

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Diplomová práce

2024

Bc. Nikola Nusková, DiS.

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Obranyschopná demokracie?

**Postoj německých politických stran k dezinformacím
v souvislosti s volbami do Spolkového sněmu
v letech 2017 až 2021**

Diplomová práce

Autorka práce: Bc. Nikola Nusková, DiS.

Studijní program: Teritoriální studia – Německá a rakouská studia

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Lizcová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30. 04. 2024

Bc. Nikola Nusková, DiS.

Bibliografický záznam

NUSKOVÁ, Nikola. *Obranyschopná demokracie? Postoj německých politických stran k dezinformacím v souvislosti s volbami do Spolkového sněmu v letech 2017 až 2021*. Praha, 2024. 94 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Zuzana Lizcová, Ph.D.

Rozsah práce: 213 764 znaků včetně mezer

Abstrakt

Předložená diplomová práce se zabývá aktivitou německých politických stran v souvislosti s bojem s dezinformacemi před volbami do Spolkového sněmu v letech 2017 až 2021. S ohledem na zkušenosti z minulosti, kdy v zahraničí již opakovaně docházelo k uplatňování nelegitimního vlivu na demokratické rozhodovací procesy, se otázky ohledně zajištění bezpečnosti voleb vznášely i v Německu. Z toho důvodu je cílem diplomové práce za použití jednopřípadové studie zmapovat postoje, kroky a diskuse německých politických stran k tématu dezinformací a fake news v souvislosti s volbami do Spolkového sněmu. S ohledem na obavy, zda přijatá legislativa neomezuje svobodu slova, je v práci rovněž zohledněn koncept obranyschopné demokracie. Jak je uvedeno v úvodu práce, v běžné komunikaci dochází často k záměně či překrývání pojmů dezinformace a fake news, přičemž hlavním předpokladem u obou termínů je, že se jedná o záměrně šířené nepravdy s nepřátelskými úmysly. Navzdory tomu dochází k bližšímu definování těchto i dalších příbuzných pojmů v první kapitole. Druhá kapitola práce se orientuje na německé prostředí, zmiňuje ohrožení voleb do Spolkového sněmu zde vnímaná a představuje tamější aktivní přední orgány pro boj s nimi. Třetí kapitola již zahrnuje předvolební diskuse, na základě materiálů ze Spolkového sněmu detailně zpracovává konkrétní přijatá či pouze diskutovaná opatření a v neposlední řadě shrnuje i povolební reflexe, a to v souvislosti s oběma výše zmíněnými volebními roky.

Abstract

The submitted diploma thesis examines the activities of German political parties in combating disinformation leading up to the elections to the German Bundestag from 2017 to 2021. In light of past experiences, where foreign interference in democratic decision-making processes has been repeatedly observed abroad, questions regarding the security of elections have also arisen in Germany. Therefore, the goal of this diploma thesis is to map the attitudes, measures and discussions of German political parties on the topic of disinformation and fake news in relation to Bundestag elections, utilizing a single-case study approach. Considering concerns about whether the adopted legislation might restrict freedom of speech, the concept of resilient democracy is also taken into account in the thesis. As stated in the introduction of the thesis, in ordinary communication, the terms disinformation and fake news are often conflated or overlapped, with the main

assumption being that both terms refer to deliberately spread falsehoods with hostile intentions. Nevertheless, a more detailed definition of these and other related terms is provided in the first chapter. The second chapter of the thesis focuses on the German environment, addressing perceived threats to Bundestag elections and presenting the active leading bodies combating them. The third chapter encompasses pre-election discussions, detailing specific adopted or under discussion based on materials from the German Bundestag, and finally summarizes post-election reflections, in relation to both aforementioned election years.

Klíčová slova

Spolková republika Německo, dezinformace, fake news, obranyschopná demokracie, boj s dezinformacemi, politické strany

Keywords

Federal Republic Germany, disinformation, fake news, resilient democracy, countering disinformation, political parties

Title/název práce

A resilient democracy? The German political parties' stance on disinformation in the context of the federal elections between 2017 and 2021

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Zuzaně Lizcové, Ph.D. za její laskavost, odborné vedení a cenné rady při zpracovávání této práce. Velké poděkování patří rovněž mým nejbližším – rodině a přítelovi, o které jsem se mohla opřít nejen při psaní této diplomové práce a kteří mě podporují ve všem, čemu se věnuji.

Obsah

Úvod	1
Koncept obranyschopné demokracie	4
Cíle práce, výzkumné otázky a metodologie	7
Zhodnocení pramenů a literatury	8
1. Dezinformace a fake news	10
1.1 Definice pojmů	12
1.2 Šíření dezinformací a fake news a obrana proti nim	14
1.2.1 Kdo jsou šířitelé dezinformací a fake news?	15
1.3 Dezinformace ve volbách	15
1.4 Cíl dezinformací	17
2. Německo a dezinformace	20
2.1 Obrana proti dezinformacím v německém kontextu	20
2.2 Ohrožení průběhu voleb v souvislosti s postupující digitalizací	22
2.3 Korespondenční volba jako riziko	23
2.4 Fact-checkingové iniciativy	25
2.5 Státní instituce spojené s volbami	27
2.5.1 Spolkový volební komisař a jeho pravomoci	27
2.5.2 Spolkový úřad pro bezpečnost informační techniky	28
2.5.3 Národní centrum kybernetické obrany	30
2.5.4 Rada pro kybernetickou bezpečnost	30
3. Německé politické strany a jejich postoj k dezinformacím	32
3.1 Předvolební období 2017	32
3.1.1 Obavy před volbami	32
3.1.2 Volební programy a předvolební strategie politických stran v boji s dezinformacemi	35

3.1.3	Zákon NetzDG.....	37
3.2	Volební období 2017–2021	41
3.2.1	Povolební reflexe roku 2017 a zhodnocení vlivu dezinformací	41
3.2.2	Koaliční smlouva CDU/CSU a SPD	43
3.2.3	Malá interpelace Zelených: šíření fake news a posun v boji s nimi.....	44
3.2.4	Malá interpelace FDP: deepfakes jako nová podoba dezinformací?.....	48
3.2.5	Obavy před volbami 2021	49
3.2.6	Reakce spolkové vlády na další interpelace FDP	51
3.2.7	Novela zákona NetzDG	53
3.2.8	Dotazování vlády ohledně bezpečnosti voleb	55
3.2.9	Malá interpelace AfD: aktuální stav	57
3.2.10	Návrh zákona o Ochráně voleb do Spolkového sněmu před dezinformacemi a kybernetickými útoky	61
3.2.11	Iniciativa spolkové vlády a politických stran	64
3.2.12	Povolební reflexe roku 2021 a zhodnocení vlivu dezinformací	65
	Závěr.....	68
	Summary.....	75
	Seznam zkratk.....	77
	Seznam použitých zdrojů a literatury	79
	Prameny	79
	Literatura	81
	Elektronické zdroje.....	82
	Teze Diplomové práce.....	93

Úvod

Jak v roce 2022 informoval deník New York Times s odvoláním na americké tajné služby, od roku 2014 přitekly z Ruska do Evropy už stamiliony dolarů za jasným účelem – změnit nastavení evropské veřejnosti ve prospěch Ruska, převzít politickou moc a ovlivnit výsledky voleb.¹ Že ruský prezident Vladimír Putin už dlouhá léta sleduje cíl destabilizace západních demokracií, zasévání konfliktů a podpory stran, skupin a lidí jemu nakloněných, není žádnou novinkou.² Současná digitální doba ovšem umožňuje Rusku, ale i dalším autoritářským zemím, jakými je například Turecko, Irán či Čína, aby své zájmy v zahraničí za vynaložení nízkých nákladů a zachování anonymity prosazovaly prostřednictvím cílených dezinformačních kampaní, fake news a jiných nástrojů hybridní války.³ Sociální sítě či některá média byla v minulosti již opakovaně zneužita k rozsáhlému šíření zpráv, které se nezakládaly na pravdě.⁴ Různí aktéři se prostřednictvím těchto informačních kanálů za použití rozličných druhů manipulativních technik snažili ovlivnit vnímání veřejnosti a politické rozhodování v demokratických volbách.

Tyto moderní dezinformační kampaně výrazně zesílily po anexi ukrajinského Krymu v roce 2014. Tato nezákonná a nelegitimní událost představuje jednu z nejvýznamnějších geopolitických krizí poslední doby a zapříčinila velké politické tenze mezi Ruskou federací a západními mocnostmi. Rusko vedlo informační válku⁵ na Krymu s cílem mobilizovat a navýšit podporu místního obyvatelstva. Na krymskou anexi je mnohdy nahlíženo jako na bod zlomu a počáteční bod ruského vměšování se do západních společností za pomoci

¹ Edward Wong, „Russia Secretly Gave \$300 Million to Political Parties and Officials Worldwide, U.S. Says“, *The New York Times*, (13. září 2022): <https://www.nytimes.com/2022/09/13/us/politics/russia-election-interference.html> (staženo 25. ledna 2024).

² Christian Stöcker, „So schafften es Putins Lügen bis in den Bundestag“, *Spiegel*, 18. září 2022, <https://www.spiegel.de/wissenschaft/mensch/russlands-krieg-gegen-die-ukraine-so-schafften-es-wladimir-putins-luegen-in-den-bundestag-a-5e7add2c-0523-491a-af43-c7bde8d345d6> (staženo 26. ledna 2024).

³ Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat, *Verfassungsschutzbericht 2020*, Bundesamt für Verfassungsschutz (Berlín: červen 2021), 307, <https://www.verfassungsschutz.de/SharedDocs/publikationen/DE/verfassungsschutzberichte/2021-06-verfassungsschutzbericht-2020.html> (staženo 20. února 2024).

⁴ Bettina Bichsel, „Social Media: Nährboden für Fake News“, *Jugend und Medien*, 26. dubna 2023, <https://www.jugendundmedien.ch/blog/detail/social-media-naehrboden-fuer-fake-news> (staženo 1. dubna 2024).

⁵ Pojem informační válka můžeme chápat jako strategické a manipulativní nakládání s informacemi za účelem dosažení politického nebo vojenského cíle. Pokud jsou součástí útoku i vojenské operace, bývá celá událost označována jako hybridní válka. Viz: Myriam D. Cavelty a Victor Mauer, „The role of the state in securing the information age—challenges and prospects“, in *Power and security in the information age*, ed. Myriam Dunn Cavelty, Victor Mauer a S.F. Krishna-Hensel (Ashgate Publishing, 2008), 13.

sociálních médií.⁶ Americké a evropské administrativy reagovaly na ruskou informační válku přijetím rozsáhlého množství zákonodárných a jiných opatření a iniciativ. Jako konkrétní příklad může posloužit zřízení pracovní skupiny EU StratCom Task Force v roce 2015,⁷ jejímž primárním cílem je monitoring dezinformací z Východu za účelem zvýšení povědomí evropské společnosti o nich.⁸ Dalším takovým příkladem na evropské úrovni je i nezisková organizace EU Disinfo Lab, jež se aktivně zasazuje o sledování dezinformačních pokusů nejen v digitálním prostoru.⁹

Na to, jaké riziko může Rusko představovat, narazilo i Německo, když v roce 2015 ruské vojenské rozvědky (GRU) vyšel kybernetický útok na některé členy Spolkového sněmu, kteří od hackerů obdrželi e-mail s internetovým odkazem působícím jako webová stránka Organizace spojených národů. Těm, kdo na něj klikli, se do počítače nainstaloval malware, který útočníkům postupně umožnil rozsáhlou krádež hesel a zpřístupnění administrátorských účtů. Ruské straně byl rovněž odhalen obsah tisíců poslaneckých e-mailů. Dle amerických zpravodajských služeb mělo být dlouhodobým cílem ruského prezidenta Vladimíra Putina odstavit od moci tehdejší spolkovou kancléřku Angelu Merkelovou například prostřednictvím ovlivnění voleb. Právě na útok na Spolkový sněm bývá nahlíženo jako na počátek hybridní války vedené Ruskem proti západním demokraciím.¹⁰

Jako příklad důsledků dezinformačních kampaní na budoucnost státu mohou posloužit i zkušenosti Velké Británie, kde bylo v roce 2016 občany v referendu schváleno vystoupení z Evropské unie. K tomuto zásadnímu kroku došlo po brexitové kampani plně zavádějících a lživých výroků a machinaci s oficiálními statistikami a daty.¹¹ Dle vyšetřovací zprávy výboru pro zpravodajské služby britského parlamentu existovaly

⁶ Yevgeniy Golovchenko, „Measuring the scope of pro-Kremlin disinformation on Twitter“, *Humanities and Social Sciences Communications* 7, č. 176 (11. prosince 2020) <https://www.nature.com/articles/s41599-020-00659-9> (staženo 24. března 2024).

⁷ „Questions and Answers about the East StratCom Task Force“, European Union External Action, naposledy upravené 27. října 2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en (staženo 29. března 2024).

⁸ Golovchenko, *Measuring the scope of pro-Kremlin disinformation on Twitter*.

⁹ Tato nezávislá evropská platforma upozorňuje na aktuální nebezpečí a poskytuje nástroje a zdroje aktivistům i odborníkům v jejich boji s dezinformacemi. Na základě svých analýz dále vydává doporučení pro členské státy EU, organizuje workshopy a další akce za účelem sdílení zkušeností a posilování spolupráce mezi výzkumnými pracovníky a odborníky. Viz „Home“, EU Disinfo Lab, <https://www.disinfo.eu/> (staženo 20. března 2024).

¹⁰ Florian Flade a Georg Mascolo, „Bärenjagd“, *Süddeutsche Zeitung*, 5. května 2020, <https://www.sueddeutsche.de/politik/hack-bundestag-angriff-russland-1.4891668> (staženo 29. března 2024).

¹¹ „Final Say: The misinformation that was told about Brexit during and after the referendum“, *Independent*, 28. července 2018, <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/final-say-brexit-referendum-lies-boris-johnson-leave-campaign-remain-a8466751.html> (staženo 29. března 2024).

náznaky o snahách Ruska ovlivnit referendum o brexitu. Podle člena tohoto výboru Kevana Jonese ovšem britská vláda toto podezření dostatečně neprošetřila a otázce ruského vměšování do britského referenda se „aktivně vyhýbala“.¹²

Pro pochopení globálního kontextu nesmíme zapomenout ani na prezidentské volby v USA z roku 2016. Ty se také neobešly bez skandálu, jelikož byly poznamenány ruskými hackerskými útoky na prezidentskou kandidátku Hillary Clintonovou. Jejich výsledek, tedy zvolení Donalda Trumpa americkým prezidentem, zásadním způsobem ovlivnil směřování Spojených států amerických a hluboce dopadl na globální politickou scénu.¹³ Po dvou letech americké úřady obvinily nejméně 13 ruských jednotlivců ze zasahování do amerických prezidentských voleb v roce 2016 za použití online dezinformační kampaně.¹⁴

Důkazy rovněž existují pro kybernetické útoky řízené ze zahraničí za účelem ovládnutí účtů některých politiků a úniku dat z jejich sociálních sítí, jež byla následně zneužita k zveřejnění ve zmanipulované podobě.¹⁵ Případem takového kybernetického útoku byl takzvaný „*Macron-Hack*“ během prezidentských voleb ve Francii v roce 2017, v jehož důsledku den před druhým kolem voleb proniklo na veřejnost přes 20 tisíc e-mailů z komunikace Macronova volebního týmu.¹⁶

Vzpomenout můžeme i na americké prezidentské volby v roce 2020 a dezinformační narativ tehdejší hlavy státu Donalda Trumpa, jehož cílem bylo vzbudit ve společnosti co největší nedůvěru vůči celému volebnímu procesu a zároveň předhazovat demokratickému kandidátovi Joe Bidenovi pokusy o manipulaci a ovlivňování výsledků demokratických voleb.¹⁷

¹² „Britten werfen Kreml Einfluss auf Wahlen vor“, *Deutsche Welle*, 21. července 2020, <https://www.dw.com/de/report-russland-wollte-referendum-in-schottland-beeinflussen-einmischung-kreml/a-54253551> (staženo 13. dubna 2024).

¹³ Jon Swaine, „Russians tried to hack Clinton server on day Trump urged email search“, *The Guardian*, 13. července 2018, <https://www.theguardian.com/us-news/2018/jul/13/russians-hillary-clinton-email-server-trump-indictment> (staženo 23. března 2024).

¹⁴ „Grand Jury Indicts Thirteen Russian Individuals and Three Russian Companies for Scheme to Interfere in the United States Political System“, Office of Public Affairs, U. S. Department of Justice, naposledy upravené 16. února 2018, <https://www.justice.gov/opa/pr/grand-jury-indicts-thirteen-russian-individuals-and-three-russian-companies-scheme-interfere> (staženo 29. března 2024).

¹⁵ „Desinformation als hybride Bedrohung“, Die Bundesregierung, naposledy upravené dne 31. srpna 2023, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/umgang-mit-desinformation/cybersicherheit-desinformation-1872752> (staženo 22. ledna 2024)

¹⁶ Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, *Die Lage der IT-Sicherheit in Deutschland 2021*, Digital-Sicher-BSI (Bonn: Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, 2021), 74. https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/publikationen/themen/it-digitalpolitik/bsi-lagebericht-cybersicherheit-2021.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (staženo 30. ledna 2024).

¹⁷ Alexander Demling a Annett Meiritz, „US-Wahlkampf der Unwahrheiten: Fake News im Netz drohen in reale Gewaltverbrechen zu münden“, *Handelsblatt*, 20. října 2020, <https://www.handelsblatt.com/politik/international/presidentenwahl-us-wahlkampf-der->

Právě v důsledku výše zmíněných nelegitimních snah o uplatňování zahraničního vlivu na chod demokratického státu jsem se rozhodla prozkoumat německé politické prostředí v letech 2017 až 2021 a přístup jednotlivých parlamentních politických stran k této problematice. Vzhledem k tomu, že v běžné komunikaci často dochází k synonymizaci či překrývání termínů dezinformace a fake news, jak také potvrzuje Jakub Eberle, odborník na kritické přístupy k hybridní válce, pracuje tato diplomová práce s oběma pojmy a přihlíží ke skutečnosti, že fake news i dezinformace můžeme chápat jako záměrně šířené nepravdy s nepřátelskými úmysly.¹⁸ I přes tuto základní spojující charakteristiku budou oba termíny přesněji definovány v rámci první kapitoly.

Koncept obranyschopné demokracie

Koncept obranyschopné demokracie, v němčině označované jako „*wehrhafte Demokratie*“, je založen na předpokladu, že bez dobře zakotvené obranné linie nedokáže demokracie přežít úsilí těch, kdo budou usilovat o její zánik.¹⁹ Obranyschopnost německé demokracie zakotvuje například článek 18, který umožňuje ztrátu individuálních práv, pokud jsou využita k boji proti svobodnému demokratickému řádu, ať už kvůli zneužití svobody projevu, tisku či shromažďování.²⁰ Odstavec 2 článku 21 zase říká, že „*strany, které podle svých cílů nebo chování svých příznivců směřují k narušení nebo odstranění svobodného demokratického základního řádu nebo k ohrožení existence Spolkové republiky Německo, jsou protiústavní.*“²¹ Stejně tak základní zákon zakazuje i jiné spolky, „*jejichž cíle nebo činnost jsou v rozporu s trestním právem nebo které jsou namířeny proti ústavnímu pořádku nebo proti myšlence mezinárodního porozumění.*“²² Tzv. klauzule věčnosti v podobě článku 79, odstavce 3 německé ústavy stanovuje, že některá ustanovení základního zákona jsou neměnná.²³ Do nich mimo jiné patří základní práva, federalismus, princip demokracie, suverenity lidu, dělby moci nebo právního státu. Německá ústava tedy sama vytyčuje

unwahrheiten-fake-news-im-netz-drohen-in-reale-gewaltverbrechen-zu-muenden/26291538.html (staženo 30. března 2024).

¹⁸ Jakub Jetmar, „Jakub Eberle: „Spousta lidí nálepkuje jako dezinformace cokoli, co se jim nelíbí“, *Médiář*, 7. června 2021, <https://www.mediar.cz/spousta-lidi-nalepkuje-jako-dezinformace-cokoli-co-se-jim-nelibi/> (staženo 28. března 2024).

¹⁹ Anthoula Malkopoulou a Ludvig Norman, „Three Models of Democratic Self-Defence“, in: *Militant Democracy and Its Critics: Populism, Parties, Extremism*, ed. Anthoula Malkopoulou a Alexander S. Kirshner (Edinburgh University Press, 2019), 92.

²⁰ Článek 18, *Základní zákon SRN*.

²¹ Článek 21, odstavec 2, *Základní zákon SRN*.

²² Článek 9, odstavec 2, *Základní zákon SRN*.

²³ Článek 79, odstavec 3, *Základní zákon SRN*.

hodnoty a normy, jejichž prostřednictvím je připravena odrážet protidemokratické snahy.²⁴

Právnička a bývalá soudkyně Spolkového ústavního soudu Gertrude Lübbe-Wolff ve svém příspěvku s názvem *Wehrhafte Demokratie* zmiňuje, že se posun od původního vnímání obranyschopné demokracie jako vnější vojenské obrany změnil po publikování série článků Karla Loewensteina pod názvem „*Militantní demokracie a základní práva*“,²⁵ jenž tento pojem přenesl na vnitřní obranu demokracie proti fašismu.²⁶ Z německého označení „wehrhafte“ nebo také „streitbare Demokratie“ se postupem času stal soubor právních nástrojů především ve vnitropolitickém smyslu, jenž má zajistit, aby „*nepřátelé ústavy skrze odvolávání se na svobody přiznané Základním zákonem a pod jeho ochranou neohrožovali, nenarušovali nebo neničili ústavní pořádek.*“²⁷ Po zkušenostech s Výmarskou ústavou, některými označovanou za postrádající schopnost bránit se proti nepřátelům,²⁸ parlamentní rada při vytváření Základního zákona v roce 1948 usilovala o vytvoření stabilní a obranyschopné demokracie.²⁹ Takovému tvrzení ovšem oponuje Lübbe-Wolff, dle níž vzestup NSDAP nezavinily chybějící zákonné prostředky, nýbrž malá politická vůle tuto stranu zastavit. Dle jejích slov bez většinového obyvatelstva, které bude připraveno bránit svobodný a demokratický řád a které dokáže čelit antidemokratickým snahám, nebude ani sebelepší systém ústavní obrany dlouhodobě udržitelný.³⁰

Současný ministr spravedlnosti za FDP, Marco Buschmann, odkázal na obranyschopnou demokracii jako na součást německé ústavní identity vzniklé v důsledku zmocňovacího zákona z roku 1933, který umožnil zrušení demokracie legální cestou. Ve své analýze z roku 2017 citoval odborníka na ústavní právo Carlo Schmida, jenž myšlenku obranyschopné demokracie definoval slovy, že „*člověk musí mít také odvahu být netolerantní vůči těm, kteří chtějí demokracii využít k tomu, aby ji zabili.*“³¹ Buschmann

²⁴ „Wehrhafte Demokratie“, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, <https://www.lpb-bw.de/wehrhafte-demokratie> (staženo 15. dubna 2024).

²⁵ Karl Loewenstein, „Militant Democracy and Fundamental Rights I.“, *The American Political Review*, roč. XXXI, č. 3, (1937): 417–432. <https://doi.org/10.2307/1948164> (staženo 29. března 2024).

²⁶ Gertrude Lübbe-Wolff, „Wehrhafte Demokratie“, *Verfassungsblog*, (13. října 2023), <https://verfassungsblog.de/wehrhafte-demokratie/> (staženo 29. března 2024).

²⁷ Rozsudek druhého senátu ze dne 17. ledna 2017, 2 BvB 1/13, bod 418, *BVerfG* https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2017/01/bs20170117_2bvb000113.html (staženo 20. března 2024).

²⁸ Lübbe-Wolff, „Wehrhafte Demokratie“.

²⁹ Lea Schrenk, „Deutschland und der Ausnahmezustand“, *Bundeszentrale für politische Bildung*, 12. dubna 2017, <https://www.bpb.de/themen/medien-journalismus/netzdebatte/246570/deutschland-und-der-ausnahmezustand/> (staženo 10. dubna 2024).

³⁰ Lübbe-Wolff, „Wehrhafte Demokratie“.

³¹ „BUSCHMANN-Gastbeitrag: Wehrhafte Demokratie“, FDP, 16. března 2017, <https://www.fdp.de/pressemitteilung/buschmann-gastbeitrag-wehrhafte-demokratie> (staženo 15. dubna 2024).

ovšem zdůraznil, že samotná myšlenka obranyschopné demokracie nesmí vést k svévolnému potlačování nežádoucích názorů. Už pouhé otevřené vyjadřování vlastních názorů je projevem svobody. Princip obranyschopné demokracie je ovšem zároveň namířen proti těm, kdo se například prostřednictvím propagandy rozhodnout šířit myšlenky ohrožující demokracii a lidskou důstojnost. Právě v takových případech je dle jeho názoru obranyschopná demokracie povinna se aktivně bránit a nikoliv pouze pasivně přihlížet.³²

Rovira Kaltwasser, odborník z Institutu politických věd na Papežské katolické univerzitě v Chile, jenž se zaměřuje na ambivalentní vztah mezi populismem a demokracií,³³ přišel z názorem, že obranyschopná demokracie je ze své podstaty vystavena ohrožení v podobě „*demokratického sebepoškozování*“, což můžeme chápat jako narušování liberálních a demokratických rysů režimu právě ve snaze o jeho obranu. To v praxi znamená nejen omezování lidských práv a svobod³⁴, ale i zásah do samotné legitimacy demokratického uspořádání (například v případě zakázání populistické strany, již je nakloněna značná část voličů). Koncept obranyschopné demokracie totiž vychází z předpokladu, že liberální demokracie představuje pro všechny ideální režim, který je potřeba bránit a z hlediska normativní legitimacy spoléhá na celospolečenskou jednotu i v případě otázky, kdo jsou nepřátelé demokracie. Se vzestupem populismu se podle něj ovšem ukázalo, že takovýto konsenzus v rámci společnosti neexistuje. Klíčový úkol tak údajně představuje budování politické kultury a dalších časově náročných strategií, které povedou k jasnému hodnotovému nastavení občanů.³⁵

Běžným případem ohrožení demokracie jsou populistické nebo extremistické politické strany a hnutí, které si jdou za svým cílem v podobě oslabení či demontáže demokratických institucí. Způsoby, jakými bude stát na tyto hrozby reagovat, se liší

³² Ibid.

³³ „Welcome!“, Cristóbal Rovira Kaltwasser, <https://cristobalrovira.com/?lang=en> (staženo 29. března 2024).

³⁴ Německo stejně jako další členské státy EU má povinnost chránit demokracii před snahami o její ovlivnění. V případě přijímání zákonů za účelem potlačení dezinformací či nenávislných projevů s cílem ochrany svobody projevu může dojít k jejich zneužití autoritářskými subjekty, a z toho důvodu by měly být transparentně a jednoznačně formulovány, aby se předešlo jejich zneužití např., pokud dojde ke změnám v rozložení politických sil. Viz Konrad-Adenauer-Stiftung, *Die wehrhafte(re) Demokratie*, Berlín: (Konrad-Adenauer-Stiftung e. V. 2022), 62, <https://www.kas.de/documents/252038/16166715/Die+wehrhaftere+Demokratie.pdf/68a5ff70-a9c0-e97e-302f-1ad7f0707408?version=1.1&t=1658496249746> (staženo 29. března 2024).

³⁵ Cristóbal Rovira Kaltwasser, „Militant Democracy Versus Populism“, in: *Militant Democracy and Its Critics: Populism, Parties, Extremism*, ed. Anthoula Malkopoulou a Alexander S. Kirshner (Edinburgh University Press, 2019) 72–91.

z hlediska normativního i koncepčního.³⁶ V boji s antisystémovými stranami může obranyschopná demokracie přijmout různá opatření, v krajním případě i daný subjekt zakázat. Se vzestupem digitalizace musí zároveň demokratické státy čelit dalšímu ohrožení v podobě dezinformačních kampaní. V posledních letech se ukazuje, že v předvolebním boji pro jednotlivé politické strany hraje čím dál významnější roli obratné nakládání se sociálními sítěmi. I na příkladu Německa se potvrzuje, že extremistické subjekty dokáží z fake news udělat zásadní součást své komunikace.³⁷ V této disciplíně obzvláště vyniká Alternativa pro Německo (AfD), která na sociálních sítích dosahuje větších úspěchů než její konkurence, a to jak v podobě četnosti sdílení příspěvků, tak v počtu komentářů či zhlédnutí jednotlivých videí. Hlavní příčinou tohoto jevu je cílení AfD na emoce sledujících, zpravidla se jedná o vzbuzování pocitu strachu či hněvu. Dle komunikačního konzultanta Johannes Hiljeho se strana AfD snaží skrze vlastní mediální aparát vytvořit „radikálně pravcovou dezinformační společnost.“³⁸ Fake news a dezinformace totiž tvoří od samého počátku této politické strany neodmyslitelnou součást jejích kampaní a podobně jako Donald Trump usilují spíše o pozornost než o sdělování pravdy.³⁹

Cíle práce, výzkumné otázky a metodologie

Dezinformační kampaně, ať už prostřednictvím uplatňování politického vlivu, rozdmýchávání sociálních konfliktů či podkopávání důvěry v demokracii, mohou ohrozit stávající demokratické zřízení.⁴⁰ Stěžejním cílem této diplomové práce je zmapovat postoje, kroky a diskuse německých politických stran k dezinformacím a fake news v souvislosti s volbami do Spolkového sněmu. Zkoumané časové období se pohybuje od předvolebních obav z možného ovlivnění voleb do německé dolní komory falešnými zprávami v roce 2017 a sahá až do povolebního období roku 2021. Kvalifikační práce si klade za cíl zodpovědět následující výzkumné otázky: *Jakému ohrožení v souvislosti s vlivem dezinformací na volby do Spolkového sněmu muselo Německo v letech 2017 až 2021 čelit? Jaká opatření byla v tomto období ve vztahu k bezpečnosti voleb do Spolkového sněmu přijata a o jakých*

³⁶ Anthonla Malkopoulou a Ludvig Norman, „Three Models of Democratic Self-Defence“, in: *Militant Democracy and Its Critics: Populism, Parties, Extremism*, ed. Anthonla Malkopoulou a Alexander S. Kirshner (Edinburgh University Press, 2019), 92.

³⁷ „Mehr Fakes als News: Wie die AfD vom Zusammenhang zwischen Werten und Desinformation profitiert“, Marktforschung, 8. března 2024, <https://www.marktforschung.de/marktforschung/a/mehr-fakes-als-news-wie-die-afd-vom-zusammenhang-zwischen-werten-und-desinformation-profitiert/> (staženo 14. dubna 2024).

³⁸ Hans Pfeifer, „AfD: Die Macht in den sozialen Medien“, *Deutsche Welle*, 24. srpna 2021, <https://www.dw.com/de/afd-die-macht-in-den-sozialen-medien/a-58906678> (staženo 14. dubna 2024).

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Konrad-Adenauer-Stiftung, „Die wehrhafte(re) Demokratie“, 56–58.

se pouze diskutovalo? V souvislosti s konceptem obranyschopné demokracie se tato kvalifikační práce bude věnovat i otázce: *Jak se v Německu projevuje vztah mezi konceptem obranyschopné demokracie, opatřeními politických stran k potlačení dezinformací a svobodou slova?*

V rámci této diplomové práce je aplikována metoda jednopřípadové studie, kterou můžeme definovat jako „*dostatečně ohraničený aspekt historické epizody*.“⁴¹ V tomto konkrétním případě se tak jedná o roky 2017 až 2021. Případová studie se dále vyznačuje tím, že je „*detailed analysis of a case, which was chosen as the object of research*,” přičemž zohledňuje celkový kontext fenoménu a poskytuje komplexní pohled na věc.⁴² V tomto ohledu je tak vhodnou metodou pro zkoumání daného tématu práce, jež zahrnuje historické souvislosti, detailně se věnuje dění na politické scéně, přičemž neopomíjí ani celospolečenský kontext.

Zhodnocení pramenů a literatury

V první kapitole této diplomové práce se zabývám definicemi pojmů dezinformace a fake news a dalších souvisejících termínů. Jednotlivé podkapitoly jsou věnovány šíření dezinformací a fake news, boji proti nim i důvodům jejich cíleného aplikování ve volbách. Zdrojem pro tuto část práce se mi staly především odpovědi na malé interpelace, v nichž spolková vláda zprostředkovává svůj výklad definic daných fenoménů. Tímto tématem se dále komplexně zabývá Christian Pieter Hoffmann, z jehož analýzy s názvem *Fake News, Misinformation, Desinformation* publikované na stránkách *Spolkové centrály pro politické vzdělávání* rovněž čerpám.⁴³ Oblast zájmu v Berlíně sídlícího neziskového think tanku *Stiftung Neue Verantwortung* kombinuje politiku s digitálními technologiemi, proto mi jako zdroj pro první kapitolu posloužila i analýza vlivu fake news na spolkové volby v roce 2017 s názvem *Fakten statt Fakes*.

Druhá kapitola se již orientuje na dezinformace v německém kontextu. Kromě jednotlivých úřadů, ministerstev a dalších klíčových hráčů v boji s dezinformacemi na místní scéně jsou představeny i stěžejní fact-checkingové internetové stránky působící

⁴¹ Michal Kořan, „Jednopřípadová studie“, in: *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, ed. Petr Drulák a kol. (Praha: Portál, 2008), 32.

⁴² *Ibid.*, 33.

⁴³ Christian Pieter Hoffmann, „Fake News, Misinformation, Desinformation“, *Bundeszentrale für politische Bildung, Informationen zur politischen Bildung Nr. 335/2023*, 26. července 2023, <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/izpb/medienkompetenz-355/539986/fake-news-misinformation-desinformation/> (staženo 11. ledna 2024).

na německém poli. Zdrojem pro tuto kapitolu se tak staly především weby jednotlivých ministerstev, státních orgánů či fact-checkingových organizací.

Třetí kapitola této diplomové práce vychází do velké míry z primárních zdrojů, jako jsou interpelace, písemná dotazování, návrhy zákonů a jiné výstupy Spolkového sněmu. Významný zdroj také představovaly dokumenty produkováné jednotlivými spolkovými ministerstvy a materiály vydávané samotnými politickými stranami, jako např. volební programy. Ve své práci dále čerpám z odborných zdrojů i produktů novinářské činnosti.

1. Dezinformace a fake news

Šíření klamavých, nepravdivých nebo zcela zavádějících informací v dnešním digitálním světě je již delší dobu předmětem stále větších celospolečenských diskusí.⁴⁴ Do nedávna bylo zvykem, že o obsahu, který bude předkládán široké veřejnosti, rozhodovali redaktoři daných médií, ať už je řeč o tištěných sdělovacích prostředcích, nebo o rozhlasu či televizi.⁴⁵ Tradiční média, mnohdy označovaná jako „*hlídací pes demokracie*“, i nadále musí nakládat se svobodou tisku a vysílání v souladu se svou veřejnou rolí, již zastávají v procesu utváření veřejného mínění. To s sebou také nese určité požadavky na správnost publikovaných tvrzení. Z toho důvodu na média dopadají přísnější povinnosti v otázce ověřování zveřejňovaných faktů než například v případě běžných uživatelů sociálních sítí.⁴⁶ Kvůli „významu utváření veřejného mínění v celkovém organismu liberální demokracie“ jsou tak média „*povinna kontrolovat pravdivost zpráv a tvrzení, která předávají, a to z důvodu své úlohy při formování veřejného mínění.*“⁴⁷

Při informování o aktuálních událostech, u nichž jsou fakta nejistá, jsou média zavázána poskytnout veřejnosti pravdivé informace na základě jejich ověřování a vyvarovat se neúplnému zpravodajství, jež nezveřejňuje veškeré známé a podstatné skutečnosti.⁴⁸ Do nedávné minulosti byla pozitivně vnímána i tzv. „*občanská žurnalistika*“, jež téměř každému umožňuje na nejrůznějších online platformách publikovat jakékoliv zprávy nebo komentáře a vyzkoušet si tak roli novináře, nicméně velmi rychle se ukázalo, že neexistuje nikdo, kdo by bedlivě ověřoval kvalitu zveřejňovaných tvrzení. V éře sociálních médií nemáme mnohdy bližší informace o tom, kdo jsou šířitelé daných informací, jelikož příspěvky mohou být sdíleny i pod falešnou identitou. Za tímto účelem jsou čím dál častěji iniciovány snahy o státní či veřejnou regulaci.⁴⁹ Například Evropská komise v roce 2018

⁴⁴ Stephan Lewandowsky, Ullrich K. H. Ecker a John Cook, *Beyond misinformation: Understanding and coping with the “post-truth” era* (Journal of Applied Research in Memory and Cognition, č. 6, (2017), 360, <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008> (staženo 4. ledna 2024).

⁴⁵ Łukasz Lipiński, „Strážci bran mizí“, *Goethe Institut Česko*, (listopad 2018), https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/the/ktx/21420922.html?fbclid=IwAR38NnE4OwORYHB2KQ1uLXjz_cfkdfjpkb465iGdkkdTWghxUNi_QzT4-YU (staženo 4. ledna 2024).

⁴⁶ Judith Möller, Michael Hameleers a Frederik Ferreau, *Typen von Desinformation und Misinformation. Verschiedene Formen von Desinformation und ihre Verbreitung aus kommunikationswissenschaftlicher und rechtswissenschaftlicher Perspektive* (Die Medienanstalten, 2020), 62, https://www.die-medienanstalten.de/fileadmin/user_upload/die_medienanstalten/Publikationen/Weitere_Veroeffentlichungen/GVK_Gutachten_final_WEB_bf.pdf (staženo 13. ledna 2024).

⁴⁷ BVerfGE 12, 113 - Schmid-Spiegel, 63, ve znění účinném k 2. prosinci 2020, <https://www.servat.unibe.ch/dfr/bv012113.html> (staženo 20. ledna 2024).

⁴⁸ Judith Möller, „Typen von Desinformation und Misinformation“, 63.

⁴⁹ Lipiński, *Strážci bran mizí*.

navrhla zavést evropský kodex pro nakládání s informacemi na internetu,⁵⁰ na jehož základě by nezávislí experti mohli ověřovat nepravdivá tvrzení, sofistikovaně odhalovat dezinformace a poskytovat výstupy podporující kvalitní novinářskou praxi a mediální gramotnost.⁵¹

Někteří autoři, například T. A. Gibson, zaměřující se na politickou ekonomii komunikace⁵² nebo Jayson Harsin, jenž se zabývá mediálními a komunikačními formami,⁵³ nazývají současnou dobu „*postfaktickou*“, protože dříve zavedené mechanismy generování znalostí a faktů jsou často zpochybňovány.⁵⁴ Konvenční způsoby ověřování pravdivosti informací, jako jsou výzkumné metody, důkazy a odborná literatura, nejsou pro tuto skupinu sociálních aktérů dostatečně relevantní, proto inklinují k hledání alternativních možností pohledu na světové dění.⁵⁵ Příčinou tohoto stavu je vzrůstající trend nedůvěry určité části populace západního světa vůči demokratickým institucím, vědě, politice či zpravodajským médiím. Dezinformátoři zpravidla využívají absenci důvěry v demokratický řád a snaží se na základě pravdivého popisu reality systematicky přinášet alternativní pravdy, jež nespočívají na vytváření nových faktů, nýbrž na překrucování reality.⁵⁶ Pro takovýto typ informací existuje bezpochyby celá řada definic. S ohledem na zkoumané téma bude stěžejní definicí pro tuto diplomovou práci její výklad podle německé spolkové vlády.

⁵⁰ Viz „2022 Strengthened Code of Practice on Disinformation“, Evropská komise, aktualizované znění bylo schváleno Evropskou komisí dne 16. června 2022, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation> (staženo 6. ledna 2024).

⁵¹ „2018 Code of Practice on Disinformation“, Evropská komise, naposledy upraveno 30. ledna 2023, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation> (staženo 6. ledna 2024).

⁵² „Tim Gibson“, Associate Professor, Communication and Faculty Affiliate in the Cultural Studies, George Mason University, <https://communication.gmu.edu/people/tgibson1> (staženo 5. ledna 2024).

⁵³ „Jayson Harsin“, Associate Professor, Faculty Directory, The American University of Paris, <https://www.aup.edu/profile/jharsin> (staženo 5. ledna 2024).

⁵⁴ Viz Timothy A. Gibson, „The Post-Truth Double Helix: Reflexivity and Mistrust in Local Politics“, *International Journal of Communication* 12, (2018) <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/7738/2421> (staženo 10. ledna 2024) a Jayson Harsin, „Regimes of Post-truth, Post-politics, and Attention Economies“, *Communication Culture and Critique*, (únor 2015), https://www.researchgate.net/publication/272752872_Regimes_of_Post-truth_Post-politics_and_Attention_Economies, (staženo 5. ledna 2024).

⁵⁵ Lewandowsky, *Beyond misinformation: Understanding and coping with the “post-truth” era*, 360.

⁵⁶ Landesanstalt für Medien NRW. „Was ist Desinformation?“. *Betrachtungen aus sechs wissenschaftlichen Perspektiven*, (Düsseldorf, 2020): 21, https://www.medienanstalt-nrw.de/fileadmin/user_upload/NeueWebsite_0120/Themen/Desinformation/WasIstDesinformation_Paper_LFMNRW.pdf (staženo 19. ledna 2024).

1.1 Definice pojmů

Spolková vláda pod pojmem dezinformace rozumí „*prokazatelně nepravdivé nebo zavádějící informace šířené s cílem záměrně ovlivnit nebo oklamat veřejnost*“⁵⁷, jež mohou „*v zásadě přispívat k destabilizaci a erozi demokratického diskurzu.*“⁵⁸ Na fenomén dezinformací pohlíží komplexně a uvádí, že do této kategorie spadají jak nepravdivé, tak zavádějící informace, přičemž jsou mnohdy tvořeny na základě spojení pravdivých seriózních informací se smyšlenými tvrzeními. Termín fake news spolková vláda ze svých oficiálních vyjádření vyloučila, a to s odkazem na jeho značnou politizaci.⁵⁹ V roce 2021 v reakci na malou interpelaci ze strany Alternativy pro Německo nicméně definovala pojem fake news jako „*záměrně nepravdivé zprávy, které byly vytvořeny speciálně za účelem virálního šíření na internetu a sociálních sítích.*“⁶⁰ Spolková vláda v této souvislosti rovněž zmínila složitost posouzení celkového vlivu dezinformací na veřejné mínění, a to z důvodu účasti velkého počtu rozličných aktérů, jejichž záměry, technické prostředky i používané kanály se různí. Svou roli podle ní sehrála i současná digitální éra. Ta osobám, které chtějí šířit zavádějící obsah, umožňuje velký dosah za vynaložení nízkých finančních prostředků. Navíc na základě uživatelských dat nabízí možnost personalizovat, tj. ušít uživateli sdílený obsah na míru.⁶¹

Odborník na politickou komunikaci Christian Pieter Hoffmann⁶² ve svém komentáři publikovaném na webu Spolkové centrály pro politické vzdělávání (BpB) zase ve srovnání pojmů fake news, misinformace a dezinformace nahlíží na první ze jmenovaných termínů jako na nejbarvitější a vzbuzující největší kontroverze, jelikož původně označoval internetové zprávy s podvodným záměrem, jež nekorespondovaly se zvyklostmi klasické novinářské praxe. V takovýchto případech ovšem nedocházelo ke sledování cílů politických, nýbrž komerčních. K obratu v chápání a pojetí fake news došlo až v roce 2016 v souvislosti s manipulativními zprávami během amerických prezidentských voleb, po nichž se označení

⁵⁷ „Definition von „Desinformation“, Deutscher Bundestag, Inneres und Heimat — Antwort — hib 759/2020, naposledy upravené 16. července 2020, https://www.bundestag.de/webarchiv/presse/hib/2020_07/706386-706386 (staženo 9. ledna 2024).

⁵⁸ „Fake News – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, Deutscher Bundestag, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Tobias Matthias Peterka, Stephan Brandner, Jens Maier, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der AfD – Drucksache 19/28051, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/28633, ze dne 19. dubna 2021, <https://ds.server.bundestag.de/btd/19/286/1928633.pdf> (staženo 29. března 2024).

⁵⁹ Deutscher Bundestag, *Definition von „Desinformation“*.

⁶⁰ Deutscher Bundestag, „Fake News – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, 2.

⁶¹ Deutscher Bundestag, *Definition von „Desinformation“*.

⁶² „Prof. Dr. Christian Pieter Hoffmann“, Universität Leipzig, <https://www.uni-leipzig.de/en/profile/mitarbeiter/prof-dr-christian-pieter-hoffmann> (staženo 20. dubna 2024).

fake news rozvinulo v analyticky neužitečný termín, zatímco odborný diskurz se věnoval pojmům misinformace a dezinformace. Druhý z nich zpravidla odkazuje na informační nebo vlivové kampaně cizích států za účelem ovlivnění tamějšího politického dění, čímž představuje „*dlouhodobě zavedený nástroj podvratné zahraniční a bezpečnostní politiky*.“⁶³ V důsledku brexitu a prezidentských voleb v USA v roce 2016 začalo však označení dezinformace zahrnovat nejen kampaně zahraničních aktérů s cílem ovlivnění politického uspořádání v postiženém státě, ale rozšířilo se i na vědomě zavádějící sdělení vnitrostátních činitelů. Od té doby tudíž klamavá vyjádření politických aktérů zastřešuje pojem dezinformace, jelikož jejich motivací je skrze šíření těchto zavádějících výroků docílit přesvědčení přijímacích osob těchto sdělení. Misinformace je naproti tomu šířena bez jakéhokoliv původního záměru klamat veřejnost.⁶⁴

Dalším souvisejícím termínem je tzv. hoax, jehož význam můžeme v angličtině přeložit i jako „*novinářskou kachnu*“ či „*špatný vtíp*“. V internetovém kontextu je význam tohoto slova chápán jako druh nepravdivých zpráv. V minulosti se jednalo například o varování před domnělými počítačovými viry a škodlivými programy, jejichž cílem bylo smazat data na pevných discích v infikovaných počítačových systémech. V dnešní době mají hoaxy důležitou úlohu i v rámci politických dezinformací. Cílem těchto nevyžádaných zpráv je politická diskreditace konkrétních organizací, společností či kandidátů. Do kategorie hoaxů lze ale zařadit i řetězové e-maily. Ty jsou běžně směřovány širokému spektru příjemců.⁶⁵

Na velké masy cílí rovněž propaganda, která na základě jednostranné prezentace problému za emočního nátlaku usiluje o ovlivnění názoru svého publika.⁶⁶

V zemích s demokratickou formou vlády jsou zmíněné fenomény častým tématem veřejné diskuse, přičemž probíhají v rámci debat založených na svobodě projevu. Pro vlády

⁶³ Hoffmann, *Fake News, Misinformation, Desinformation*.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ „Hoax (Falschmeldung) im Internet“, Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, https://www.bsi.bund.de/DE/Themen/Verbraucherinnen-und-Verbraucher/Cyber-Sicherheitslage/Methoden-der-Cyber-Kriminalitaet/Spam-Phishing-Co/Hoax-Falschmeldung/hoax-falschmeldung_node.html (staženo 7. ledna 2024).

⁶⁶ „Was ist Propaganda?“, Bundeszentrale für politische Bildung, (1. října 2011), <https://www.bpb.de/themen/medien-journalismus/krieg-in-den-medien/130697/was-ist-propaganda/> (staženo 27. března 2024).

demokratických zemí jsou zásadním objektem zájmu takové dezinformace a propaganda, jež mohou mít negativní dopad na vnitřní bezpečnost daného státu.⁶⁷

1.2 Šíření dezinformací a fake news a obrana proti nim

Analýza šíření falešných zpráv je komplikovaná z mnoha různých důvodů. Jeden z nich představuje samotná definice a vymezení toho, co fake news jsou. Dalším faktorem je v tomto kontextu role sociálních sítí, jež skýtají pouze omezené možnosti pro tvorbu statistik i z toho důvodu, že k šíření klamných zpráv jsou často využívány uzavřené skupiny. Komplikaci představují rovněž někteří uživatelé sociálních sítí, kteří označují pravdivý obsah za falešný pouze z toho důvodu, že nekoresponduje s jejich světonázorem či představami o politickém uspořádání. Výzkumy nicméně ukazují na paradoxní situaci, a sice že největší pozornost dostávají takové falešné zprávy, jež proniknou do klasických masových médií, ať už je příkladem lživý výrok v rámci interview či naopak jeho vyvrácení fact-checkingovou organizací poté, co došlo k jeho rozšíření. Svou roli sehrávají ale také názoroví vůdci, pro něž šíření nepravd představuje pevnou součást komunikace s jejich příznivci, kteří je s nadšením předávají dál. Spíše než představa, že uživatelé sociálních sítí přímo narážejí na dezinformace, se potvrzuje předpoklad, že zastánci radikálních postojů sami aktivně po takovýchto informacích pátrají, aby mohli podpořit své názory a obavy, a následně tyto zprávy sdílet dále. Pokud se jich nemohou dopátrat v klasických médiích, sahají po alternativních zdrojích a v některých případech s vidinou jejich využití v politickém sporu je šíří i s vědomím toho, že jsou nedůvěryhodné.⁶⁸ Z toho důvodu, že sociální sítě skýtají jedinečnou možnost sdílet své alternativní pravdy širokému publiku, jsou ideálním kanálem pro všechny dezinformátory, jelikož kvalitní žurnalistika zpravidla nešíří neověřená fakta.⁶⁹

Jedním z nástrojů předcházení šíření dezinformací je mediální a informační gramotnost obyvatelstva.⁷⁰ Ta obnáší kritickou reflexi médií, schopnost rozpoznat nedůvěryhodné zdroje a uvědomění si rizik plynoucích z šíření zavádějícího obsahu. Podpora mediální gramotnosti ovšem není samospásná, a to z toho důvodu, že sdílení

⁶⁷ „Definice dezinformací a propagandy“, Ministerstvo vnitra České republiky, Centrum proti hybridním hrozbám, <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx> (staženo 7. ledna 2024).

⁶⁸ Hoffmann, *Fake News, Misinformation, Desinformation*.

⁶⁹ Alexander Sänglerlaub, Miriam Meier a Wolf-Dieter Rühl, *Fakten statt Fakes*, Verursacher, Verbreitungswege und Wirkungen von Fake News im Bundestagswahlkampf 2017, (Stiftung Neue Verantwortung, 2018), 95, https://www.stiftung-nv.de/sites/default/files/snv_fakten_statt_fakes.pdf (staženo 11. února 2024).

⁷⁰ Die Bundesregierung, *Desinformation als hybride Bedrohung*.

klamavých zpráv u některých šířitelů nesouvisí s jejich nevzdělaností, nýbrž odpovídá jejich vnitřnímu přesvědčení a pohledu na svět. U podobných lidí by dle Hoffmanna větší smysl a užitek přinášely aktivity, které by v nich budovaly důvěru v renomovaná média, společenské instituce a politiku.⁷¹

1.2.1 Kdo jsou šířitelé dezinformací a fake news?

Šířitelé dezinformací a fake news nepředstavují širokou skupinu lidí, ale spíše menší okruh občanů, kteří sociální média konzumují s o to větší intenzitou a kteří vykazují vysokou aktivitu a motivaci ve sdílení klamavých příspěvků. Charakteristickým znakem těchto dezinformátorů je jejich malá důvěra v politické uspořádání a mediální instituce.⁷² Dle studie profesora behaviorálních věd Gordona Pennycooka z University of Regina⁷³ souvisí náklonnost k dezinformacím s (ne)schopností kritického a analytického přístupu k informacím. Pravice se tedy v tomto ohledu nedá označit za náchylnější k dezinformacím než levice.⁷⁴ Občané ale nejsou jediným aktérem v šíření fake news. O ovlivnění domácích, stejně jako zahraničních voleb se pokouší také vlády i menší nezávislé subjekty, které jsou poháněny vidinou oslabení nadnárodních institucí či vlád nebo podporou takového režimu, jenž v geopolitice směřuje ke stejným cílům tak, aby došlo k upevnění vlastního postavení.⁷⁵

1.3 Dezinformace ve volbách

Svobodné a spravedlivé volby, prostřednictvím kterých se rozhoduje o rozložení moci v daném státě, jsou naprostým základem demokratického politického fungování státu.⁷⁶ Za poslední roky lze pozorovat rostoucí vliv dezinformací na výsledky demokratických voleb, které jsou do značné míry negativně ovlivňovány nejrůznějšími aktéry. To vyvolává u řady občanů, politických aktérů nebo například institucí obavy, že cílené šíření dezinformací by mohlo demokratické volby výrazně narušit. Fakt, že názory a politické postoje občanů v určité zemi jsou ovlivňovány zkreslenými impulsy, poškozují sociální

⁷¹ Hoffmann, *Fake News, Misinformation, Desinformation*.

⁷² Ibid.

⁷³ Gordon Pennycook a David G. Rand, *Who Falls for Fake News? The Roles of Bullshit Receptivity, Overclaiming, Familiarity, and Analytic Thinking*, *Journal of Personality*, naposledy upraveno 27. března 2019, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3023545 (staženo 23. února 2024).

⁷⁴ Hartz, *Welche Rolle Falschmeldungen im Wahlkampf spielten*.

⁷⁵ Judith Möller, „Typen von Desinformation und Misinformation“, 32.

⁷⁶ Heinz Eulau, Roger Gibbins a Paul David Webb, „Functions of elections“, *Britannica*, naposledy upraveno 14. března 2024, <https://www.britannica.com/topic/election-political-science/Functions-of-elections> (staženo 16. března 2024).

soudržnost a podkopává racionální úvahy o veřejných záležitostech a politice.⁷⁷

Odborník na volby, demokratizaci a nová média se zaměřím na Rusko a postsovětský prostor Max Bader, toho času působící na univerzitě v Leidenu,⁷⁸ ve svém článku *Dezinformace ve volbách* z roku 2018 konstatuje, že v kontextu voleb se dezinformacemi obvykle rozumí: „šíření vědomě nepravdivých informací s cílem podkopat politické oponenty, zmanipulovat hlasování nebo změnit vnímání politických okolností, za kterých se volby konají.“⁷⁹ Tímto způsobem dezinformátoři podporují autoritativní styl vládnutí, nicméně dezinformace jsou pouze jednou z metod, prostřednictvím kterých lze svobodné volby poškodit. Micro-targeting⁸⁰ na voliče pomocí reklamy, hackování e-mailových účtů, kybernetické útoky na volební infrastrukturu a podpora antisystémových uskupení ze strany zahraničních vlád mohou být také více či méně škodlivými strategiemi.⁸¹

Při pátrání, proč se dezinformátoři snaží ovlivnit demokratické volby, můžeme dojít k celé řadě důvodů, a to klasifikovaných jak dle záměrů jejich původce, tak míry, do jaké daná fakta ohýbá, přičemž v záměrech těchto kampaní nacházíme čtyři hlavní motivy.

První z nich představuje politická mobilizace. Původci dezinformací, zaměření na mobilizaci specifických skupin obyvatelstva, obvykle šíří nepravdivé informace s cílem dát impuls potenciálním voličům k participaci na konkrétní akci, jako jsou např. protesty, bojkoty aj. Pokud je podobná kampaň úspěšná, cílové publikum se následně zapojí do odporu vůči stávajícímu politickému uspořádání, do veřejného projevu nesouhlasu s určitou politikou, nebo odevzdá ve volbách svůj hlas v souladu se záměry dezinformační kampaně.

Další strategie naopak může spočívat ve snaze o politickou demobilizaci voličů prostřednictvím utvrzení jejich postojů k určité problematice. Příkladem takového postupu mohou být skeptici vůči změně klimatu, již brojí proti veškerým aktivitám spolků zasazujících se o vyzdvihování této problematiky.

⁷⁷ Jonáš Syrovátka, Nikola Hořejš a Sarah Komarová, *Towards a model that measures the impact of disinformation on elections*. *European View*, 22(1), 120, <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/17816858231162677> (staženo 15. ledna 2024).

⁷⁸ „Max Bader“, Central Asian Research Institute on Corruption and Money Laundering, <https://ca-anticorruption.com/en/experts/max-bader/>, (staženo 12. března 2020).

⁷⁹ Max Bader, „Disinformation in Elections“, *Security and Human Rights* 29, (2018), 25–26, <https://doi.org/10.1163/18750230-02901006> (staženo 17. ledna 2024).

⁸⁰ Micro-targeting neboli mikrocílení je nástroj marketingu umožňující zacílit službu, reklamu či politické sdělení na specifickou skupinu lidí, čímž výrazně zvyšuje svou efektivitu. Viz: Gavin Wright. „Micro-targeting“, *TechTarget* (září 2023), <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/microtargeting> (staženo 9. ledna 2024).

⁸¹ Bader, Max. „Disinformation in Elections“, 25–26.

Třetí motiv představuje finanční odměna. Manipulativní obsah v digitálním, zpravodajském prostředí často využívá strategie click-baitu⁸² a reklamy s cílem dosáhnout finančních zisků. Tyto formy dezinformací jsou často diskrétně začleněny do prostředí zpravodajských serverů, přičemž skrývají skutečný záměr autora, jímž je navýšení prodeje inzerovaných produktů. Dezinformátoři dokáží využít média a formovat příběhy tak, aby přilákaly co nejvíce pozornosti. Tento druh dezinformací tvoří nejrozšířenější typ, který byl zaznamenán ověřovateli faktů, co se týče jeho četnosti.⁸³

Čtvrtou hlavní sféru představuje aktivní snaha o změnu nebo rozvrat společnosti. V tomto případě političtí dezinformátoři usilují o co největší vliv na společnost nebo politické uspořádání v zemi. Šíření dezinformací může mít za cíl zintenzivnit nebo radikalizovat nesouhlas voličského elektorátu s aktuálním politickým řádem nebo ještě více podpořit krajně politické (častěji pravicové) postoje, jež se odráží v násilí proti menšinám. Rozdělením společnosti na dva či více nesmiřitelných táborů se tak vytváří vhodné prostředí pro nové vyzyvatele, nebo také podhoubí k získání politické moci. Tento typ dezinformací je blízký politice propagandy, poněvadž bývá šířen s vizí dlouhodobé politické agendy. Dezinformace se na tomto základě šíří systematicky buď krátkodobě, se záměrem obdržet co nejvíce voličských hlasů, nebo častěji dlouhodobě, a to kvůli propracovanému ideologickému plánu.⁸⁴

1.4 Cíl dezinformací

Na dezinformace, jež přicházejí přímo nebo nepřímo ze zahraničí a jejichž cílem je ovlivnit veřejné mínění, se dá pohledem bezpečnostní politiky nahlížet jako na hybridní hrozby.⁸⁵ Toto ohrožení může vyvstat v podobě manipulace s veřejným míněním, deepfakes,⁸⁶ propagandy nebo jakýchkoliv dalších forem uplatňování nelegitimního vlivu ze strany cizích mocností, typicky Ruska či Číny.⁸⁷ Tyto útoky dokáží být s vysokým dosahem realizovány extrémně rychle, aniž by na straně útočníka vznikly vysoké náklady. Ve chvíli, kdy dochází

⁸² Pojem click-bait můžeme přeložit jako poutavý titulek, jehož smyslem je přimět čtenáře k otevření daného webu a zvýšit tak jeho návštěvnost.

⁸³ Landesanstalt für Medien NRW. „Was ist Desinformation?“, 7–8.

⁸⁴ Ibid, 8.

⁸⁵ Die Bundesregierung, *Desinformation als hybride Bedrohung*.

⁸⁶ Deepfake označuje digitálně upravenou tvář osoby na obrázku či videu tak, aby vypadala jako někdo jiný, zpravidla se záměrem šířit nepravdivé informace.

⁸⁷ „Desinformation als hybride Bedrohung“, Bundesministerium des Innern und für Heimat, naposledy upravené dne 22. března 2023, <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/schwerpunkte/DE/desinformation/artikel-desinformation-hybride-bedrohung.html> (staženo 22. ledna 2024).

k záměrnému regulování diskusí na sociálních sítích a ovlivňování veřejných debat, manipulaci zpráv či jejich dekontextualizaci, se tyto útoky stávají reálným bezpečnostním rizikem.⁸⁸ Za vytrháváním zpráv z kontextu či jejich manipulací může stát politický motiv, jehož účelem je ovlivnit veřejnou debatu, přičemž sociální sítě zásadním způsobem napomáhají v dosahu a rychlosti jejich šíření. Otevřené, pluralitní a demokratické společnosti nabízejí mnoho cílů pro veřejné i skryté aktivity, a právě z tohoto důvodu nejvíce podléhají nelegitimním zahraničním pokusům o převzetí vlivu.⁸⁹ Cílem dezinformací je podkopávání důvěry ve státní instituce, narušení veřejné diskuse a demokratického rozhodování skrze nastolování kontroverzních témat, jakožto i prohlubování sociálních konfliktů, jež ve svém důsledku mohou mít negativní dopad na veřejnou bezpečnost a pořádek. Pro veškeré tyto záměry představuje internet ideální prostředí, jelikož aktérům stojícím za dezinformačními kampaněmi umožňuje zachovat vlastní anonymitu a zároveň jim v mnohých případech zaručuje jejich nevystopovatelnost.⁹⁰

Eberle klasifikuje tři přístupy k hybridní válce. První z nich s názvem *obranný narativ* vnímá hybridní válku a pod ní spadající dezinformace a fake news jako něco, co patří do agendy armády, jelikož se může stát součástí skutečného válečného konfliktu. Příkladem mohou být útoky na kritickou infrastrukturu státu a pokusy o ukradení či hacknutí citlivých informací. V takovém případě musí být obranné instituce připraveny adekvátně reagovat. Druhý přístup nese název *protivlivový narativ*. Zde zahraniční stát neusiluje pouze o nelegální zisk informací nebo znepřístupnění webů, ale snaží se o rozklad liberální demokracie, společnosti a její identity. Boji tedy není vystaven stát, nýbrž společnost, která nesmí podlehnout vnějšímu tlaku a odklonit se z prozápadního směřování na Východ. To ovšem může být v případě bezbranných mas, na něž dezinformace dopadají, velmi složité. Předcházet se tomu dá včasným šířením faktických informací a ovládnutím informačního prostoru dříve, než se své role chopí nepřátelská strana. Třetí přístup s názvem *vzdělávací narativ* zohledňuje náročnost, kterou pro jednotlivce přináší technologicko-informační revoluce a potřeba zorientovat se v ní. Nevíní tedy příjemce ani šířitele dezinformací, ale usiluje o budování mediální gramotnosti u nich. Tento přístup ovšem může

⁸⁸ Die Bundesregierung, *Desinformation als hybride Bedrohung*.

⁸⁹ Bundesministerium des Innern und für Heimat, *Desinformation als hybride Bedrohung*.

⁹⁰ Die Bundesregierung, *Desinformation als hybride Bedrohung*.

narážet na snahy o omezování svobody slova ve chvílích, kdy dochází byť třeba i k legitimní kritice současné podoby demokracie.⁹¹

⁹¹ Jetmar, Jakub Eberle: „Spousta lidí nálepkuje jako dezinformace cokoliv, co se jim nelíbí“.

2. Německo a dezinformace

2.1 Obrana proti dezinformacím v německém kontextu

Referendum o brexitu v roce 2016 bylo poznamenáno záměrným šířením nespolehlivých a zavádějících informací v internetovém prostoru, jejichž rozmach byl podpořen uzavřenými online skupinami a personalizovanou reklamou. Tento v tu dobu poměrně nový fenomén doprovázel i o pár měsíců později konající se americké prezidentské volby. Na základě zkušeností s dezinformačními kampaněmi následně došlo k zásadnímu zintenzivnění výzkumu negativních dopadů nepravdivých zpráv na internetu, zejména v souvislosti s demokratickými rozhodovacími procesy.⁹² I v důsledku toho průzkumy ukázaly, že se značná část německé populace obávala, že by nemalý podíl spoluobčanů mohl v důsledku falešných zpráv podlehnout jejich vlivu a změnit tak volební výsledek.⁹³ Například na dotaz Institutu pro výzkum veřejného mínění YouGov v březnu 2017 odpovědělo 44 procent dotazovaných, že fake news dle jejich názoru zcela určitě mohou ovlivnit volby, přičemž dalších 40 procent bylo pro odpověď „spíše ano“. Pouhých devět procent dotázaných občanů se domnívalo, že fake news roli ve výsledku voleb spíše nesehrají, zatímco dvě procenta si tímto tvrzením byla zcela jistá.⁹⁴ Svou činnost v oblasti identifikace a boje s dezinformačními kampaněmi od té doby znatelně rozšířily různé výzkumné projekty, média, think tanky nebo také nevládní organizace.⁹⁵

Rozpoznávat dezinformační kampaně je ale především úkolem zpravodajských služeb a dalších bezpečnostních úřadů spolku, jako je například Spolkový kriminální úřad (BKA) nebo Spolkový úřad pro ochranu ústavy (BfV). Svůj podíl zodpovědnosti však nese i tisk, rozhlas a další komunikační kanály.⁹⁶

Svoboda slova a tisku se mnohdy střetává se snahou zachovat sociální soudržnost a stabilitu navzdory dezinformacím kolujícím ve společnosti.⁹⁷ Na rok od roku stoupajícím počtu dezinformačních kampaní se podílí státní média autoritářských států s Ruskem

⁹² Hoffmann, *Fake News, Misinformation, Desinformation*.

⁹³ Viz Hedda Nier, „Beeinflusste Wahlen?“, naposledy upraveno 21. září 2017, <https://de.statista.com/infografik/11187/wird-die-bundestagswahl-beeinflusst/> (staženo 22. března 2024).

⁹⁴ „Umfrage: Fake News sind gut für Populisten und Verschwörungstheorien.“, Politik & Zeitgeschehen, YouGov, naposledy upravené 13. března 2017, https://yougov.de/politics/articles/17755-umfrage-fake-news-sind-gut-fur-populisten-und-vers?redirect_from=%2Fnews%2F2017%2F03%2F13%2Fumfrage-fake-news-sind-gut-fur-populisten-und-vers%2F (staženo 22. ledna 2024).

⁹⁵ Hoffmann, *Fake News, Misinformation, Desinformation*.

⁹⁶ „Erkennen und Bekämpfung von Desinformation“, Bundestagswahl 2021, Die Bundeswahlleiterin, <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2021/fakten-fakenews.html#b1f77833-c1f9-4167-9e83-51019b667552> (staženo 29. ledna 2024).

⁹⁷ Judith Möller, „Typen von Desinformation und Misinformation“, 11.

v popředí, falešné zpravodajské weby, či na Kreml a jiné nedemokratické vlády napojené falešné profily na sociálních sítích, za účelem ovlivnit veřejnou debatu v Německu. Spolková vláda na svém webu uvádí, že klíčem k úspěšné sebeobraně má být její na faktech spočívající a transparentní komunikace.⁹⁸ Za napravení škod po rozšíření dezinformace v případě, že cílila na kabinet či některého z členů vlády, zodpovídá příslušné ministerstvo, jež je tímto útokem postiženo. Vláda si však zároveň uvědomuje potřebu si proti nebezpečí současné doby počínat strategicky a v komplexním pojetí. První z kroků, jež spolková vláda dle svého vyjádření v boji s dezinformacemi provádí, je jejich odkrývání a následné analyzování.

Co se týče jednotlivých rezortů, Ministerstvu zahraničních věcí (AA) přísluší sledování aktivit cizích zemí, jež používají dezinformace jako cílený nástroj pro destabilizaci Německa, a zároveň vede diskusi o aktuální situaci na pravidelné bázi na mezinárodním poli, ať už hovoříme o Evropské unii, G7 či NATO. Hybridní hrozby a vypořádání se s dezinformačními útoky zase spadají do agendy ministerstva vnitra. Aby atakům přicházejícím zvenčí, ať už v podobě kybernetických útoků, dezinformačních kampaní či snah ohrozit fungování kritické infrastruktury, mohlo Německo úspěšně vzdorovat, je zapotřebí posílit vnitřní bezpečnost. Dalším zásadním krokem k potlačení vlivu dezinformací je nejen jejich rychlé odhalení, ale také zároveň pohotové a rozhodné jednání. Pozici koordinátora sehrává právě ministerstvo vnitra, které na základě monitorování situace řídí činnost jednotlivých ministerstev a úřadů, jež jsou pak o to rychleji schopny učinit příslušná opatření. Pokud by dezinformace představovala ohrožení pro obyvatelstvo, zodpovídá za jeho včasné varování tiskový a informační úřad vlády.⁹⁹ Významným činitelem v oblasti shromažďování a analyzování informací ohrožujících svobodné a demokratické zřízení je rovněž Spolkový úřad pro ochranu ústavy,¹⁰⁰ jenž čerpá jak z veřejně dostupných zdrojů, tak z výsledků činnosti zpravodajských služeb.

Nástroj pro boj s dezinformacemi představují rovněž zákony přijaté jak na národní, tak na nadnárodní úrovni. Příkladem, jak provozovatele sociálních sítí odradit od vydělávání peněz z šíření nepravdivého obsahu může být NetzDG nebo evropský akt o digitálních

⁹⁸ Viz „Was die Bundesregierung unternimmt und was Sie tun können“, Desinformation, Die Bundesregierung, 19. července 2023, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/umgang-mit-desinformation/gefaehrliche-falschnachrichten-1905340> (staženo 29. ledna 2024).

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Jinými slovy německá civilní kontrarozvědka.

službách (Digital Services Act).¹⁰¹ Nedílnou součástí úspěšného členení dezinformačním kampaním je potřeba dobře prozkoumat a pochopit mechanismy, pomocí nichž dochází k jejich produkci.¹⁰² Finančně se na tomto výzkumu podílí Spolkové ministerstvo pro vzdělávání a výzkum.¹⁰³ Spolková vláda si rovněž uvědomuje potřebu edukace svých občanů v oblasti zpravodajské mediální gramotnosti, na níž se spolupodílí Spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mládež (BMFSFJ), Spolková centrála pro politické vzdělávání (BpB) nebo spolkový zmocněnec pro kulturu a média. Pozitivní úlohu v potlačení dezinformací může sehrát ale i každý jedinec, jenž dokáže kriticky posuzovat sdílený obsah, ověřuje si své zdroje a v situaci, kdy si není stoprocentně jistý důvěryhodností dané zprávy, ji dále nešíří. K nepodlehnutí ostatních občanů dané falešné zprávě na sociálních sítích také napomáhá nahlašování tohoto pochybného či dokonce nelegálního obsahu a nenávistných zpráv.¹⁰⁴

2.2 Ohrožení průběhu voleb v souvislosti s postupující digitalizací

Poslední volby do Spolkového sněmu se konaly 26. září 2021. Ten se zavázal k tomu, že se kampaň před parlamentními volbami musí nést v duchu spravedlivého názorového boje a rovných příležitostí pro všechny politické strany. I s ohledem na zkušenosti okolních zemí vyvstávala myšlenka na možnou snahu státních či nestátních aktérů napadnout, narušit či sabotovat demokratické procesy, viz výše zmíněný „*Macron-Hack*.“ Aspektem ohrožení volebního prostředí mohla být dle zprávy Spolkového úřadu pro bezpečnost informační techniky (BSI) i kyberkriminalita v podobě ransomwarů a spamového malwaru. V takovémto případě se motivací útočníka nestává narušení demokratických voleb, nýbrž získání výpalného od dotčených, zpravidla volebního procesu se účastnících, institucí. Efektem takovýchto aktivit je bezesporu ohrožení důvěry občanů ve férový průběh voleb.

Přestože samotná volba probíhá prostřednictvím hlasovacího lístku, informační technologie ovlivňují daný volební proces ve vysoké míře. Příkladem může být interní a externí komunikace veřejných i neveřejných informací či narůstající digitalizace volebního

¹⁰¹ Cílem nařízení o evropských službách je správně fungující jednotný trh, ochrana uživatelských práv a bezpečné online prostředí, přičemž čím větší ekonomický a společenský dopad daný subjekt vykazuje, tím přísnější podmínky jsou na něj uplatňovány. Viz: „Nařízení o digitálních službách“, Ministerstvo průmyslu a obchodu, <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/digitalni-ekonomika/digitalni-sluzby/narizeni-o-digitalnich-sluzbach/> (staženo 12. dubna 2024).

¹⁰² Die Bundesregierung, *Was die Bundesregierung unternimmt und was Sie tun können*.

¹⁰³ Viz „Wer fälscht Informationen?“, Die Bundesregierung, zveřejněno 8. února 2022, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/umgang-mit-desinformation/forschung-desinformation-1870924> (staženo 18. března 2024).

¹⁰⁴ Die Bundesregierung, *Was die Bundesregierung unternimmt und was Sie tun können*.

procesu, umocněná pandemií covidu-19. Časem se tak na internetové platformy přesunuly sjezdy stran, volební kampaň se z velké části odehrává na sociálních sítích a internet slouží občanům jako hlavní zdroj pro získání informací potřebných k rozhodnutí, komu hodit svůj hlas.¹⁰⁵

V souvislosti s nárůstem počtu kampaní, jejichž cílem je skrz dezinformace ovlivnit utváření veřejného myšlení, a s tím v současnosti spjatý růst jejich profesionalizace a komplexnosti, hovoří experti o tzv. infodemii. Jen stěží se dá zabránit další centrální hrozbě spatřované experty v šíření zavádějících nebo lživých informací na internetu s cílem ovlivnit myšlení a chování voličů.¹⁰⁶

Jan Neutze, tehdejší čelní představitel Programu na obranu demokracie u společnosti Microsoft, jako další důvod k obavám v březnu 2021 uvedl ohrožení kybernetické bezpečnosti za uplatnění hybridních útoků, jež spojují hacking s informačními kampaněmi. Útočníci se tak mohou vydávat za kontaktní osoby politických činitelů a proniknout do jejich účtů. Neutze upozornil na složitost těchto phishingových útoků a geopolitický zájem Ruska, Číny, Severní Korey či Iránu na narušení spolkových voleb tímto způsobem. Politikům odcizené informace následně útočníci strategicky vypouští na internet, čímž nad nimi ztrácí kdokoliv sebemenší kontrolu. Takové informace se sice obvykle z části zakládají na pravdě, ale dochází k jejich vědomému překroucení či dekontextualizaci s cílem danou osobu co nejvíce poškodit. Četným sdílením mezi jednotlivými uživateli si tyto dezinformace brzy zajistí pozornost samotných politiků či novinářů, což jim následně umožní proniknout do masových médií a přilákat pozornost široké veřejnosti.¹⁰⁷

2.3 Korespondenční volba jako riziko

Korespondenční volba, tzv. Briefwahl, jež existuje v Německu již od roku 1957, umožňuje voličům, kteří v den volby nechtějí nebo nemohou navštívit volební místnost za účelem vhození hlasu do volební urny ve svém volebním okrsku, aby svůj hlas odevzdali prostřednictvím pošty.¹⁰⁸ Pro tuto možnost se od doby svého zavedení rozhoduje neustále

¹⁰⁵ Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, *Die Lage der IT-Sicherheit in Deutschland 2021*, 74-75.

¹⁰⁶ Janosch Delcker, „Cyber-Bedrohungen überschatten Bundestagswahlkampf“, *Deutsche Welle*, 8. března 2021, <https://www.dw.com/de/cyber-bedrohungen-%C3%BCberschatten-bundestagswahlkampf/a-56772592> (staženo 28. ledna 2023).

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ „Streifzug durch die Geschichte“, *Deutscher Bundestag*, <https://webarchiv.bundestag.de/archive/2007/0206/geschichte/parlhist/wahlhist/wg1957.html> (staženo 21. února 2024).

více oprávněných voličů. Zatímco koncem 50. let korespondenčně odvolilo necelých pět procent voličů, v roce 2017 už podíl takto odevzdaných hlasovacích lístků tvořil téměř třicet procent. V souvislosti s koronavirovou pandemií mluvil tehdejší prezident Spolkového statistického úřadu a pověřený federální volební komisař Georg Thiel dokonce o očekávaném zdvojnásobení počtu občanů rozhodnutých pro odvolení poštou.¹⁰⁹ Nakonec se v roce 2021 podíl korespondenčně volících občanů zvýšil na 47,3 %.¹¹⁰

Jako příklad toho, že korespondenční volba je některými vnímaná za rizikovou, mohou posloužit volby do Spolkového sněmu v roce 2021. Ty se konaly 26. září, nicméně možnost, jak uplatnit své voličské právo a přitom nemuset jít do volební místnosti, měli občané Německa už od poloviny srpna.¹¹¹ S cílem narušit integritu voleb rozhlašovali členové opoziční strany Alternativa pro Německo v předvolebním období poplašné zprávy o manipulovatelnosti voleb skrze korespondenční hlasování.¹¹² AfD se snažila vystupovat proti narůstající oblibě korespondenční volby, zpochybňovala její legitimitu a označovala ji za riskantní a umožňující rozsáhlé podvody.¹¹³ Například lipská pobočka této politické strany (dez)informovala na svém facebooku o tom, že má informace o četných volebních podvodech v celém Německu a nabádala tak k volbě výhradně ve volebních místnostech.¹¹⁴ Zároveň si AfD ani v těchto volbách neodpustila vyzvání svých příznivců k dohledu nad sčítáním hlasů ve volebních obvodech. Německý politolog Kai Arzheimer, zaměřující se na pravicový extremismus, viděl za těmito výroky snahu vrhnout špatný stín na legitimitu volby a vyvolat mobilizaci některých voličů. V případě, že volební výsledek nedopadne dle očekávání, může pak politická strana zpochybnit správnost počtu sečtených hlasů pro daný subjekt, tak jak se tomu stalo v roce 2020 v amerických prezidentských volbách po vítězství Joea Bidena.¹¹⁵

Proti těmto výrokům se ohradil volební komisař Thiel, který ubezpečoval ohledně

¹⁰⁹ „So funktioniert die Briefwahl“. *Tagesschau*, 28. srpna 2021, <https://www.tagesschau.de/inland/btw21/briefwahl-125.html> (staženo 12. února 2024).

¹¹⁰ „Bundestagswahl 2021: Anteil der Briefwählerinnen und Briefwähler bei 47,3 %“, *Der Bundeswahlleiter*, 15. října 2021, https://www.bundeswahlleiter.de/info/presse/mitteilungen/bundestagswahl-2021/53_21_briefwahlbeteiligung.html (staženo 30. ledna 2023).

¹¹¹ Felix Huesmann, „Mythos Wahlbetrug: Wie AfD und rechte Kreise die Briefwahl diffamieren“, *RedaktionsNetzwerk Deutschland*, 18. září 2021, <https://www.rnd.de/politik/wahlbetrug-durch-briefwahl-was-steckt-dahinter-und-warum-warnen-afd-und-rechte-kreise-vor-der-S6GZTSYBNFGHDGNQY3444A6STY.html> (staženo 30. ledna 2023).

¹¹² Delcker, *Cyber-Bedrohungen überschatten Bundestagswahlkampf*.

¹¹³ Huesmann, *Mythos Wahlbetrug: Wie AfD und rechte Kreise die Briefwahl diffamieren*.

¹¹⁴ iDNES.cz a ČTK. „Miliony Němců odvolily poštou, počet korespondenčních hlasů bude rekordní“, *iDNES.cz*, 25. září 2021, https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/nemecko-parlamentni-volby-2021-korespondenčni-hlasovani.A210925_120243_zahranicni_dtt (staženo 30. ledna 2023).

¹¹⁵ Huesmann, „*Mythos Wahlbetrug: Wie AfD und rechte Kreise die Briefwahl diffamieren*“.

bezpečnosti korespondenční volby, konající se v Německu po více než šest desetiletí. Pár dní před federálními volbami uvedl, že „doposud nemáme žádné důkazy o nesrovnalostech, které by mohly ovlivnit výsledky voleb.“¹¹⁶ Upozornil ovšem na zvýšený nárůst falešných zpráv na sociálních sítích, týkajících se jak korespondenční volby, tak samotného průběhu voleb. Jednou z těchto lživých informací bylo tvrzení příznivců konspiračního hnutí QAnon, jež v souvislosti s pandemií covidu-19 šířili klamavou informaci, že zářijových voleb se mohou účastnit pouze očkovaní, vyléčení či testovaní občané.¹¹⁷

2.4 Fact-checkingové iniciativy

Součástí boje s dezinformacemi jsou i tzv. fact-checkingové organizace, jejichž posláním je odkrývání falešných zpráv a jejich následné uvádění na pravou míru. Žurnalisté v rámci této činnosti v souladu s novinářskými standardy zkoumají obsah webů, blogů a příspěvků na sociálních sítích a ověřují jejich správnost.¹¹⁸ To obnáší selekci dezinformací podle jejich aktuálnosti, rozsahu a důsledků. Pro ověřování se spoléhají na statistiky a studie, jako důkaz mohou posloužit ale i očití svědci, na jejichž základě je pak vyhodnocena přesnost obsahu. Na mezinárodním poli činnost fact-checkingových organizací zaštiťuje Mezinárodní síť pro ověřování faktů (IFCN). Odhalený nepravdivý obsah je následně zveřejňován v opravené verzi na fact-checkingovém portálu, jeho newsletterech a sociálních sítích. Některé sociální sítě, jako je například Facebook, k těmto dezinformačním zprávám následně připojují varování, aby byli všichni, kdo si ho zobrazí, upozorněni na jeho nedůvěryhodnost.¹¹⁹

K těm nejvýznamnějším na německém poli patří Der Faktenfinder,¹²⁰ provozovaný na stránkách Tagesschau, jenž patří pod německou veřejnoprávní stanici ARD. Svou vlastní fact-checkingovou iniciativu vybudoval i Bayerischer Rundfunk, spadající rovněž

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Příkladem takového příspěvku může být montáž volebního plakátu CDU před parlamentními volbami v roce 2017, která měla svůj volební slogan převzít z billboardu Jednotné socialistické strany Německa (SED) z 80. let. Viz: „Nein, Merkel wirbt nicht mit einem alten SED-Spruch“. *Spiegel Online*, 30. srpna 2017, <https://www.spiegel.de/netzwelt/web/angela-merkel-wahlkampfplakat-mit-sed-spruch-ist-eine-bildmontage-a-1165240.html> (staženo 29. ledna 2024).

¹¹⁹ „Die Arbeit der Faktenchecker“, Die Bundesregierung, 24. února 2023, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/umgang-mit-desinformation/die-arbeit-der-faktenchecker-2081802> (staženo 29. ledna 2024).

¹²⁰ Viz „ARD-Faktenfinder“, *Tagesschau*, <https://www.tagesschau.de/faktenfinder> (staženo 29. ledna 2024).

pod skupinu ARD, a to pod názvem Faktenfuchs.¹²¹ Do ověřování faktů se zapojilo i další německé veřejnoprávní médium ZDF, jehož tým s názvem ZDFheuteCheck¹²² prověřuje především informace na sociálních sítích a výroky jednotlivých politiků.¹²³ Fact-checkingu se rovněž věnuje rozhlasová a televizní stanice Deutsche Welle.¹²⁴

Poté, co v roce 2017 Facebook čelil ostré kritice za nezvládnutí situace kolem rychlého šíření fake news a v německém prostředí už začaly panovat obavy o případné ovlivnění spolkových voleb tímto rychle se šířícím fenoménem, pověřila americká společnost označováním a opravováním falešných zpráv šířených na nejpoužívanější sociální síti na světě německou neziskovou organizaci Correctiv. Tomu předcházela varování spolkové vlády vůči Facebooku, aby učinil opatření proti pomluvám a jinému nelegálnímu obsahu na této sociální síti, což následně zapříčinilo zahájení spolupráce mezi těmito dvěma institucemi. Poté, co někteří z uživatelů Facebooku nahlásili určitý příspěvek jako falešnou zprávu, přišel čas na zapojení Correctivu, jehož úloha spočívala v ověření a případně následném označení vykonstruovaného příspěvku s poznámkou o pochybnosti nezávislé strany nad jeho důvěryhodností a odkazem na text vyvracujícím skrze fakta tato lživá sdělení.¹²⁵

Při nejistotě ohledně pravdivosti informace je mnohdy možné se na některou z těchto iniciativ obrátit a sdílený obsah nechat na vlastní žádost prověřit. Fact-checkingové organizace mají podporu spolkové vlády, ona sama k nápravě nepravdivých zpráv přistupuje pouze v případě, kdy se šířený lživý obsah dotýká jí samotné, nebo když ohrožuje demokratické hodnoty.¹²⁶

Spolková centrála pro politické vzdělávání nicméně zmiňuje složitost boje proti falešným zprávám zakládajícím se na korekci. Prvním důvodem je obtížnost přesvědčit ty, kdo již lživé informaci dříve uvěřili, o její nepravdivosti. Druhým záporným bodem je skutečnost, že těm, kterým se do té doby falešná zpráva vyhnula, se s ní prostřednictvím

¹²¹ Viz „#FAKTENFUHS“, *Bayerischer Rundfunk*, <https://www.br.de/nachrichten/faktenfuchs-faktencheck,QzSIzI3> (staženo 29. ledna 2024).

¹²² Viz „ZDF Investigativ“, *ZDFheute*, <https://www.zdf.de/nachrichten/thema/zdfheutecheck-faktencheck-recherche-100.html> (staženo 29. ledna 2024).

¹²³ Bernd Oswald, „Fakten gegen Fakes: fünf Verifizierungs-Initiativen made in Germany“. *Journalisten-Training Bernd Oswald*, 26. července 2017, <https://www.journalisten-training.de/blog/fakten-gegen-fakes-fuenf-verifizierungs-initiativen-made-in-germany/> (staženo 29. ledna 2024).

¹²⁴ Viz „Faktencheck“, *Deutsche Welle*, <https://www.dw.com/de/faktencheck/t-56578552> (staženo 29. února 2024).

¹²⁵ Fabian Reinbold, „Deutsches Recherchebüro soll Falschmeldungen auf Facebook richtigstellen“. *Spiegel Online*, Fake News, 15. ledna 2017, <https://www.spiegel.de/netzwelt/web/facebook-correctiv-soll-fake-news-richtigstellen-a-1130014.html> (staženo 29. ledna 2024).

¹²⁶ Die Bundesregierung, *Die Arbeit der Faktenchecker*.

fact-checkingu setkají, přičemž pravděpodobnost, že si zapamatují její klamavou podobu, je mnohonásobně vyšší než u její pravdivé formy.¹²⁷ Dle think tanku Stiftung Neue Verantwortung mohou být viníkem sociální sítě a jejich afektivní logika, která převyšuje kognitivní jednání. Současně každý proces nápravy vyžaduje čas, tudíž k uvedení dezinformace na pravou míru dochází mnohdy až s odstupem několika dní.¹²⁸

2.5 Státní instituce spojené s volbami

2.5.1 Spolkový volební komisař a jeho pravomoci

Volby do Spolkového sněmu se konají na základě spolkového volebního zákona¹²⁹ a spolkového volebního řádu.¹³⁰ Zákon definuje přípravu voleb, jejich samotný průběh, následné zjišťování výsledků voleb či získání členství ve Spolkovém sněmu. Nad celým procesem stojí volební orgány stanovené dle spolkového volebního zákona.¹³¹ Jedním z nich je právě spolkový volební komisař. Ten není při výkonu své funkce vázán pokyny, pouze musí postupovat v souladu s příslušnými zákonnými ustanoveními dle spolkového volebního zákona.¹³² Právě spolkový volební komisař identifikuje věcné a spolehlivé informace jako hlavní zdroj pro boj s dezinformacemi a zodpovídá za odhalování a potírání dezinformací, týkajících se jeho pole působnosti a volebního procesu obecně.¹³³ V souladu s německou tradicí i v současné době post spolkové volební komisařky a tedy zároveň předsedkyně Spolkového statistického úřadu zastává Ruth Brandová. Ta byla do funkce jmenována 1. ledna 2023 a vystřídala tak Georga Thiela, jenž působil na obou předsednických funkcích od listopadu 2017.¹³⁴ Na pravdivost či nepravdivost kolujících (dez)informací tak dohlížel během posledních spolkových voleb v roce 2021 právě on. Boj s dezinformacemi v souvislosti s touto funkcí při volbách do Spolkového sněmu v říjnu

¹²⁷ Hoffmann, *Fake News, Misinformation, Desinformation*.

¹²⁸ Sänglerlaub, Meier a Rühl, „Fakten statt Fakes“, s. 4.

¹²⁹ *Bundeswahlgesetz*, ve znění vyhlášeném dne 23. července 1993, naposledy pozměněný článkem 1 zákona ze dne 7. března 2024.

¹³⁰ *Bundeswahlordnung*, ze dne 28. srpna 1985, naposledy změněný článek 10 ze dne 19. června 2020.

¹³¹ „Die Bundeswahlleiterin und ihre Aufgaben“, Die Bundeswahlleiterin, Über uns, <https://www.bundeswahlleiterin.de/en/ueber-uns/aufgaben.html> (staženo 30. ledna 2024).

¹³² *Bundeswahlordnung*, ze dne 28. srpna 1985, naposledy změněný článek 10 ze dne 19. června 2020.

¹³³ Die Bundeswahlleiterin, *Erkennen und Bekämpfung von Desinformation*..

¹³⁴ „Ruth Brand to become President of the Federal Statistical Office“, *Statistisches Bundesamt*, Press release No. 532 of 15 December 2022, https://www.destatis.de/EN/Press/2022/12/PE22_532_p001.html (staženo 2. února 2024).

2017 spadal ještě pod jeho předchůdce Dietera Sarreithera.¹³⁵

Hlavním úkolem spolkového volebního komisaře je dohled nad řádnou organizační přípravou a průběhem voleb, a to jak v případě voleb do Spolkového sněmu, tak do Evropského parlamentu.¹³⁶ Komisař disponuje důležitými koordinačními a kontrolními funkcemi, setkává se se zástupci zemských a krajských volebních orgánů a projednává s nimi jejich problémy či právní otázky.¹³⁷ Nedílnou součástí jeho funkce je i informovat politické strany, stejně tak jako voliče a média, o průběhu voleb a poskytovat statistické materiály.¹³⁸ Po zjištění počtu hlasů jednotlivých zemských kandidátních listin a stran a celkového počtu mandátů ve Spolkovém sněmu rozděluje parlamentní křesla mezi politické strany a jejich zemské kandidátní listiny. Po uskutečněních volbách je povinností spolkového komisaře zkontrolovat, zda volby proběhly v souladu se zákonem a spolkovým volebním řádem. Pokud shledá v průběhu konaných voleb pochybení, ukládá mu zákon o kontrole voleb povinnost podat námitku proti jejich platnosti u Spolkového sněmu.¹³⁹

2.5.2 Spolkový úřad pro bezpečnost informační techniky

Spolkový úřad pro bezpečnost informační techniky (BSI) spadající pod Spolkové ministerstvo vnitra má na starost kybernetickou bezpečnost a digitalizaci v Německu. Tato instituce zahájila svou činnost 1. ledna 1991 přijetím zákona o zřízení Spolkového úřadu pro bezpečnost informační techniky s cílem zajistit v dobách nárůstu informačních technologií bezpečnost při jejich využívání a zároveň zpravovat o jejích rizicích. Dnes BSI funguje na základě zákona o posílení bezpečnosti spolkových informačních technologií ze srpna 2009, který od té doby prošel vícero novelizacemi. Dle § 8a BSIG jsou provozovatelé kritických infrastruktur povinni pravidelně prokazovat dodržování nejmodernějšího IT zabezpečení. BSI představuje ústřední zpravodajské středisko pro bezpečnost kritické informační infrastruktury a zodpovídá za vyhodnocování veškerých informací podstatných pro obranu proti útokům mířeným na tuto infrastrukturu a za obeznámení provozovatelů

¹³⁵ „Frühere Bundeswahlleiterinnen und Bundeswahlleiter“, Die Bundeswahlleiterin, <https://www.bundeswahlleiterin.de/en/ueber-uns/bundeswahlleiter/fruehere-bundeswahlleiter.html#ed6f9014-27f8-4d3b-a6ec-033330b31f93> (staženo 2. února 2024).

¹³⁶ „Wer ist die Bundes-Wahl-Leiterin und was sind ihre Aufgaben?“, Die Bundeswahlleiterin, <https://www.bundeswahlleiterin.de/info/leichte-sprache/bwl.html#6a5acfa7-9deb-4766-9659-2c5e95f5f0b9> (staženo 2. února 2024).

¹³⁷ Die Bundeswahlleiterin, *Die Bundeswahlleiterin und ihre Aufgaben*.

¹³⁸ „Das Wahlorgan Bundeswahlleiter“, Bundeswahlleiter, Wahlrechtslexikon, <https://www.wahlrecht.de/lexikon/bundeswahlleiter.html> (staženo 2. února 2024).

¹³⁹ Die Bundeswahlleiterin, *Die Bundeswahlleiterin und ihre Aufgaben*.

či příslušných zodpovědných orgánů s hrozícími nebezpečími.¹⁴⁰ Činnost BSI je regulována také dalšími právními předpisy, vždy v závislosti na tom, jakého tématu se dané opatření dotýká.

Od prvních dnů své existence zodpovídá tento úřad za ochranu vládních sítí a zabezpečení centralizovaných síťových bran, po novelizaci z roku 2009 představil pro spolkové orgány závazné bezpečnostní standardy pro zadávání zakázek a používání informačních technologií. BSI také zaujímá postavení centrálního zpravodajského úřadu pro bezpečnost IT ve spolkové správě, jehož cílem je poskytovat informace a analýzy a zajistit schopnost federální vlády jednat v případě IT krizí celostátního významu. Zároveň do jeho činnosti spadá odborné poradenství a konzultační služby pro firmy, vědeckou komunitu i běžné občany, týkající se všech aspektů informační bezpečnosti.¹⁴¹ Do konkrétních pravomocí tohoto úřadu spadá např.: obrana proti hrozbám pro bezpečnost IT na celostátní úrovni, shromažďování a vyhodnocování bezpečnostních rizik, jejich analýza a vypracovávání bezpečnostních opatření, dále plnění bezpečnostních požadavků na spolkové informační technologie, podpora policie, orgánů činných v trestním řízení a orgánů ochrany ústavnosti a Spolkové zpravodajské služby, poskytování poradenství a varování v otázkách bezpečnostních technologií či vytváření vhodných komunikačních struktur pro včasné odhalování krizí, reakcí na ně a jejich zvládnutí.¹⁴²

Přijetím tzv. IT bezpečnostního zákona 2.0¹⁴³ došlo k rozšíření pravomocí a úkolů BSI. Jeho povinností je posilovat ochranu kritických infrastruktur a zvyšovat bezpečnost webů, jejichž funkčnost je zásadní pro německé hospodářství, stát či společnost.¹⁴⁴

V čele BSI stojí od 1. července 2023 Claudia Plattnerová.¹⁴⁵ Ta ve funkci nahradila Arneho Schönbohma, jenž tuto vrcholnou funkci zastával od února 2016 až do svého

¹⁴⁰ *Gesetz über das Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik (BSI-Gesetz – BSIG)*, ze dne 14. srpna 2009, naposledy pozměněný článkem 12 zákona ze dne 23. června 2021.

¹⁴¹ „Auftrag“, Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, https://www.bsi.bund.de/DE/Das-BSI/Auftrag/auftrag_node.html (staženo 3. února 2024).

¹⁴² *Gesetz über das Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik (BSI-Gesetz - BSIG) § 3 Aufgaben des Bundesamtes*, ze dne 14. srpna 2009, naposledy pozměněný článkem 12 zákona ze dne 23. června 2021.

¹⁴³ „Zweites Gesetz zur Erhöhung der Sicherheit informationstechnischer Systeme (IT-Sicherheitsgesetz 2.0)“, Neues IT-Sicherheitsgesetz für eine moderne Cybersicherheit, Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, https://www.bsi.bund.de/DE/Das-BSI/Auftrag/Gesetze-und-Verordnungen/IT-SiG/2-0/it_sig-2-0_node.html (staženo 3. února 2024).

¹⁴⁴ Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik. *Auftrag*.

¹⁴⁵ „Die Präsidentin - Claudia Plattner“, Die Leitung des BSI, Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, https://www.bsi.bund.de/DE/Das-BSI/Organisation-und-Aufbau/Leitung/leitung_node.html (staženo 3. února 2024).

odvolání v roce 2022.¹⁴⁶

Celý orgán se člení na osm odborů, jež jsou dále rozděleny na další specializovaná oddělení. Svou nezávislostí a neutralitou v otázkách týkajících se IT bezpečnosti zaujímá tato instituce v evropském srovnání jedinečné postavení.¹⁴⁷

2.5.3 Národní centrum kybernetické obrany

Národní centrum kybernetické obrany vzniklo na základě německé Strategie kybernetické bezpečnosti z roku 2011. Nepředstavuje nezávislý orgán, ale jedná se o meziinstitucionální platformu, jež usiluje o rychlou výměnu informací mezi příslušnými úřady a partnery a z toho vyplývajícího přijímání adekvátních opatření pro zajištění kybernetické bezpečnosti Německa. Na celostátní úrovni patří mezi jeho partnery např. Spolkový úřad pro vojenskou kontrarozvědku, Spolkový kriminální úřad, Spolkový úřad pro bezpečnost informačních technologií nebo Spolkový úřad pro ochranu ústavy.¹⁴⁸

2.5.4 Rada pro kybernetickou bezpečnost

Rada pro kybernetickou bezpečnost byla založena v srpnu 2012 jako politicky neutrální spolek. Plní funkci vysoce postaveného orgánu na pomezí mezi politickou a podnikatelskou sférou a Národním centrem kybernetické obrany, kdy slouží jako poradní orgán pro firmy, státní instituce a politické činitele v oblasti kybernetické bezpečnosti a posiluje jejich boj proti kyberkriminalitě.¹⁴⁹

Hlavními cíli, jež si Rada stanovila, jsou: zvýšená kooperace mezi politickými orgány, veřejnou správou, podnikateli a vědeckými institucemi za účelem posílení obranyschopnosti IT, dále také činnost vedoucí k nárůstu informovanosti o kyberbezpečnosti ve společnosti či poskytování informací členům sdružení. Aby Rada dosáhla svých cílů, podnikla konkrétní kroky, k nimž se řadí například pořádání

¹⁴⁶ Spolková ministryně vnitra Nancy Faeserová se rozhodla, že k jeho nahrazení dojde z důvodu jeho údajného napojení na ruské zpravodajské služby skrze Radu kybernetické bezpečnosti Německa, jež v roce 2012 spoluzakládal. Dle Faeserové svým počínáním „nenávratně narušil nezbytnou důvěru veřejnosti v neutralitu a nestrannost“ tohoto úřadu. Na jeho stranu se následně postavil bývalý ministr vnitra Horst Seehofer, poté co se Schönbohm rozhodl Nancy Faeserovou žalovat. Seehofer byl dle svých slov s činností bývalého šéfa BSI v otázce obrany proti kybernetickým útokům vždy spokojen. Viz: dpa. „Bundesinnenministerin Faeser stellt BSI-Chef Schönbohm frei“, *Merkur.de*, 19. října 2022, <https://www.merkur.de/politik/bundesinnenministerin-faeser-stellt-bsi-chef-schoenbohm-frei-zr-91858777.html> (staženo 3. února 2024).

¹⁴⁷ „Organisationsübersicht des BSI“, Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, https://www.bsi.bund.de/DE/Das-BSI/Organisation-und-Aufbau/Abteilungen-inkl-Organigramm/abteilungen-inkl-organigramm_node.html (staženo 20. února 2024).

¹⁴⁸ „Das Nationale Cyber-Abwehrzentrum“, Bundeskriminalamt, https://www.bka.de/DE/UnsereAufgaben/Kooperationen/NCAZ/ncaz_node.html (staženo 20. února 2024).

¹⁴⁹ „Über den Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V.“, Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V., <https://cybersicherheitsrat.de/> (staženo 20. února 2024).

informačních a diskusních projektů, sestavení pracovních skupin za účelem vývoje nových řešení, aktivní činnost v oblasti mezinárodní spolupráce v rámci kybernetické bezpečnosti či konzultační funkce pro nositele politické moci.¹⁵⁰

Z pozice generálního tajemníka se do role předsedy tohoto orgánu přesunul v roce 2018 Hans-Wilhelm Dünn.¹⁵¹ Ten ve funkci nahradil bezpečnostního experta Philippa von Salderna, jenž po zvolení členy sdružení v čele tohoto úřadu stanul v prosinci 2016.¹⁵²

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ „Neuer Präsident des Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V. – Hans-Wilhelm Dünn übernimmt Amt von Philipp v. Saldern“, Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V, naposledy upravené 16. května 2018, <https://cybersicherheitsrat.de/2018/05/16/neuer-praesident-des-cyber-sicherheitsrat-deutschland-e-v-hans-wilhelm-duenn-uebernimmt-amt-von-philipp-v-saldern/> (staženo 20. února 2024).

¹⁵² „Philipp v. Saldern im Amt als Präsident des Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V. bestätigt Forderung nach ressortübergreifendem Staatsminister für Digitales und der klaren Zuständigkeit für Cyber-Sicherheit in Deutschland“, Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V, naposledy upravené 9. prosince 2016, <https://cybersicherheitsrat.de/2016/12/09/philipp-v-saldern-im-amt-als-praesident-des-cyber-sicherheitsrat-deutschland-e-v-bestaetigt-forderung-nach-ressortuebergreifendem-staatsminister-fuer-digitales-und-der-klaren-zustaendigkeit-fuer-cyb/> (staženo 20. února 2024).

3. Německé politické strany a jejich postoj k dezinformacím

Jednotlivé politické strany zaujímají různé postoje k problematice dezinformací ve volbách a k metodám, jak s nimi bojovat. Následující kapitola bude analyzovat aktivitu relevantních politických stran a celkové dění v této oblasti v Německu v letech 2017 až 2021.

3.1 Předvolební období 2017

3.1.1 Obavy před volbami

V listopadu 2016 vyjádřila tehdejší spolková kancléřka Angela Merkelová své obavy týkající se možného dopadu manipulačních zpráv kolujících po sociálních sítích na veřejný prostor a výsledek voleb vyhlášených na září 2017.¹⁵³ Ve svém projevu zmínila potřebu reflektovat současnou dobu a nepovažovat dříve samozřejmé věci za určující i pro nyníšek. Tím odkázala na skutečnost, že dnešní společnost čerpá mnohem více ze sociálních sítí, které nepodléhají kontrole novinářů, a vyjádřila svou podporu ministrům spravedlnosti a vnitra v jejich boji za potlačení nenávistného obsahu na internetu. Ještě krátce před tímto projevem však Merkelová odmítala srovnávání Německa se Spojenými státy americkými a z toho vyplývající riziko možného výskytu četných dezinformačních kampaní.¹⁵⁴ Ve své řeči upozornila na nebezpečí v podobě falešných webů, botů,¹⁵⁵ internetových trollů či algoritmů, které jsou nastaveny tak, že dokáží utvrzovat přijímatele v jejich vnitřních postojích.¹⁵⁶

Spolkový volební komisař Dieter Sarreither zase hovořil o podzimních volbách do Spolkového sněmu v roce 2017 jako o dobře zabezpečených před hackerskými útoky, a to zejména díky „*interní, šifrované a dobře chráněné administrativní síti*“, skrze kterou dochází k přenosu výsledků voleb.¹⁵⁷ Ta prošla po volbách v roce 2013 modernizací, aby dokázala naplnit kritéria tehdy nejnovějších bezpečnostních IT standardů. Zároveň

¹⁵³ AFP Deutschland, „Merkel besorgt über "Fakeseiten, Bots und Trolle“, YouTube, 23. listopad 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=T8gH2RZDfRY> (staženo 7. února 2024).

¹⁵⁴ Christoph Herwartz, „Merkel startet den Kampf gegen gefälschte Nachrichten“. *Zeit Online*, Bundestag, 23. listopad 2016, <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2016-11/bundestag-angela-merkel-regierungserklaerung-fake-news> (staženo 7. února 2024).

¹⁵⁵ Bot je internetový program, jenž je navržen za účelem simulovat lidskou identitu a manipulovat s jeho uživateli.

¹⁵⁶ Westfälische Wilhelms-Universität Münster, *Einfluss der digitalen Medien auf den Wahlausgang*, (Bundeszentrale für politische Bildung, 2017), <https://www.bpb.de/lernen/angebote/grafstat/grafstat-bundestagswahl-2017/254758/m-04-05-einfluss-der-neuen-medien-auf-den-wahlausgang/> (staženo 20. února 2024).

¹⁵⁷ Alexander Kuch a dpa, „Bundeswahlleiter: Die Wahl 2017 ist sicher“, *teltarif.de*, 1. ledna 2017, <https://www.teltarif.de/bundestagswahl-2017-sicher/news/66854.html> (staženo 7. února 2024).

docházelo ve spolupráci se Spolkovým úřadem pro bezpečnost informační techniky k přípravě na mimořádné události, jakými by mohla být například snaha proniknout do tohoto systému zvenčí. Sarreither upozorňoval na potřebu být si vědom možných pokusů o manipulaci názorů voličů a kladl důraz na pečlivé rozlišování mezi pravdivými a vykonstruovanými informacemi. Tehdejší ministr vnitra Thomas de Maizière za Křesťansko-demokratickou unii (CDU) žádal provozovatele sociálních sítí o rozhodné jednání v boji s falešnými zprávami a varoval před možnou trestnou činností související s jejich šířením. Zároveň zdůraznil, že očekává férový předvolební boj ze strany ostatních kandidujících subjektů, během něhož se nebudou uchylovat k využívání nekalých prostředků.¹⁵⁸ Stejně jako křesťanští demokraté i SPD podporovala společný boj proti dezinformačním kampaním a požadovala zpřísnění postihů za jejich vedení.¹⁵⁹ Pro razantnější postupy za účelem zamezení publikování falešných zpráv se vyslovili i ministři spravedlnosti Bavorska, Hesenska a Saska-Anhaltska, kteří ve svém prohlášení požadovali, aby ještě před konáním spolkových voleb došlo k přísnějším trestům v případě používání botů, čímž chtěli zabránit „lavině dezinformací“.¹⁶⁰

S těmito snahami ovšem nesouzněla opoziční Svobodná demokratická strana (FDP), jejíž místopředseda Wolfgang Kubicki odmítl plánované zřízení Centra obrany proti dezinformacím a přijímání zákonů za účelem zastavit šíření falešných zpráv.¹⁶¹ O založení takového centra se začalo hovořit již v roce 2016, kdy ministerstvo vnitra navrhlo po evidentním nárůstu falešných zpráv na sociálních sítích jeho vybudování. Ministerstvo ve svém návrhu odmítlo nečinné přihlížení tomu, jak postfaktická doba skýtá politickým dezinformačním kampaním v digitálním světě neomezený prostor. Plánované centrum se mělo stát součástí Spolkového tiskového úřadu, jenž spadá pod Úřad spolkového kancléře.¹⁶² Následně bylo založení Centra obrany proti dezinformacím pod Tiskovým úřadem vyloučeno a jeho zaštiťujícím subjektem se mělo stát ministerstvo vnitra. Úlohou centra nemělo být posuzování trestněprávních příspěvků na internetu, nýbrž obrana před masovým šířením dezinformací. Tehdejší spolkový komisař Sarreither plán vlády taktéž

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ „Unionspolitiker fordern härtere Strafen für Fake News“. *Zeit Online*, 13. prosince 2016, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2016-12/cdu-fake-news-strafen-facebook> (staženo 7. února 2024).

¹⁶⁰ Kuch a dpa, *Bundewahlleiter: Die Wahl 2017 ist sicher*.

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Marcus Pindur, „Bundesregierung plant Abwehrzentrum gegen falsche Nachrichten“, *Deutschlandfunk*, 23. prosince 2016, <https://www.deutschlandfunk.de/medienbericht-bundesregierung-plant-abwehrzentrum-gegen-100.html> (staženo 7. února 2024).

schvaloval.¹⁶³ Na lednové tiskové konferenci v roce 2017 ovšem mluvčí ministerstva vnitra Johannes Dimroth vznik tohoto centra bez odůvodnění vyloučil a jeho zřízení označil za „*příslib věčnosti*“.¹⁶⁴

Obavy z masivního nárůstu kybernetických útoků před volbami vyjádřil i Spolkový úřad pro ochranu ústavy. Šéf německé kontrarozvědky Hans-Georg Maassen vydal po kybernetických útocích na CDU a Spolkový sněm¹⁶⁵ varování o možném zasažení členů i ostatních politických stran dalšími špionážními akcemi a následném zveřejňování zcizených informací v předvolebním boji za účelem diskreditace politických činitelů. Důvodem pro zneklidnění byl dle úřadu markantní nárůst dezinformačních a propagandistických kampaní organizovaných od počátku ukrajinské krize z roku 2014 Ruskou federací v Německu.¹⁶⁶

Novinářka Karolin Schwarzová, expertka na dezinformace a pravicový extremismus na internetu,¹⁶⁷ věnující se zároveň i fact-checkingu a šíření dezinformací před volbami, toto komentovala ve smyslu potřeby hledat určitý balanc mezi panikou, která může figurovat na jedné straně, a nebezpečím, které by přinesla banalizace tohoto fenoménu, na straně druhé. Schwarzová vyjádřila obavy z přijímání nové legislativy, jež by za účelem potlačit manipulační kampaně mohla ohrozit svobodu projevu. Dále se vyslovila pro podporu mediální gramotnosti obyvatelstva jdoucí ruku v ruce s větší transparentností v politickém prostředí.¹⁶⁸

Za vzdělávání občanů v tomto směru se přimlouval i Alexander Sänglerlaub z think tanku Stiftung Neue Verantwortung, jehož hlavní specializací je výzkum dopadu digitálních technologií na společnost.¹⁶⁹ Ten označil jako typický příklad šíření fake news nedbalou

¹⁶³ F.A.Z., „Bundespresseamt will Fake News strafrechtlich nicht bewerten“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, Zentrum gegen Desinformation, 15. ledna 2017, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/kein-zentrum-gegen-desinformationen-im-bundespresseamt-14652042.html> (staženo 7. února 2024).

¹⁶⁴ JUNG & NAIIV, „Bundesregierung für Desinteressierte: Komplette BPK vom 9. Januar 2017“. *JUNG & NAIIV*, 9. ledna 2017, <https://www.jungundnaiv.de/2017/01/09/bundesregierung-fuer-desinteressierte-komplette-bpk-vom-9-januar-2017/> (staženo 8. února 2024).

¹⁶⁵ Již od konce roku 2016 začalo docházet k mnohem častějším spear-phishingovým útokům na německé politické strany a parlamentní skupiny. Stejně jako v případě útoku na americké Demokrty za nimi stála ruská skupina APT 28, jež tehdy zcizené e-maily využila ke svému prospěchu v kampani před tamějšími prezidentskými volbami. Viz Dpa, „Cyberangriffe auf Parteien sollen sich zur Wahl 2017 häufen“. *heise online*, 8. prosince 2016, <https://www.heise.de/news/Cyberangriffe-auf-Parteien-sollen-sich-zur-Wahl-2017-hauefen-3566172.html> (staženo 8. února 2024).

¹⁶⁶ Dpa, *Cyberangriffe auf Parteien sollen sich zur Wahl 2017 häufen*.

¹⁶⁷ „Über“, Karolin Schwarz – Cyber & Co, <https://karolinschwarz.de/> (staženo 20. února 2024).

¹⁶⁸ „Meinungsbildung und Meinungsmanipulation liegen oft eng beieinander“, *Digitale Agenda, Deutscher Bundestag*, 2019, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2019/kw15-pa-digitale-agenda-633610> (staženo 8. února 2024).

¹⁶⁹ *Ibid.*

práci novináře, jehož chyby se následně chytí AfD nebo jiný pravicově populistický subjekt, který tento nedostatek přetvoří ve fake news. Dle něj někteří pojem fake news využívají jako nástroj politického boje, zatímco jiní s ním pracují v případě novinářských chyb. Dle jeho definice musí v pozadí fake news figurovat manipulační záměr, tedy forma cíleného šíření zavádějícího nebo nepravdivého obsahu. Své kořeny mohou mít fake news mimo klasická média také v propagandě pravicových či pravicově extremistických serverů. Na Facebooku se pak takovéto články mohou těšit reakcím, jejichž počet sahá ke stovkám tisíců.¹⁷⁰ Dle průzkumu společnosti Avast¹⁷¹ 9 z 10 dotázaných Němců vyjádřilo své obavy z možného ovlivnění spolkových voleb falešnými zprávami. Sängerlaub ovšem varoval před vytvořením paniky ve společnosti, jelikož samotné šíření falešných zpráv ještě neznamená jejich vliv. Z toho důvodu tak ani nespatořoval v dezinformačních aktivitách AfD příčinu jejího vzestupu, nýbrž ji nacházel v tématech uprchlictví a vnitřní bezpečnosti, která tou dobou hýbala společností a jichž se strana ve správnou chvíli chopila.¹⁷²

3.1.2 Volební programy a předvolební strategie politických stran v boji s dezinformacemi

Jakou úlohu tedy sehrávaly dezinformace, fake news a kyberbezpečnost pro relevantní politické strany v období před volbami 2017 a jaké kroky tehdy kandidující subjekty spatřovaly jako nezbytné?

CDU se ve svém programu na volební období 2017 až 2021 dezinformacím ani fake news nevěnovala. V otázce bezpečnosti státu však neopomíjela potřebnou ochranu před kybernetickými útoky, jež si měla žádat investice jak do techniky, tak do lidského kapitálu, přičemž kybernetická bezpečnost by se dle tohoto dokumentu měla stát středobodem oblasti výzkumu a strategie.¹⁷³

Naopak v programu Sociálnědemokratické strany Německa (SPD) je tato problematika diskutována mnohem obsáhleji. V boji za bezpečný internetový prostor SPD

¹⁷⁰ Simon Hurtz, „Welche Rolle Falschmeldungen im Wahlkampf spielten“, *Süddeutsche Zeitung*, 22. září 2017, <https://www.sueddeutsche.de/digital/viel-news-um-wenig-fake-welche-rolle-falschmeldungen-im-wahlkampf-spielten-1.3678429> (staženo 10. března 2024).

¹⁷¹ V předvolebním období roku 2017 provedl Avast tři ankety na vzorku 2000 Němců, jichž se dotazoval na témata fake news, ohrožení kybernetickými útoky či vliv sociálních sítí. Z výsledků vyplynul strach respondentů z kybernetických útoků a nedůvěra v informace čerpané ze sociálních sítí. Viz: „Avast-Umfrage: Acht von zehn Deutschen befürchten Cyberangriffe im Rahmen der Bundestagswahl 2017“, *Pressemitteilungen*, Avast, 25. srpna 2017, <https://press.avast.com/de-de/avast-umfrage-acht-von-zehn-deutschen-bef%C3%BCrchten-cyberangriffe-im-rahmen-der-bundestagswahl-2017> (staženo 2. března 2024).

¹⁷² Hurtz, *Welche Rolle Falschmeldungen im Wahlkampf spielten*.

¹⁷³ CDU/CSU, *Für ein Deutschland, in dem wir gut und gerne leben.*, Regierungsprogramm 2017 – 2021, 62, https://archiv.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/170703regierungsprogramm2017.pdf?file=1&type=field_collection_item&id=9932 (staženo 8. února 2024).

deklarovala záměr zakročit proti šíření nenávisti a fake news v online prostředí a upozornila na vyvození důsledků pro všechny, kdo se budou pokoušet o narušení demokratické společnosti a mírového soužití. Sociální demokraté rovněž avizovali přísnější postupy a následky v případě nelegální činnosti na sociálních sítích, přičemž odpovědnost zamýšleli přenést i na jejich provozovatele, kteří by se v případě nedodržování ohlašovací povinnosti vystavovali hrozbě vysokých pokut. V předvolebním programu si SPD vytyčila za cíl vytvořit takové internetové prostředí, které se bude zakládat na principu svobody a otevřenosti a na němž bude ochrana jeho uživatelů zaštitěna celoevropskou legislativou. Změny SPD rovněž zamýšlela ve fungování Spolkového úřadu pro bezpečnost informační techniky, kde měla být posilována jeho poradní funkce a jenž se měl stát důležitým informátorem v oblasti kybernetické bezpečnosti pro občany, firmy i úřady.¹⁷⁴ SPD tento program schválila 25. června 2017,¹⁷⁵ tedy pouhé dva týdny před tím, než došlo k odsouhlasení zákona NetzDG Spolkovým sněmem.¹⁷⁶

Alternativa pro Německo spatřovala ohrožení v násilných aktérech způsobujících hybridní útoky, jimž se mělo dát čelit posílením civilně-vojenské spolupráce. Odolné infrastruktury mělo být dle plánu AfD dosaženo po založení decentralizovaných struktur, jejichž činnost by byla koordinována centrálním vedením, což by údajně umožnilo rychlou reakci v případě nutnosti.¹⁷⁷

Strana FDP svůj volební program pro nadcházející volby představila v srpnu 2017 pod sloganem „DENKEN WIR NEU.“¹⁷⁸ Liberálové v tomto více než 150stránkovém dokumentu odkázali na důležitost zachování svobody tisku a myšlení jakožto základních pilířů pro možnost občanů činit nezávislá a informovaná rozhodnutí. Jedině taková společnost, v níž nepanuje názorová sjednocenost a v níž se mohou střetávat různé myšlenky a kvalitní zpravodajství, bude podle FDP schopna obstát před dezinformacemi

¹⁷⁴ SPD, *Zeit für mehr Gerechtigkeit.*, Das Regierungsprogramm 2017 bis 2021, SPD-Parteivorstand (Berlin: 2017), 72-73, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/default/files/election-program-files/spd_wahlprogramm_btw2017_0.pdf (staženo 8. února 2024).

¹⁷⁵ „Wahlprogramm der SPD 2017“, Bundestagswahl 2017, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, naposledy upravené 31. března 2020, <https://www.bundestagswahl-bw.de/wahlprogramm-spd-2017> (staženo 9. února 2024).

¹⁷⁶ Heiko Maas, „Bundestag verabschiedet umstrittenes Facebook-Gesetz“, Hasskommentare im Internet, *Spiegel Online*, 30. června 2017, <https://www.spiegel.de/netzwelt/netzpolitik/heiko-maas-bundestag-beschliesst-facebook-gesetz-a-1155192.html> (staženo 9. února 2024).

¹⁷⁷ AfD, *Programm für die Wahl zum deutschen Bundestag am 24. September 2017*, Beschlossen auf dem Bundesparteitag in Köln am 22./23. April 2017, Alternative für Deutschland (AfD), (Berlin), 18-19, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/default/files/election-program-files/afd_wahlprogramm_btw2017komplett.pdf (staženo 8. února 2024).

¹⁷⁸ „Denken wir neu.“, Kampagnenpräsentation FDP, *liberale.de*, naposledy upravené 8. srpna 2018, <https://www.liberale.de/content/denken-wir-neu> (staženo 9. února 2024).

a manipulačními pokusy. Ve svém předvolebním programu se liberálové vymezili proti jakékoliv formě cenzury na internetu či státní kontrole zveřejňovaných příspěvků a zpráv. Zároveň se FDP explicitně ohradila vůči zavedení trestného činu dezinformace.¹⁷⁹

Levice se ve svém volebním programu tématu dezinformací ani fake news nevěnovala, zmínila pouze záměr posílit pravomoci BSI a striktně odmítla zapojení Bundeswehru a tajných služeb do oblasti civilní kyberbezpečnosti.¹⁸⁰

Posledním politickým subjektem, který ve volbách 2017 dokázal překročit 5% hranici a zajistit si tak na následující čtyřleté období křesla ve Spolkovém sněmu, se stali Zelení. Ti se rovněž ve svém volebním programu vyslovili za vymáhání trestní odpovědnosti těch, kdo budou šířit nenávistná a falešná sdělení na internetu. Způsob, jak předejít škodám vzniklým v důsledku šíření dezinformací, Zelení spatřovali v označování botů. V rámci programu usilovali o demokratickou společnost, která díky svému kritickému přístupu k informacím nebude poskytovat prostor pro šíření falešných zpráv a nenávistného obsahu.¹⁸¹

3.1.3 Zákon NetzDG

I s ohledem na příval dezinformací jak ze strany domácích, tak zahraničních aktérů v amerických prezidentských volbách v roce 2016 začaly také v Německu panovat obavy z toho, že by se rovněž tamější volby do Spolkového sněmu mohly odehrát pod dezinformačním nátlakem. I z toho důvodu vznikl tzv. *Netzwerkdurchsetzungsgesetz* (NetzDG), tedy zákon o zlepšení prosazování práva na sociálních sítích, jenž byl po dlouhých a kontroverzních diskusích Spolkovým sněmem schválen během jeho posledního zasedání v tehdejší složení 30. června 2017.¹⁸² Zákon následně vstoupil

¹⁷⁹ FDP, *Denken wir neu. Das Programm der freien Demokraten zur Bundestagswahl 2017*: „Schauen wir nicht länger zu.“, Freie Demokraten (FDP), (Berlín), 95, <https://www.fdp.de/sites/default/files/import/2017-08/4598-20170807-wahlprogramm-wp-2017-v16.pdf> (staženo 8. února 2024).

¹⁸⁰ Die Linke, *Die Zukunft für die wir kämpfen*, Langfassung des Wahlprogramms zur Bundestagswahl 2017, (Hannover: 2017), 124, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/default/files/election-program-files/linke_wahlprogramm_btw2017.pdf (staženo 9. února 2024).

¹⁸¹ Die Grünen, *Zukunft wird aus Mut gemacht.*, Bundestagswahlprogramm 2017, BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN (Berlín:2017), 166-167, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/default/files/election-program-files/gruene_wahlprogramm_btw2017.pdf (staženo 9. února 2024).

¹⁸² Markus Reuter, „Bundestag beschließt Netzwerkdurchsetzungsgesetz“, *netzpolitik.org*, naposledy upravené 30. června 2017, <https://netzpolitik.org/2017/bundestag-beschliesst-netzwerkdurchsetzungsgesetz/> (staženo 9. února 2024).

v platnost 1. října 2017¹⁸³ a nabyl účinnosti od 1. ledna 2018.¹⁸⁴ Jeho smyslem je eliminovat nelegální obsah na komunikačních platformách a sociálních sítích, pod který ovšem nelze zahrnout fake news, jelikož ty společně s dezinformacemi zpravidla nestojí mimo zákon.¹⁸⁵ Právě přijetím tohoto zákona se tak Spolková republika stala mezinárodním průkopníkem v oblasti regulace obsahu sdíleného na internetu v demokratických zemích.¹⁸⁶

Sociálním sítím, které mnohdy fungují jako motor dezinformací, tento zákon ukládá povinnost ve stanoveném čase řešit stížnosti uživatelů tak, aby mohla být účinně potlačována trestná činnost z nenávisti na internetu.¹⁸⁷ Dle tohoto zákona jsou poskytovatelé sociálních sítí s více než dvěma miliony uživatelů povinni odstranit nelegální příspěvky do 24 hodin. Cílem NetzDG je rovněž navýšení transparentnosti internetového obsahu.¹⁸⁸ Pokud se jedná o sporný případ, je zákonem daná lhůta stanovena na jeden týden, během něhož musí dojít ke smazání či zablokování příspěvku. V případě nedodržení výše uvedených podmínek může být dotyčným společností udělena pokuta až do výše 50 milionů eur. Sedmidenní limit ovšem může být překročen ve dvou případech. První z nich nastává ve chvíli, kdy hodnocení daného příspěvku závisí na kontextu. V tu chvíli uživatel získává možnost vyjádřit se k celé situaci a případně uvést ospravedlnitelné důvody. Druhou situací může být předání šetření samoregulační organizaci.¹⁸⁹ Zavedení tohoto zákona hájil tehdejší ministr spravedlnosti Heiko Maas (SPD) s odkazem na skutečnost, že už v minulosti existovala pro sociální sítě povinnost odstraňovat nelegální příspěvky, jejich provozovatelé to však nebrali dostatečně vážně a tento závazek nedodržovali. Za tímto účelem

¹⁸³ Ann Cathrin Riedel, *Desinformation auf Messengerdiensten*, Behind closed curtains (Potsdam-Babelsberg: Friedrich-Naumann-Stiftung für die Freiheit, 2020), 13, https://shop.freiheit.org/download/P2@908/294320/FNF_Behind%20Closed%20Curtains_Desinformation%20auf%20Messengerdiensten_web.pdf (staženo 30. ledna 2024).

¹⁸⁴ Eike Köhl, „Was Sie über das NetzDG wissen müssen“. *Zeit Online*, 4. ledna 2018, <https://www.zeit.de/digital/internet/2018-01/netzwerkdurchsetzungsgesetz-netzdg-maas-meinungsfreiheit-faq> (staženo 30. ledna 2024).

¹⁸⁵ Riedel. *Desinformation auf Messengerdiensten*, 13.

¹⁸⁶ Wolf J. Schünemann, „Wehrhaft oder wahrhaft?: Politische Ansätze und normative Paradoxien der Regulierung von Internetinhalten in liberalen Demokratien“ in *Algorithmen und Autonomie: Interdisziplinäre Perspektiven auf das Verhältnis von Selbstbestimmung und Datenpraktiken*, ed. Dan Verständig (Verlag Barbara Budrich, 2022), 149.

¹⁸⁷ „Strafbare Inhalte wirksam bekämpfen“, *Netzwerkdurchsetzungsgesetz*, Die Bundesregierung, 10. března 2021, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/umgang-mit-desinformation/netzwerkdurchsetzungsgesetz-1875134> (staženo 2. února 2024).

¹⁸⁸ Petr Jedlička a Josef Patočka, „Německo zpřisnilo regulaci sociálních sítí, AfD lamentuje“. *Deník Referendum*, 16. ledna 2018, <https://denikreferendum.cz/clanek/26879-nemecko-zprisnilo-regulaci-socialnich-siti-afd-lamentuje> (staženo 2. února 2024).

¹⁸⁹ Hendrik Wieduwilt, „Maas wird durchgesetzt“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, Gesetz gegen Internethetze, 28. června 2017, <https://archive.ph/20170629085335/http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/debatten/die-koalition-korrigiert-das-gesetz-gegen-hassrede-15080174.html#selection-1913.0-1917.1070> (staženo 2. února 2024).

se tak přimlouval za trestní stíhání těch, kdo šíří nezákonný obsah na těchto platformách.¹⁹⁰

Christian Mihr, expert na mezinárodní mediální politiku a bojovník za lidská práva, po dlouhá léta stojící v čele berlínské kanceláře organizace Reportéři bez hranic, která se celosvětově zasazuje o posílení svobody tisku a boji proti cenzuře, hodnotil zákon NetzDG jako dobře zamýšlený, ale špatně provedený, v jehož důsledku došlo k ohrožení svobody tisku a projevu. Mihr spatřoval v sociálních sítích platformu s obrovským potenciálem, jak svobodně vyjadřovat své názory, a to i pro obyvatele států s represivním režimem. Ve svém komentáři nepopíral nutnost informovat ze strany sociálních sítí o smazaných příspěvcích a tím posilovat transparentnost. Německým zákonodárcům však vyčetl přijetí zákona v reakci na dezinformační kampaň v amerických volbách v roce 2016, jelikož očekávání spjatá se záplavou dezinformacemi před volbami 2017 se v Německu nepotvrdila. NetzDG z jeho pohledu přísnou regulací skutečné problémy nevyřešil, pouze omezil svobodu projevu. Upozornil i na častou schopnost autorů těchto komentářů, kteří dokáží zdatně balancovat na hraně legálnosti, a tak mnohé z nesnášenlivých a odpudivých příspěvků není možné smazat. Především však zmínil fakt, že samotným odstraněním takovýchto příspěvků nedochází ke snížení nenávistnosti jejich autorů. K tomu by dle jeho názoru pomohlo trestní stíhání těchto osob zneužívajících svobodu projevu k šíření nenávistných komentářů ze strany ústavních institucí a nikoliv sociálních sítí. Tomu však podle něj paradoxně tento zákon spíše brání.¹⁹¹

Spolková vláda zavedení zákona hájila s ohledem na již v minulosti prokázanou spojitost mezi výhrůzkami a jiným nenávistným internetovým obsahem a následně skutečně spáchanými zločiny.¹⁹² Opoziční AfD nepřekvapivě vznik NetzDG odsoudila, i z toho důvodu, že právě její časté aktivity na sociálních sítích se pohybují na hranici legálnosti. Zablokovaný účet na sociálních sítích ovšem mnohdy vede k přechodu postižených na jinou platformu, kterou využijí k projevování žalu nad zaváděnou cenzurou v zemi.¹⁹³ Krátce po zavedení zákona tak AfD podala návrh na jeho opětovné zrušení, přičemž argumentovala „*vážným zásahem do práva na svobodu projevu.*“¹⁹⁴ Rovněž opoziční Levice se nedokázala

¹⁹⁰ Jedlička a Patočka, *Německo zpřísnilo regulaci sociálních sítí, AfD lamentuje.*

¹⁹¹ Christian Mihr, „Das NetzDG ist gut gemeint, aber schlecht gemacht“, *Bundeszentrale für politische Bildung*, 20. února 2018, <https://www.bpb.de/themen/medien-journalismus/netzdebatte/265013/das-netzdg-ist-gut-gemeint-aber-schlecht-gemacht/> (staženo 2. února 2024).

¹⁹² Jedlička a Patočka, *Německo zpřísnilo regulaci sociálních sítí, AfD lamentuje.*

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ „AfD und Linke attackieren das Netzwerkdurchsetzungsgesetz“, *Deutscher Bundestag*, 2018, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2018/kw50-de-netzwerkdurchsetzungsgesetz-533486> (staženo 2. února 2024).

ztotožnit s novou legislativou a vyslovila se pro částečné zrušení NetzDG. S některými „užitečnými, nebo přinejmenším neškodnými“ předpisy zákona se dokázala identifikovat, hlavním trnem v oku jí však byla nařízení „stanovující požadavky na organizaci řízení stížností ze strany poskytovatelů sociálních sítí.“¹⁹⁵ Kromě populistické AfD a Levice se ke kritice přidala i další opoziční strana, liberální FDP. Předseda Svobodných demokratů Christian Lindner vyjádřil znepokojení nad podobou zákona, nicméně na rozdíl od Alternativy pro Německo, která dle jeho slov publikuje zcela nepřijatelné příspěvky, „jež chce zahrnout pod roušku svobody projevu“, hlavní kámen úrazu pro liberály představovalo přenesení zodpovědnosti ze státního zastupitelství na poskytovatele sociálních sítí.¹⁹⁶

Negativními komentáři se nepřekvapivě ke kritice připojily i organizace brojící za ochranu práv uživatelů na internetu. Zatímco některé odmítavé postoje těchto skupin byly odůvodněny údajným nesouladem NetzDG s evropskou legislativou i německou ústavou, jiní kritizovali přesun rozhodovacích pravomocí na poskytovatele těchto služeb, kterým byla předána kontrolní povinnost.¹⁹⁷ Hlavní obava rezonující ve společnosti byla, že by se firmy nebo jimi financované instituce pro regulovanou samoregulaci, jež podléhají kontrole státu, mohly z důvodu komplikovaného přezkoumávání příspěvků rovnou uchýlovat k jejich odstranění, aniž by je předem dostatečně prověřily.¹⁹⁸ Nad odejmutím zodpovědnosti právnímu státu v této záležitosti bědovala i AfD.¹⁹⁹

Přestože byl NetzDG na domácí scéně kritizován za překračování hranic cenzury, stal se inspirací pro zákonodárné orgány v zahraničí, mj. i na půdě Evropského parlamentu v případě aktu o digitálních službách. Tento právní rámec měl institucionálně zajistit politickou autonomii a tím přispět k ochraně demokracie. Vedlejším efektem však bylo oslabení informační autonomie uživatelů sociálních sítí,²⁰⁰ pod čímž si můžeme představit například ztrátu kontroly, kterou mohou mít sociální média nad daty, pozorností a chováním

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ „FDP fordert Abschaffung des NetzDG“, Freie Demokratische Partei, 8. ledna 2018, <https://www.fdp.de/fdp-fordert-abschaffung-des-netzdg> (staženo 2. února 2024).

¹⁹⁷ Jedlička a Patočka. *Německo zpřísnilo regulaci sociálních sítí, AfD lamentuje.*

¹⁹⁸ Claus Peter Kosfeld a Johanna Metz, „Nadine Schön: Gesetzentwurf zu Hasskommentaren sorgfältig prüfen“, *Deutscher Bundestag*, 22. května 2017, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2017/kw21-interview-schoen-507388> (staženo 2. února 2024).

¹⁹⁹ Deutscher Bundestag, *AfD und Linke attackieren das Netzwerkdurchsetzungsgesetz.*

²⁰⁰ Schünemann, „*Wehrhaft oder wahrhaft?: Politische Ansätze und normative Paradoxien der Regulierung von Internetinhalten in liberalen Demokratien*“, 149–158.

svých uživatelů.²⁰¹ Wolf Schünemann, politolog z hildesheimské univerzity, jenž se soustředí na problematiku kyberbezpečnosti,²⁰² zároveň upozornil na skutečnost, že strategie autokratických režimů založených na suverenitě budou díky stoupajícím regulačním aktivitám v demokratických státech validovány. To ve svém důsledku může mít v mezinárodním prostředí negativní vliv na představy o liberálním uspořádání, a tím i nepříznivě ovlivnit informační autonomii jednotlivce v online světě.²⁰³ Spolková vláda tento zákon ale na svých webových stránkách prezentuje jako nástroj posilující práva uživatelů sociálních sítí, neboť každý, kdo se setká na internetu s trestnými činy, jako je například podněcování k nenávisti, urážka, hanobení, vyhrožování či veřejné podněcování ke spáchání trestného činu, musí mít možnost tuto skutečnost sociální sítí jednoduše a snadno nahlásit.²⁰⁴

3.2 Volební období 2017–2021

Předcházení, šíření fake news, a následný boj s nimi, hrál opakovaně roli během celého volebního období 2017 až 2021 v rámci jednání Spolkového sněmu. Následující podkapitoly budou věnovány této problematice v souvislosti s případným ohrožením průběhu voleb do dolní komory německého parlamentu.

3.2.1 Povolební reflexe roku 2017 a zhodnocení vlivu dezinformací

V pořadí již 19. volby do Německého spolkového sněmu se konaly 24. září 2017. Jejich vítězem se stejně jako v předchozím volebním klání stala se ziskem téměř 33 % CDU/CSU, přestože oproti volbám z roku 2013 zaznamenala dramatický propad o 8,6 %. Část svých voličů v průběhu let ztratil rovněž staronový koaliční parter Křesťanskodemokratické unie, sociální demokraté, jimž svůj hlas odevzdalo přes 20 % voličů. Třetí příčku z hlediska voličské podpory obsadila krajně pravicová Alternativa pro Německo. Pětiprocentní volební klauzuli se dále podařilo překonat FDP (10,7 %), Levici (9,2 %) a Zeleným (8,9 %).²⁰⁵

Jak již bylo zmíněno výše, na úmyslné šíření nepravdivých informací v Německu, které by mohly mířit na ovlivnění veřejné debaty nebo usilovat o naklonění výsledku voleb

²⁰¹ Siavosh Sahebi a Paul Formosa, „Social Media and its Negative Impacts on Autonomy“. *Philosophy & Technology* 35, (Springer, 2022), 2-6. <https://doi.org/10.1007/s13347-022-00567-7> (staženo 13. dubna 2024).

²⁰² „Wolf J. Schünemann“, Independent Academic Publishing, Transcript, <https://www.transcript-verlag.de/author/schuenemann-wolf-j.-320023262/> (staženo 2. února 2024).

²⁰³ Schünemann, „*Wehrhaft oder wahrhaft?: Politische Ansätze und normative Paradoxien der Regulierung von Internetinhalten in liberalen Demokratien*“, 158.

²⁰⁴ Die Bundesregierung, *Strafbare Inhalte wirksam bekämpfen*.

²⁰⁵ „Bundestagswahl 2017“, *Tagesschau*, <https://www.tagesschau.de/wahl/archiv/2017-09-24-BT-DE/index.shtml> (staženo 9. února 2024).

podle preferencí autorů těchto kampaní, bylo upozorňováno již od doby konání prezidentských voleb v USA v roce 2016. V souvislosti s volbami v Německu roce 2017 došlo například za účelem narušení jejich průběhu k rozšíření lživé informace o tom, že volební místnosti se uzavrou již v 15 hodin, či ke vzniku fotografií, jež měly dokazovat svévolné otevírání urn pro korespondenční volbu a tedy údajnou manipulaci s hlasovacími lístky.²⁰⁶

V rámci písemného dotazování v říjnu roku 2017 si poslanec Levice Andrej Hunko žádal od spolkové vlády informace ohledně Rusku připisovaných kybernetických útoků a důkazů o potvrzeném vlivu ruských státních orgánů na volby do Spolkového sněmu, před nimiž varovala Zpráva o ochraně ústavnosti v roce 2016. Státní tajemnice ministerstva vnitra Emily Haberová potvrdila pokusy o spear-phishingové útoky²⁰⁷ na německou dolní komoru a na některé z politických stran na spolkové i zemské úrovni. Útočníci z kybernetické skupiny APT 28, jež spadá pod ruskou zpravodajskou službu, podnikli v roce 2016 útok na CDU, který se neúspěšně pokusili zopakovat i v roce následujícím. Kybernetickému ohrožení této skupiny byly vystaveny i nadace obou v tu dobu vládních stran, a sice Konrad-Adenauer-Stiftung a Friedrich-Ebert-Stiftung. Německé bezpečnostní složky za těmito útoky spatřovaly přípravu na ovlivnění spolkových voleb v roce 2017.²⁰⁸

Podobným směrem mířila i otázka poslankyně FDP Lindy Teutebergové v prosinci 2017. Ta se spolkové vlády dotazovala, zda registrovala vliv Ruska na utváření veřejného mínění v Německu v době před spolkovými volbami, ať už v podobě botů, trollů, reklam či jiných cílených aktivit na sociálních sítích tak, jako tomu bylo v případě amerických prezidentských voleb o rok dříve, a jaká protiopatření podnikla. Dle odpovědi státní tajemnice Haberové si spolková vláda uvědomovala možné vlivové operace s kořeny v Rusku, předvolební období roku 2017 však dle jejích slov nevykazovalo žádné důkazy pro cílené pokusy o ovlivnění německých voleb do dolní komory či dezinformační aktivity

²⁰⁶ Tobias Heimbach, „Hacker, Deepfakes und Desinformation: So gefährdet ist die Bundestagswahl in diesem Jahr“. Sicherheit bei der Bundestagswahl: Behörden warnen vor Desinformation. *Business Insider*, 29. května 2021, <https://www.businessinsider.de/politik/deutschland/hacker-deepfakes-und-desinformation-so-gefaehrdet-ist-die-bundestagswahl-in-diesem-jahr-c/> (staženo 11. února 2024).

²⁰⁷ V rámci kyberkriminality představuje spear-phishing daleko závažnější nástroj než hromadný phishing, jelikož v tomto případě je cílen na konkrétní osobu, kterou dokáže zmást svou důvěrností a osobitostí. Předchází mu tedy detailní získání informací o svém cíli. Viz: „Spear phishing“, Slovník pojmů, Správa sítě, <https://www.sprava-site.eu/spear-phishing/> (staženo 10. února 2024).

²⁰⁸ Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 2. Oktober 2017 eingegangenen Antworten der Bundesregierung, Deutscher Bundestag, 18. Wahlperiode, Drucksache 18/13667, ze dne 6. října 2017, <https://dserver.bundestag.de/btd/18/136/1813667.pdf> (staženo 20. března 2024).

za tímto účelem.²⁰⁹

Slova o tom, že svůj podíl na vzestupu fenoménu fake news nese jak rozmach digitálních médií, tak stále narůstající úspěch pravicově populistických stran v západním světě,²¹⁰ potvrzuje i studie think tanku Stiftung Neue Verantwortung z roku 2018. Odborníci provádějící výzkum na deseti konkrétních případech fake news v Německu dospěli ke zjištění, že klíčovou roli v jejich šíření a původu nesehrálo Rusko ani levicová scéna, nýbrž stopy vedly především k pravicovým populistům a extremistům. Studie zároveň došla k závěru, že se nepotvrdily obavy ohledně vlivu fake news na spolkové volby, které v předvolebním období často rezonovaly v německých médiích.²¹¹

Aktérem v šíření fake news ovšem nebyly pouze sociální sítě, svou roli sehrála i klasická média. „*Nápadně často*“ se tomu dle autorů studie dělo v případě německého bulvárního deníku *Bild.de* a deníku *Welt.de*, svou nekvalitně odvedenou prací k šíření nepravdivých zpráv přispěla ovšem i německá tisková agentura (dpa), jež špatně zpracovala informaci od policie týkající se chování mladistvých na festivalu v Schorndorfu a stala se tak součástí nejvlivnější fake news před volbami 2017.²¹²

Na skutečnost, že rozsah dezinformačních kampaní před volbami v roce 2017 převýšil předchozí očekávání, upozornil německý politolog Simon Hegelich. Zároveň však dle jeho slov nebyl dopad těchto dezinformací tak vysoký, jak se předpokládalo, přičemž zmínil, že největší rozruch ve společnosti vyvolávají témata kulturní, náboženská, politicky nekorektní či související s otázkou migrace.²¹³

3.2.2 Koaliční smlouva CDU/CSU a SPD

Koaliční smlouva CDU, CSU a SPD byla podepsána 12. března 2018 a nesla název *Nový začátek pro Evropu - Nová dynamika pro Německo - Nová soudržnost pro naši zemi*.²¹⁴ Přestože by se s ohledem na zkušenosti s dezinformačními pokusy ze zahraničí daly

²⁰⁹ „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 11. Dezember 2017 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, Deutscher Bundestag, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/19280, ze dne 15. prosince 2017, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/002/1900280.pdf> (staženo 15. března 2024).

²¹⁰ Sänglerlaub, Meier a Rühl, „Fakten statt Fakes“, 2.

²¹¹ Ibid., 2.

²¹² Policie informovala o festivalu v Schorndorfu, během něhož byly nahlášeny tři případy sexuálního obtěžování a jehož se dle zprávy policie mělo účastnit zhruba tisíc mladistvých, z nichž významnou část tvořily osoby s migračním pozadím. Dpa ovšem informaci mylně převzala a informovala o jednom tisíci výtržníků s převážně migrantským původem. Tato zpráva byla dále bez ověření přebírána dalšími redakcemi a ke svému prospěchu ji dokázala využít i AfD. Viz Sänglerlaub, Meier a Rühl, „Fakten statt Fakes“, 2–39.

²¹³ Deutscher Bundestag, *Meinungsbildung und Meinungsmanipulation liegen oft eng beieinander*.

²¹⁴ „Koalitionsvertrag im Bundestag unterzeichnet“, Parlament, Deutscher Bundestag, 2018, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2018/kw11-koalitionsvertrag-546976> (staženo 3. března 2024).

už v tomto roce očekávat kroky, které by si vláda pro jejich co možná nejúspěšnější potlačení stanovila na nadcházející čtyřleté funkční období, tento 175stránkový dokument jedinkrát nezmiňuje slovo dezinformace ani fake news. Svou jedinou zmínku v této smlouvě vláda věnuje hybridním falešným informacím v různých částech světa, s nimiž plánovala bojovat skrze posílení strategické mezinárodní komunikace prostřednictvím Deutsche Welle a podpory digitální budoucnosti. Ta by měla poskytovat realistický obraz Německa, který by zprostředkoval jeho skutečné hodnoty. S Ruskem, které tak často figuruje ve státem řízených pokusech o narušení demokratických rozhodovacích procesů zahraničních států, spolková vláda zamýšlela budovat dobré vztahy a skrze úzkou spolupráci přispívat k zajišťování míru a řešení mezinárodních problémů. Velký prostor pro vzájemnou kooperaci vláda spatřovala v ekonomické oblasti a občanské společnosti. I přesto, že v tomto dokumentu vláda anexi Krymu Ruskem označuje za odporující mezinárodnímu právu, věřila v posilování vzájemné důvěry a možnost úzkého partnerství obou zemí.²¹⁵

3.2.3 Malá interpelace Zelených: šíření fake news a posun v boji s nimi

V květnu 2018 byla spolkovou vládou zodpovězena malá interpelace poslanců za Zelené, Katrin Göringové-Eckardtové a Antona Hofreitera, kteří si kladli otázku, jak moc dokáží dezinformace ovlivnit demokratické rozhodovací procesy. Jak zmínili v úvodu interpelace, manipulační pokusy autoritářských států byly s ohledem na zahraniční zkušenosti ve volbách neoddiskutovatelné. Zelení rovněž argumentovali průzkumem Evropské komise,²¹⁶ z něhož vyplynulo, že 83 % dotázaných vnímalo dezinformace a fake news jako ohrožení pro demokracii. Upozornili, že od doby nabytí účinnosti NetzDG se pravicově extremistické aktivity přesunuly na jiné sociální platformy, jako je například ruská VKontakte. Zelení rovněž odkázali na svůj vlastní návrh zákona z dubna 2017 *Transparentnost a spravedlnost na internetu - opatření proti nenávislným komentářům, „fake news“ a zneužívání „sociálních botů“*,²¹⁷ jehož požadavky však spolková vláda

²¹⁵ Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD, *Ein neuer Aufbruch für Europa, Eine neue Dynamik für Deutschland, Ein neuer Zusammenhalt für unser Land*, 19. Legislaturperiode, (Berlín: 2018), https://archiv.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/koalitionsvertrag_2018.pdf?file=1 (staženo 3. března 2024).

²¹⁶ Viz „Flash Eurobarometer 464: Fake News and Disinformation Online“, European Data, Evropská unie, vytvořeno 12. března 2018, https://data.europa.eu/data/datasets/s2183_464_eng?locale=en (staženo 3. března 2024).

²¹⁷ V tomto návrhu strana Zelených požadovala mimo jiné revizi právního postupu o omezování a napravování nezákonného obsahu, změny v trestním stíhání a vymáhání občanských práv v digitálním obsahu, předkládání zprávy o transparentnosti, podporu nezávislých informačních a poradenských center, online zpravodajství či fact-checkingu, Viz: „Transparenz und Recht im Netz – Maßnahmen gegen Hasskommentare, „Fake News“

dle jejich slov k danému dni zdaleka nesplnila.

Ministerstvo vnitra, jež písemně zodpovědělo dotazy jménem spolkové vlády, reagovalo úvodem slovy o proměně technických možností, které dávají prostor publikovat své názory širokým masám lidí. Za šířením fake news a cílených dezinformací podle něj nestojí pouze nové technické možnosti v podobě sociálních sítí, ale také alternativní média, jež umožňují občanům, kteří nepocítují, že by tradiční zpravodajské weby dostatečně reflektovaly jejich problémy, šířit vlastní světonázor. To představuje jeden z příkladů strukturální změny veřejné sféry, za níž stojí internet a s ním související sociální a politický vývoj. Spolková vláda ve své odpovědi zopakovala, že samotné šíření fake news není posuzováno jako trestný čin z důvodu ochrany lidského práva na svobodu projevu. Stejně právo prý platí i pro šíření informací prostřednictvím sociálních botů nebo zakládání anonymních účtů na sociálních sítích. O případném posouzení nelegálnosti šířených výroků tak musí jednotlivě rozhodovat příslušné soudní orgány.

Mimo to vláda v úvodu svého sdělení odkázala na přijatý zákon NetzDG a s ním spojené povinnosti poskytovatelů sociálních sítí. Jakékoliv další plošné omezování by dle jejích slov už narušilo svobodu projevu a z toho důvodu nebylo zavádění dalších regulačních opatření žádoucí. Zároveň v případě dezinformací údajně není možné rozlišovat hranici mezi vnitrostátním a přeshraničním rozměrem, což vede k složitosti odhalování jejich původce a nutnosti diskuse na celoevropské úrovni. Německá vláda vyslovila podporu sdělení Evropské komise k „*Boji proti dezinformacím na internetu: evropský přístup*“²¹⁸, v němž předložila své návrhy na podobu budoucího společného kodexu chování v boji s dezinformacemi, založení nezávislé evropské fact-checkingové sítě a posilování mediální gramotnosti obyvatel Unie. Spolková vláda se vyslovila pro podporu úsilí EU v této oblasti za předpokladu zachování svobody projevu a diferencovaného přístupu k falešným či zavádějícím informacím. V případě jejich nezákonnosti spolková vláda požadovala stíhání dle trestního práva.²¹⁹

und Missbrauch von „Social Bots“, Deutscher Bundestag, Antrag, 18. Wahlperiode, Drucksache 18/11856, ze dne 4. dubna 2017, <https://dserver.bundestag.de/btd/18/118/1811856.pdf> (staženo 17. března 2024).

²¹⁸ Viz „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociální výboru a Výboru regionů. Boj proti dezinformacím na internetu: evropský přístup“, EUR-Lex, vytvořeno 26. dubna 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52018DC0236> (staženo 4. března 2024).

²¹⁹ „Rechtspopulismus, Rechtsextremismus und Politische Desinformation im Netz“, Deutscher Bundestag, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Renate Künast, Tabea Rößner, Dr. Konstantin von Notz, weiterer Abgeordneter und der Fraktion BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN – Drucksache 19/1713, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/2224, ze dne 18. května 2018, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/022/1902224.pdf> (staženo 29. března 2024).

První otázka Zelených se dotýkala toho, jak spolková vláda vnímá aktuální proměny a fenomény i s ohledem na zkušenosti z voleb v USA a z voleb do Spolkového sněmu, a které z těchto trendů dle jejího názoru měly dopad na demokratické rozhodovací procesy v Německu. Dle poskytnuté odpovědi vládní koalice postrádala studie, které by spolehlivě referovaly o dopadu fake news na politické rozhodovací procesy. Mezi fenomény, které ve svém důsledku mohou ovlivňovat proces utváření demokratického mínění a u nichž je tedy nutné zabránit manipulativním pokusům, vládní koalice spatřovala využívání algoritmů, jež ovlivňují, jaký obsah se uživatelům internetu bude zobrazovat.²²⁰

Druhá otázka směřovala na původ fake news a cílených dezinformací a na to, zda je za tyto fenomény zodpovědná především proměněná mediální scéna, v níž prim hrají online média, nebo zda je jejich příčina zakořeněna v hlubších celospolečenských problémech. Vláda odmítla výhradní dominanci jednoho z těchto jevů. Upozornila na šíření dezinformací už v dávných dobách před rozmachem digitalizace a na potřebu nahlížet na celou problematiku komplexně, včetně zahrnutí globálních politických vlivů, pod něž spadají i motivy autorů a šířitelů těchto dezinformačních kampaní.²²¹

Na otázku, jaká opatření plánuje velká koalice zavést, aby došlo k posílení strategické zahraniční komunikace tak, jak o ní hovořila ve své koaliční smlouvě, se spolková vláda vyjádřila ve smyslu její nezbytnosti pro to, aby bylo Německo a jeho politika lépe a efektivně komunikována v zahraničí. Toho mělo být dosaženo skrze budování regionálních německých center v zahraničí a využívání profesionálních komunikačních nástrojů, jež měly sloužit jako protiváha hybridních falešných informací. Podporu spolkové vlády si rovněž získala Deutsche Welle, německá veřejnoprávní rozhlasová a televizní společnost, jež se orientuje na zahraniční vysílání a která si kladla za cíl navýšit svůj dosah a poskytnout tak svému publiku nezávislou kvalitní žurnalistiku v různých koutech světa. Za účelem boje se státní propagandou a dezinformacemi spolková vláda podpořila i projekty cílící na rozvoj mediální gramotnosti.²²²

Které konkrétní kroky učinila spolková vláda od roku 2017 v boji s fake news, dezinformačními kampaněmi a zneužíváním sociálních botů a které plánuje zavést, byl další z bodů, na něž si Zelení vyžádali odpověď. Legislativní posun v této oblasti přinesl zákon NetzDG, u kterého se ale už v tuto dobu počítalo se změnami do konce roku 2020. Aktivním

²²⁰ Ibid., 4.

²²¹ Ibid., 4–5.

²²² Ibid., 5.

hráčem podle spolkové vlády bylo ministerstvo zahraničí, které podporovalo činnost nezávislých médií nebo projektů, jež cílily na podporu pluralismu. Spolkový úřad pro bezpečnost informační techniky zase ve spolupráci s Westfälische Wilhelms-Universität Münster zahájil projekt Validace automatické detekce sociálních botů a v průběhu voleb do Spolkového sněmu v roce 2017 poskytoval kandidátům možnost nechat ověřit své účty na sociálních sítích. Spolkový úřad pro ochranu ústavy pro změnu před volbami spustil mezioborový monitorovací systém, jenž měl v předvolebním období strukturovaně řešit případnou propagandu a pokusy o ovlivňování a zároveň se zaměřit na detekci sociálních botů. Jakým způsobem dále pracovat s výše zmíněnými jevy bylo dle vyjádření vlády předmětem jejich dalších diskusí.²²³

O možných manipulačních pokusech ze zahraničí před volbami informovali zástupci bezpečnostních orgánů. Vláda dle své odpovědi přijala opatření, mezi něž se řadila úzká spolupráce ministerstev a zpravodajských služeb před volbami i po nich. Spolkový úřad pro bezpečnost informační techniky v tomto období plnil funkci poradního orgánu pro politické strany i jejich nadace. Dle vyjádření velké koalice byla v digitálním světě mediální gramotnost stěžejní dovedností, a z toho důvodu představovalo její posílení celospolečenský úkol. Spolková centrála pro politické vzdělávání byla aktivním článkem figurujícím v této výzvě a právě zabraňování šíření dezinformací si stanovila jako jednu z priorit. Skrze zprostředkovávání znalostí, didaktických materiálů či mezioborovou spolupráci se snažila účinně bojovat proti jejich šíření.²²⁴ V souvislosti s činností BpB vláda později doplnila, že v rámci své řady vzdělávacích programů, vydávaných publikací a výukových materiálů o mediální gramotnosti kladla Spolková centrála pro politické vzdělávání zvláštní zřetel na sociální platformy, jež tvoří základnu pro fake news, sociální boty a nenávistné komentáře v digitálním prostoru. Centrální součástí její činnosti je informování o tématu dezinformací a konspiračních teorií, mimo to se skrze různé formáty snažila oslovit všechny vrstvy obyvatelstva za účelem posílit demokracii a obeznamovat obyvatelstvo s pro demokracii nepřátelskými tendencemi. Spolková vláda rovněž zmínila pod záštitou Spolkového ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mládež v roce 2017 zahájený program Demokratie leben!, jenž preventivně cílí na posílení mediálních a informačních schopností dětí a mládeže v online prostředí a učí je kritickému přístupu

²²³ Ibid., 6.

²²⁴ Ibid., 7–13.

k médiím a zdrojům, s nimiž pracují.²²⁵ Tato interpelace nevzbudila další zájem médií.

Na své předchozí obavy v souvislosti s tím, zda je Německo v boji s dezinformacemi dostatečně aktivní, strana Zelených navázala v srpnu 2019, kdy spolkové vládě vytkla, že i přes častá parlamentní dotazování ve Spolkovém sněmu, předložené podněty a odborné diskuse v rámci specializovaných výborů nedokázala zaujmout odpovídající strategii. Zatímco dle Zelených byl boj s hybridními hrozbami v tu dobu již několik let tématem Evropské komise, která se na evropské volby připravila vypracováním akčního plánu, u německé vlády nedošlo k adekvátní reakci na relevantní nebezpečí pro demokratický diskurz v zemi.²²⁶

3.2.4 Malá interpelace FDP: deepfakes jako nová podoba dezinformací?

Na konci roku 2019 položili němečtí liberální svobodní demokraté, jmenovitě Mario Brandenburg, Frank Sitta a Manuel Höferlin, spolkové vládě své otázky týkající se jejího přístupu k boji s deepfakes, na něž se dá nahlížet jako na moderní „vylepšenou“ podobu dezinformací, které mohou ve svém důsledku ovlivnit demokratické politické dění. Spolková vláda v odpovědi vypracované Spolkovým ministerstvem spravedlnosti v rámci interpelace sdělila, že i ona si byla vědoma tohoto rizika pro společnost i politické uspořádání. Za účelem vyvarování se manipulaci s veřejným míněním tak informovala o v této oblasti působících pracovních skupinách Ministerstva zahraničních věcí pod vedením Řídící skupiny pro strategickou komunikaci, jakož i zmocněnci spolkové vlády pro kulturu a média a aktivitě dalších ministerstev v této otázce. Mezi ně patří například oddělení výzkumu pro digitalizaci a inovace Spolkového ministerstva pro vzdělávání a výzkum, útvary odboru kybernetické a informační bezpečnosti Spolkového ministerstva vnitra, které rovněž zaujímá vedoucí úlohu v řešení hybridních hrozeb, s nimiž jsou deepfakes a dezinformace neoddělitelně spjaty. Spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mládež je zase činné v oblasti edukace obyvatelstva v souvislosti s nástrahami digitálního světa. Úřad spolkového kancléře stejně jako tiskový a informační úřad spolkové

²²⁵ „Fake News“, Deutscher Bundestag, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Mario Brandenburg (Südpfalz), Frank Sitta, Manuel Höferlin, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/19803, ze dne 8. července 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/209/1920908.pdf> (staženo 29. března 2024).

²²⁶ „Aktivitäten der Bundesregierung gegen illegitime Beeinflussung demokratischer Willensbildungsprozesse“, Deutscher Bundestag, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. Konstantin von Notz, Britta Haßelmann, Agnieszka Brugger, weiterer Abgeordneter und der Fraktion BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN – Drucksache 19/11754, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/12489, ze dne 19. srpna 2019, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/124/1912489.pdf> (staženo 22. března 2024).

vlády rovněž v rámci svých úkolů bojuje s hybridními hrozbami.²²⁷

V odpovědích na tuto interpelaci se spolková vláda dále vyjádřila, že na deepfakes nahlížela jako na faktor, který by v budoucnosti mohl ohrožovat demokratické procesy, jelikož jejich existence má potenciál doprovázet dezinformační kampaně a násobit jejich dopady. Dále uvedla, že v rámci mezirezortní spolupráce v této oblasti působí pracovní skupina pro strategickou koordinaci řešení hybridních hrozeb, na nadnárodní úrovni zase spolková vláda diskutuje své kroky s horizontální pracovní skupinou Rady EU pro posilování odolnosti a čelení hybridním hrozbám. V rámci institucí Evropské unie a jejích členských států dále funguje také Systém rychlého varování (RAS), který umožňuje výměnu poznatků ohledně dezinformačních kampaní. Na otázku, jaká opatření plánuje vládní koalice přijmout, aby nedošlo k ovlivňování voleb skrze deepfakes, vláda nepřišla s vlastními návrhy, ale reagovala poukazem na Kodex zásad boje EU proti dezinformacím a další regulační opatření Unie, jakým je například Akční plán proti dezinformacím.²²⁸

Poslanec Höferlin následně na dotaz německého deníku *Süddeutsche Zeitung* spolkové vládě vytýkal povrchní přístup k problematice deepfakes postrádající koordinovanou strategii. Zásadní problém spatřoval ve vyjádření, že spolková vláda neidentifikovala žádné nebezpečí ze strany deepfakes v souvislosti s volbami, přičemž přenesení odpovědnosti na opatření Evropské unie označil za „ignorantské“. Dále kritizoval nahlížení vlády na deepfakes pouze z hlediska dezinformací a úplné opomíjení digitálního násilí způsobovaného zejména na ženách, a to v podobě zneužívání deepfakes k vytváření pornografického obsahu.²²⁹

3.2.5 Obavy před volbami 2021

Volby do Spolkového sněmu jsou v Německu bezpochyby pokaždé největší politickou událostí roku, a jelikož jejich klidný průběh není stejně jako v jiných demokratických zemích samozřejmostí, musí být v celém volebním procesu podniknuty kroky, které zajistí jejich maximální ochranu.²³⁰ V Německu rozdmýchávala nejistotu kolem bezpečnosti voleb

²²⁷ „Beschäftigung der Bundesregierung mit Deepfakes“, Deutscher Bundestag, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Manuel Höferlin, Frank Sitta, Grigorios Aggelidis, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP – Drucksache 19/15210, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/ 15657, ze dne 2. prosince 2019, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/156/1915657.pdf> (staženo 22. března 2024).

²²⁸ Ibid., 4–6.

²²⁹ Simon Hertz, „Bundesregierung sieht in Deep Fakes Gefahr für Demokratie“, *Süddeutsche Zeitung*, 6. prosince 2019, <https://www.sueddeutsche.de/digital/deep-fakes-bundesregierung-kleine-anfrage-1.4711698> (staženo 12. dubna 2024).

²³⁰ Heimbach, Tobias. *Hacker, Deepfakes und Desinformation: So gefährdet ist die Bundestagswahl in diesem Jahr*.

jako obvykle AfD, jejíž poslanec Stephan Brandner neopomněl znovu vyzdvihnout téma hrozby manipulace s volebními lístky, které v rámci korespondenční volby bývají po několik týdnů uloženy ve volebních urnách na příslušných radnicích, a tak dle jeho slov „*nikdo neví, co se s nimi děje*.“²³¹ To ovšem vyvrátil spolkový volební komisař Georg Thiel, který občany ubezpečil o tom, že urny pro korespondenční volbu jsou stejně bezpečné jako klasické volební urny.²³² Zcela klidný před volbami do Spolkového sněmu ovšem nebyl ani ministr spravedlnosti Heiko Maas (SPD), který vyjádřil své obavy z ruského vlivu, ať už v podobě cílených dezinformačních kampaní, šíření falešných zpráv, nebo zásahů do veřejné debaty.²³³

Po zkušenosti s hackerskými útoky na americké a francouzské prezidentské volby v letech 2016 a 2017 a dezinformačním kolotoči během dalších amerických voleb v roce 2020 si byl možného nebezpečí před posledními spolkovými volbami společně s Thielem dobře vědom i prezident Spolkového úřadu pro bezpečnost informační techniky Arne Schönbohm, kdy oba ve spolupráci s řadou dalších německých úřadů usilovali o bezpečnost celých voleb. S ohledem na vlivné postavení Německa v Evropské unii i v souvislosti s jeho zásadním ekonomickým významem se dle Schönbohma dalo očekávat, že snaha narušit důvěru v legitimitu voleb bude pro hackery velkým lákadlem, a že se stejně jako v případě USA nebo Francie budou pokoušet o nelegální přístup k interní komunikaci politických stran či samotných politiků, kterou by následně vypouštěli do veřejného prostoru. Zároveň zkušenosti z předchozích spolkových voleb v roce 2017 vedly k očekávání, že ani volby v roce 2021 nebude lehké před přívalem dezinformací uchránit. Ohrožení spatřovali Thiel a Schönbohm i v deepfakes.²³⁴

Thiel také hovořil o řadě potenciálních rizik v oblasti kyberútoků a o přijetí rozsáhlých preventivních opatření, na nichž se spolupodílel Spolkový úřad pro bezpečnost informační techniky, Spolkový úřad pro ochranu ústavy a Spolkový kriminální úřad.

²³¹ Björn Dake, „Die Wahl vor Angriffen schützen“, *Tagesschau*, 14. července 2021, <https://www.tagesschau.de/inland/btw21/sicherheit-bundestagswahl-101.html> (staženo 22. března 2024).

²³² Dake, *Die Wahl vor Angriffen schützen*.

²³³ „Bundestagswahl: Wahlleiter stellt sich auf Hackerangriffe und Fake News ein“, *Tagesspiegel*, 15. ledna 2017, <https://www.tagesspiegel.de/politik/wahlleiter-stellt-sich-auf-hackerangriffe-und-fake-news-ein-3799780.html> (staženo 12. dubna 2024).

²³⁴ Ibid.

Součástí toho byla opatření týkající se klíčových sociálních a veřejnoprávních médií, jež by umožnila rychle napravovat zmatek způsobený šířením falešných zpráv.²³⁵

3.2.6 Reakce spolkové vlády na další interpelace FDP

V červenci 2020 došlo k zodpovězení další malé interpelace, tentokrát vyvolané poslanci Svobodné demokratické strany, konkrétně Konstantinem von Notzem, Brittou Haßelmannovou a Agnieszkou Bruggerovou. Fake news tehdy označili za „*lukrativní byznys a zároveň prostředek politického vlivu*.“²³⁶ FDP vnímala výzvu nejen v hledání cest, jak fake news potlačit, ale zároveň požadovala stanovení pevné definice tohoto fenoménu, na jejímž základě by byla přijímána další opatření. Liberálové si kladli otázku, zda pod termín fake news řadit všechna falešná tvrzení, a vyslovili se pro vyjmutí satirických zpráv a novinářských kachen z této definice, aby nedocházelo k omezení svobody projevu. Jakékoliv kroky, které by neadekvátně omezily svobodu tisku nebo slova, považovala FDP za nepřijatelné. Stejně tak v případě novinářských kachen, při nichž se jedná pouze o žurnalistickou chybu, FDP odmítla jejich kategorizaci jako fake news z důvodu, že by se někdy v budoucnu staly předmětem trestního práva. To by totiž pro novináře v případě zveřejnění příspěvku s obsahovými chybami následně mohlo znamenat vystavení se trestnímu stíhání.²³⁷

Dalším faktorem, který definici fake news dle této politické strany komplikuje, jsou záměrně zavádějící zprávy, jež nejsou nepravdivé z hlediska obsahu, ale jejichž záměrem je podávat zkreslený obraz o skutečnosti, v jehož důsledku mohou způsobit závažné škody. Na základě těchto slov FDP očekávala definici fake news od spolkové vlády. Ta poskytla odpovědi na tyto otázky prostřednictvím dopisu vypracovaného Spolkovým ministerstvem vnitra. Dle něj vláda označení „*fake news*“ ze svých vyjádření vyloučila z důvodu jeho silné politizace. U prokazatelně nepravdivých či zavádějících informací, jejichž smyslem je cíleně ovlivnit či oklamat veřejnost, vládní koalice totiž pracuje s pojmem „*dezinformace*“, pod nějž vztahuje nepravdivé i zavádějící sdělení. Vzhledem k tomu, že dezinformace jsou často složeny z kombinace faktických a vykonstruovaných tvrzení,

²³⁵ Christina Brause a Jacques Schuster, „Die Gefahr von Angriffen ist hoch“, *Die Welt*, 25. července 2021, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article232714375/Bundestagswahl-Die-Gefahr-von-Angriffen-ist-hoch.html> (staženo 13. dubna 2024).

²³⁶ „Fake News“, Deutscher Bundestag, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Mario Brandenburg (Südpfalz), Frank Sitta, Manuel Höferlin, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/19803, ze dne 8. července 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/209/1920908.pdf> (staženo 29. března 2024).

²³⁷ *Ibid*, 1–2.

představují dle spolkové vlády čistě nepravdivé zprávy menší hrozbu. V případě identifikace je proto nutno postupovat individuálně případ od případu. FDP se rovněž dotazovala, jaká rizika spolková vláda spatřovala ve volbách do Spolkového sněmu v roce 2021, pokud jde o fake news produkované zahraničními mocnostmi. Vláda tyto státem řízené dezinformace a propagandu označila za zásadní riziko, v němž centrální roli sehrávají sociální sítě, které nabízejí jejich uživatelům možnost cíleně, rychle a za nízkých finančních nákladů prostřednictvím falešných účtů šířit jakékoliv zprávy za pozornosti širokého okruhu příjemců. Limitujícím faktorem pro tyto pokusy tak dle odpovědi spolkové vlády může být pouze odolné obyvatelstvo, jehož informovanost se skrze své vzdělávací projekty snaží zvyšovat Spolková centrála pro politické vzdělávání.

V rámci této interpelace vládní koalice dále sdělila, že činný v oblasti systematického zpracovávání státem řízených dezinformací a propagandy byl rovněž v rámci své pracovní náplně i Spolkový úřad na ochranu ústavy a Spolková zpravodajská služba (BND). Otázka boje s dezinformacemi si dle vyjádření vlády žádá spolupráci na nadnárodní úrovni, k níž nedochází jen v rámci EU, ale také například v součinnosti s NATO či G7. Podporu vládnoucí Velké koalice si získal i Akční plán EU proti dezinformacím, stejně jako Evropskou komisí vypracovaný Akční plán pro evropskou demokracii či akt o digitálních službách.²³⁸

Této poměrně nejasné strategie a roztržité odpovědnosti si povšimla i média.²³⁹ Dle Juliana Jaurische, ředitele projektu Posílení digitální veřejné sféry a odborníka na boj proti dezinformacím a regulaci technologických platforem z nadace Stiftung Neue Verantwortung,²⁴⁰ vláda nedokázala zaujmout přesvědčivý a komplexní přístup k této problematice, nicméně i přesto spatřoval určitý pokrok, a to například ve zřizování oddělení věnujících se dezinformacím v rámci jednotlivých rezortů. Vládnoucí koalice CDU/CSU a SPD by se dle jeho slov měla nechat inspirovat Finskem, Estonskem či Velkou Británií, kde je téma dezinformací, jejich odhalování a potírání mnohem více vyzdvihováno a v nichž si získalo daleko větší politickou prioritu. Příklad by si podle Jaurische Německo rovněž mohlo vzít z Tchaj-wanu, jenž dokázal zaujmout koordinovanou strategii, a namísto mazání údajných dezinformací, jež je vždy spojeno s rizikem cenzury, se vydat cestou využívání

²³⁸ Ibid, 2–5.

²³⁹ Wulf Rohwedder, „Wo es bei der Bundesregierung hakt“, *Tagesschau*, 10. července 2020, <https://www.tagesschau.de/faktenfinder/bundesregierung-desinformation-101.html> (staženo 13. dubna 2024).

²⁴⁰ „Dr. Julian Jaurisch“, Project Director “Policy | Platform regulation”, Stiftung Neue Verantwortung, <https://www.stiftung-nv.de/en/person/dr-julian-jaurisch> (staženo 13. dubna 2024).

technických platform, které umožňují rychlé vyhledávání a prověřování informací.²⁴¹

Otázka Konstantina Kuhleho, Alexandera Grafa Lambsdorffa a Grigorie Aggelidise za FDP v únorové interpelaci 2021 směřovala na postoj německé vlády k Evropskému akčnímu plánu pro demokracii. Vláda se ve své odpovědi, jež byla zpracována jejím jménem v dopise Spolkového ministerstva vnitra, vyslovila pro regulační rámec na úrovni EU, jenž by předkládal základní požadavky na zveřejňovaný obsah a přístup k údajům a který by zajišťoval potřebné kontrolní nástroje. Spolková vláda podpořila regulační kroky v oblasti dezinformací v případě zachování práva na svobodu slova, což by znamenalo místo kontroly obsahu jednotlivých sdělení technickou kontrolu šíření a ověřování pravosti uživatelských účtů. Odpovědnost za dodržování povinností by měla být dle spolkové vlády přenesena na provozovatele těchto platform.²⁴²

V případě dotazu na stanovisko spolkové vlády k označování falešných zpráv varovnými upozorněními vláda v rámci své odpovědi podpořila činnost fact-checkingových iniciativ, jež by měly pracovat nezávisle, transparentně, srozumitelně a v souladu s novinářskými standardy. S ohledem na svobodu slova představovalo dle jejího názoru přikládání varovných označení mírnější krok vůči jeho autorovi, než jaký by znamenalo odstranění příspěvku. Na recipientech, kteří jeho sdělení pevně věří, zanechává ale pouze omezený dopad. Naproti tomu smazání obsahu poskytovatelem sociální sítě, u něhož dojde k mylnému zařazení příspěvku pod nelegální obsah, může skončit soudním sporem mezi provozovatelem platformy a jejím uživatelem.²⁴³

3.2.7 Novela zákona NetzDG

V roce 2020 byly předloženy dva pozměňovací návrhy k zákonu NetzDG. První z nich se věnoval nutnosti užší spolupráce poskytovatelů sociálních platform s orgány činnými v trestním řízení.²⁴⁴ Druhý z návrhů měl za cíl, aby poskytovatel sociální sítě musel

²⁴¹ Wulf Rohwedder, *Wo es bei der Bundesregierung hakt*.

²⁴² „Aktivitäten der Bundesregierung im Rahmen des Europäischen Aktionsplans für Demokratie“, Deutscher Bundestag, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Konstantin Kuhle, Alexander Graf Lambsdorff, Grigorios Aggelidis, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/25758, ze dne 02. února 2021, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/263/1926366.pdf> (staženo 28. ledna 2023).

²⁴³ „Fake News“, Deutscher Bundestag, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Mario Brandenburg (Südpfalz), Frank Sitta, Manuel Höferlin, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/19803, ze dne 8. července 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/209/1920908.pdf> (staženo 29. března 2024).

²⁴⁴ Viz „Entwurf eines Gesetzes zur Bekämpfung des Rechtsextremismus und der Hasskriminalität“, Deutscher Bundestag, Gesetzentwurf der Fraktionen der CDU/CSU und SPD, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/17741, ze dne 10. března 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/177/1917741.pdf> (staženo 28. února 2024).

zajistit řízení o protinávru, jenž by uživatelům v případě rozhodnutí o zablokování poskytl právo na přezkum.²⁴⁵ Spolková vláda se těmito změnami snažila čelit kritickým ohlasům, které NetzDG označovaly za jednostranný z toho důvodu, že provozovatelům platform, kteří neodstraní ze svých sítí nelegální obsah, hrozily vysoké pokuty. Naproti tomu v případě zablokování legálního obsahu se se sankcemi nepočítalo, čímž docházelo k riziku omezování svobody projevu. Zapojení Spolkového kriminálního úřadu mělo zajistit státním orgánům možnost prověřovat tento obsah, a tím zamezit kompletnímu přesunutí vymáhacího práva na soukromé provozovatele. Návrh zákona rovněž předpokládal posílení uživatelských pravomocí skrze možnost vyzvat sociální síť ke stáhnutí svého rozhodnutí.²⁴⁶

V květnu 2021 byl následně po předložení spolkové vlády ve Spolkovém sněmu prosazen pozměňovací návrh zákona NetzDG, jehož novou podobu odhlasovaly strany velké koalice. Novela zákona měla přispět ke zlepšení a navýšení transparentnosti boje proti nelegálnímu obsahu na sociálních sítích²⁴⁷ a zároveň posílit práva uživatelů. Smyslem pozměňovacího návrhu, jenž narazil na kritiku za zásah do svobody projevu, bylo, aby velké sociální sítě monitorovaly na nich zveřejňované příspěvky a v případě nenávistného obsahu samy zakročily a příspěvky smazaly.²⁴⁸ Dotčené sociální sítě jsou dle zákona povinny každého půl roku zveřejnit zprávu o transparentnosti, jež zahrnuje například celkový počet stížností podaných v souladu s NetzDG nebo počet hlášení, které vedly k odstranění nebo zablokování obsahu.²⁴⁹

Ne u všech parlamentních stran se ovšem novela zákona setkala s nadšeným přijetím. Například strana Zelených tento návrh neshledala dostatečně striktním a vyslovila se pro přísnější zacházení se záměrně šířenými falešnými zprávami, stejně jako

²⁴⁵ Viz „Entwurf eines Gesetzes zur Änderung des Netzwerkdurchsetzungsgesetzes“, Deutscher Bundestag, Gesetzentwurf der Bundesregierung, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/18792, ze dne 27. dubna 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/187/1918792.pdf> (staženo 28. února 2024).

²⁴⁶ „Online Hate Speech“ und Plattformregulierung: Update zum NetzDG“, *Noerr*, 2. listopadu 2020, <https://www.noerr.com/de/insights/online-hate-speech-und-plattformregulierung-update-zum-netzdg> (staženo 1. března 2024).

²⁴⁷ „Bundestag stimmt Änderung des Netzwerkdurchsetzungsgesetzes zu“, *Recht*, Deutscher Bundestag, 2021, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2021/kw18-de-netzwerkdurchsetzungsgesetz-836854> (staženo 2. března 2024).

²⁴⁸ Tomas Rudl, „Bundestag überarbeitet Regeln zu Hassrede im Netz“, *Netzpolitik.org*, <https://netzpolitik.org/2021/netzwerkdurchsetzungsgesetz-bundestag-ueberarbeitet-regeln-zu-hassrede-im-netz/> (staženo 2. března 2024).

²⁴⁹ „Facebook veröffentlicht zehnten NetzDG-Transparenzbericht“, *Meta*, 31. ledna 2023, <https://about.fb.com/de/news/2023/01/facebook-veroeffentlicht-zehnten-netzdg-transparenzbericht/> (staženo 12. dubna 2024).

pro povinnost znovu zveřejňovat chybně odstraněný obsah.²⁵⁰ Na nesouhlas liberálů rudočerná koalice narážela od roku 2017. Nejinak tomu bylo i po odhlasování této novely, kdy parlamentní skupina FDP ve svém návrhu přímo vyzvala ke zrušení celého zákona NetzDG, a to především z důvodu údajného ohrožování svobody projevu a zároveň kvůli nedostatečnému dopadu v praxi.²⁵¹ Poslanec za FDP Mario Brandenburg navíc v podobě zákona postrádal evropské řešení a kritizoval německou vládu za to, že „s přijatými změnami postupuje v oblasti regulace sama.“²⁵² V souvislosti s projednáváním nařízení o digitálních službách (DSA) na úrovni EU upozornil i Evropský parlament na hrozbu právní roztržičnosti vyplývající z „*problematických národních sólo akcí*.“²⁵³

3.2.8 Dotazování vlády ohledně bezpečnosti voleb

Již v červenci 2020 zodpověděl v rámci písemného dotazování vlády tehdejší státní tajemník Helmut Teichmann otázku poslance Svobodných demokratů Konstantina Kuhleho, jakými způsoby zamýšlí spolková vláda ochránit volební infrastrukturu a samotné volby do Spolkového sněmu v roce 2021.²⁵⁴

Na podobnou otázku Omida Nouripoura (Zelení) týkající se přípravy na ovlivňování nadcházející volební kampaně do Spolkového sněmu zvenčí reagoval státní parlamentní tajemník Volkmar Vogel slovy o stěžejním postavení ministerstva vnitra, pod jehož příslušnost spadá i vypořádání se s případnými zahraničními nelegitimními pokusy o ovlivnění voleb v Německu. Nouripour se dále zajímal o to, zda Německo aktivně komunikuje s americkou Federální agenturou pro bezpečnost voleb, která podle vlastního vyjádření provedla nejbezpečnější volby v historii Spojených států amerických.²⁵⁵ Vogel ve své odpovědi připomněl mezinárodní spolupráci v otázkách bezpečnosti voleb, která

²⁵⁰ „Netzwerkdurchsetzungsgesetz weiterentwickeln – Nutzerrechte stärken, Meinungsfreiheit in sozialen Netzwerken sicherstellen“, Deutscher Bundestag, Antrag, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/5950, ze dne 22. listopadu 2018, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/059/1905950.pdf> (staženo 12. února 2024).

²⁵¹ „Meinungsfreiheit verteidigen – Recht im Netz durchsetzen“, Deutscher Bundestag, Antrag, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/16477, ze dne 14. ledna 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/164/1916477.pdf> (staženo 28. ledna 2024).

²⁵² Rudl, *Bundestag überarbeitet Regeln zu Hassrede im Netz*.

²⁵³ Oliver Noyan, „Bundestag verabschiedet Gesetzesnovelle zu Hate Speech im Internet“, *Euractiv*, naposledy aktualizováno 10. května 2021, <https://www.euractiv.de/section/innovation/news/bundestag-verabschiedet-gesetzesnovelle-zu-hate-speech-im-internet/> (staženo 26. března 2024).

²⁵⁴ „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 20. Juli 2020 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, Deutscher Bundestag, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/21248, ze dne 24. července 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/212/1921248.pdf> (staženo 15. března 2024).

²⁵⁵ Alyza Sebenius, „Election Was Most Secure in American History, U.S. Officials Say“, *Bloomberg*, 13. listopadu 2020, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-11-13/election-was-most-secure-in-american-history-u-s-officials-say> (staženo 26. března 2024).

zahrnuje i kontakt s americkými, blíže nespecifikovanými, orgány.²⁵⁶

I z odpovědi na otázku, kterou položila FDP spolkové vládě v rámci malé interpelace v lednu 2021, vyplynulo, že spolková vláda vnímala možné ohrožení svobodných a férových voleb. Na dotaz, jaké kroky vláda podnikla, aby uchránila volební infrastrukturu před kybernetickými útoky, odpověděla zřízením pracovní skupiny již v roce 2018. Ta se zakládala na spolupráci spolku a jednotlivých spolkových zemí se spolkovým volebním komisařem a Spolkovým úřadem pro bezpečnost informační techniky a měla zajistit opatření nezbytná k bezpečnému elektronickému přenosu předběžných výsledků během volební noci. Vládní koalice zároveň zmínila, že vycházela ze zkušenosti s evropskými a zemskými volbami z roku 2019 a odkazovala na úzkou spolupráci spolkového volebního komisaře se zemskými volebními komisaři a BSI, jejichž součinnost měla vést k záruce IT bezpečnosti během voleb do dolní komory v roce 2021. Na výzvu, jak čelit pokusům o narušení průběhu voleb přicházejícím ze zahraničí, německá vláda odpověděla etablovanou mezirezortní výměnou informací o hybridních hrozbách pod vedením ministerstva vnitra. Příslušné úřady reagovaly na vzniklé hybridní hrozby, jako jsou například kyberútoky, únik informací či dezinformace, a společně prodiskutovaly vhodná opatření.²⁵⁷ Tankred Schipanski, mluvčí CDU v digitálně-politických záležitostech, se v březnu 2021 vyjádřil k dezinformačním kampaním jakožto „naší největší výzvě“, která „je často organizovaná a financovaná zahraničními státy, (...) jež mají přispět k rozmachu vnitrozemských aktérů, jakým je například AfD“, jako se tomu stalo už v předchozích spolkových volbách.²⁵⁸

Nárůst hackerských útoků a jejich možný dopad na zářijové volby vnímal i Spolkový úřad pro bezpečnost informační techniky.²⁵⁹ Ten sledoval v kybernetickém prostoru trojí hrozbu. První z nich představoval hacking, jehož pozici vzhledem ke koronavirovým omezením vylepšoval přesun mnoha předvolebních akcí z ulic na internetové platformy. BSI spatřoval ohrožení i v případných pokusech o sabotáž samotných voleb. Zmiňoval hrozbu nabourání se do programů používaných ke sčítání hlasů nebo k přenosu prvních

²⁵⁶ „Stenografischer Bericht“, Deutscher Bundestag, 201. Sitzung, Plenarprotokoll 19/201, Berlín, ze dne 16. prosince 2020, <https://dserver.bundestag.de/btp/19/19201.pdf#P.25293>, s. 113 (staženo 26. března 2024).

²⁵⁷ Deutscher Bundestag, „Aktivitäten der Bundesregierung im Rahmen des Europäischen Aktionsplans für Demokratie“, 2–8.

²⁵⁸ Deleker, *Cyber-Bedrohungen überschatten Bundestagswahlkampf*.

²⁵⁹ Ibid.

výsledků, k čemuž zároveň vydal doporučení úřadům a kandidátům, jak se před touto hrozbou chránit.²⁶⁰

3.2.9 Malá interpelace AfD: aktuální stav

Jak již bylo zmíněno v úvodu této práce, sociální sítě se staly klíčovou součástí politického marketingu jednotlivých politických stran, a právě AfD se skrze emočně laděné příspěvky dařilo přitahovat pozornost svých sledujících ze všech nejlépe. Významnou součástí těchto příspěvků tvořily dezinformace.²⁶¹ Navzdory tomu nebo možná právě proto se v březnu 2021 poslanci Tobias Matthias Peterka, Stephan Brandner, Jens Maier, Thomas Seitz, Rainer Kraft, Johannes Huber a Wolfgang Wiehle za AfD prostřednictvím písemné interpelace obrátili na spolkovou vládu, aby se informovali o jejích zjištěních a opatřeních týkajících se fake news. V úvodu tohoto dokumentu se jeho autoři vracejí k zákonu NetzDG, jehož zavedení předcházely obavy ze záplavy Německa falešnými zprávami, které vyvstanuly po dezinformačním nátlaku v americké prezidentské volební kampani v roce 2016. Poslanci zde zmiňují předvolební atmosféru strachu panující v německé společnosti.²⁶² Tento černý scénář se však nenaplnil.²⁶³ Neopomíjejí ani kritiku novelizace NetzDG, k níž se přidal německý prezident Steinmeier, Spolkový ústavní soud i výzkumná služba Spolkového sněmu. Následně v únoru 2021 Spolkovou radou neprošlo ani nové nařízení o zveřejňování údajů ze soupisů, s nímž souvisí i zákon o trestných činech z nenávisti, a tudíž se dotýká i novely NetzDG.²⁶⁴

Kromě výroku ministryně spravedlnosti Christine Lambrechtové²⁶⁵, která vyzvala online média k odstraňování falešných zpráv týkajících se koronavirové krize a zablokování

²⁶⁰ Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, *Die Lage der IT-Sicherheit in Deutschland 2021*, 74–75.

²⁶¹ Pfeifer, Hans. *AFD: Die Macht in den sozialen Medien*.

²⁶² „Fake News - Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, Deutscher Bundestag, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Tobias Matthias Peterka, Stephan Brandner, Jens Maier, Thomas Seitz, Dr. Rainer Kraft, Johannes Huber, Wolfgang Wiehle und der Fraktion der AfD, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/ 28051, ze dne 26. března 2021, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/280/1928051.pdf> (staženo 22. března 2024).

²⁶³ Steffen Schwittai, „Haben Fake News die Bundestagswahl 2017 beeinflusst?“, *Katapult*, 28. prosince 2018, <https://katapult-magazin.de/de/artikel/haben-fake-news-die-bundestagswahl-2017-beeinflusst> (staženo 10. března 2024.)

²⁶⁴ Deutscher Bundestag, „Fake News - Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, 1–2.

²⁶⁵ Tuto pozici zastávala od června 2019. V květnu 2021 stanula rovněž v čele spolkového ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mládež, a tak až do prosince 2021 řídila obě ministerstva. Viz: „Christine Lambrecht, SPD“, Biografien der 19. Wahlperiode (2017-2021), Deutscher Bundestag, https://www.bundestag.de/webarchiv/abgeordnete/biografien19/L/lambrecht_christine-521460 (staženo 23. března 2024).

jejich autorů²⁶⁶, AfD vládě vyčetla neucelenou strategii v boji s fake news, zejména co se technické oblasti týče, a vyjádřila své znepokojení nad roztržštěním boje s dezinformacemi mezi téměř dvě desítky organizací působících na jednotlivých ministerstvech za tímto účelem.

Smyslem první otázky, kterou AfD spolkové vládě v rámci této interpelace položila, bylo s odkazem na výše zmíněné vyjádření ministryně spravedlnosti zjistit, zda spolková vláda do svého slovníku oficiálně zařadila pojem „fake news“ a zda ho vnímá jako rovný termínu „dezinformace“ či „falešná zpráva“.²⁶⁷ Jak již bylo popsáno výše, v červenci 2020 totiž spolková vláda v písemné interpelaci č. 19/20908 reagovala na otázku poslanců frakce FDP *„Jak definuje spolková vláda fake news v kontrastu s dezinformacemi?“* upřednostňováním termínu dezinformace, tedy *„prokazatelně nepravdivých nebo zavádějících informací, které jsou šířeny s cílem záměrně ovlivnit nebo oklamat veřejnost“*, zatímco termín fake news označila za značně zpolitizovaný a odmítla jeho používání ve svých oficiálních vyjádřeních.²⁶⁸ Nyní tuto otázku jménem spolkové vlády zodpovědělo Ministerstvo spravedlnosti slovy, že pod pojmem fake news rozumí *„záměrně nepravdivé zprávy, které byly vytvořeny speciálně za účelem virálního šíření na internetu a sociálních sítích“*, čemuž odpovídá i situace, v níž tento pojem použila ministryně Lambrechtová. Pro svou oficiální mluvu spolková vláda zachovávala práci s termínem dezinformace, chápaného ve výše uvedeném smyslu.²⁶⁹

V druhé otázce se poslanci Alternativy pro Německo tázali, jaká další opatření k potlačení fake news spolková vláda za dobu vykonávání svého úřadu podnikla a jaká jsou ještě v plánu. Tu spolková vláda zodpověděla společně s dotazem na konkrétní strategii vlády a priority v její taktice pro potírání falešných zpráv.²⁷⁰ Ve své odpovědi zdůraznila snahu o co nejkomplexnější pojetí boje a mimo aktivity Spolkové centrály pro politické vzdělávání vyzdvihla vzdělávací činnost a podporu inovativních projektů za účelem posílení mediálních kompetencí obyvatelstva. Jako klíčovou součást strategie vnímala svou vlastní

²⁶⁶ Dpa, „Lambrecht: Soziale Netzwerke sollen Falschmeldungen löschen“, *Zeit Online*, 17. března 2020, <https://www.zeit.de/news/2020-03/17/lambrecht-soziale-netzwerke-sollen-falschmeldungen-loeschen> (staženo 22. března 2024).

²⁶⁷ Deutscher Bundestag, „Fake News – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, 2.

²⁶⁸ „Fake News“, Deutscher Bundestag, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Mario Brandenburg (Südpfalz), Frank Sitta, Manuel Höferlin, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/19803, ze dne 8. července 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/209/1920908.pdf> (staženo 29. března 2024).

²⁶⁹ Deutscher Bundestag, „Fake News – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, 2–3.

²⁷⁰ *Ibid*, 2–3.

komunikaci, jež musí spočívat na faktech a být maximálně transparentní. Své zásluhy neopomenula ani ve finanční podpoře programu *Demokratie leben!*,²⁷¹ v rámci něhož svá opatření na potlačení dezinformací zaujala i zemská demokratická centra Bádenska-Württemberska, Braniborska, Brém, Meklenburska-Předního Pomořanska a Porýní-Falce. K plánovaným projektům se vláda dle svých slov nemohla vyjádřit vzhledem ke skutečnosti, že podané žádosti závisejí na financujících organizacích.²⁷²

Své otázky opoziční poslanci směřovali rovněž na poznatky vlády ohledně domácí dezinformační kampaně a na důkazy o tom, kdo jsou jejich původci. Jaké další příčiny či subjekty dokázala vláda identifikovat, byl další z dotazů AfD. Spolková vláda dle své odpovědi monitorovala dezinformační snahy v tištěných i online médiích. Společně s konspiračními teoriemi spatřovala v šíření zmanipulovaných zpráv, jejichž dosah je posílen o stále se vyvíjející a anonymnost umožňující komunikační kanály, úkol pro bezpečnostní složky státu.²⁷³ V souvislosti s dezinformacemi řízenými zahraničními aktéry, vláda odkázala na svou odpověď na písemnou interpelaci FDP z února 2020, v níž zmínila svůj postoj spočívající v komplexním pojení této problematiky a nikoliv v pátrání po jednotlivých výskytech tohoto fenoménu. Přestože státem řízené zahraniční dezinformační aktivity se často nedají potvrdit, z obsahu, důsledků a zacílení falešné zprávy se dá dle vyjádření vlády často vyvodit zahraniční původ.²⁷⁴

Poslední otázka, jež k tomuto tématu AfD v rámci písemné interpelace položila, se dotýká 18 organizačních jednotek, v rámci nichž byla celá problematika dezinformací řešena. Spolková vláda uvedla, že jimi jsou: řídicí skupina ministerstva zahraničí pro strategickou komunikaci, ministerstvo vnitra a Úřad spolkového kancléře, jež v rámci své činnosti zodpovídají za téma hybridních hrozeb. Vyloučena z boje s dezinformacemi ovšem nejsou ani další ministerstva jako např. ministerstvo spravedlnosti, financí, průmyslu,

²⁷¹ Podpora demokracie, budování rozmanitosti a předcházení extremismu – to jsou tři klíčová hesla tohoto programu, jež pod záštitou Spolkového ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mládež od roku 2015 podporuje německé projekty, jejichž smyslem je posilování sociální soudržnosti a potlačování protidemokratických tendencí, pod nimiž si můžeme představit i šíření lží, fake news, konspiračních teorií či nenávistného obsahu na internetu. Viz „Bundesprogramm "Demokratie leben!"“, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, zveřejněno 19. července 2023, <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/engagement-und-gesellschaft/bundesprogramm-demokratie-leben-73948> (staženo 9. března 2024).

²⁷² Deutscher Bundestag, „Fake News – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, 3–4.

²⁷³ Ibid, 6–7.

²⁷⁴ „Desinformationskampagnen – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, Deutscher Bundestag, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Benjamin Strasser, Stephan Thomae, Grigorios Aggelidis, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP – Drucksache 19/16552, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/17073, ze dne 7. února 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/170/1917073.pdf> (staženo 28. ledna 2024).

kultury, životního prostředí, zemědělství či obrany. O potlačení dezinformací se rovněž zasazovala všechna oddělení Tiskového a informačního úřadu spolkové vlády (BPA), Spolkový kriminální úřad či zpravodajské služby. Do příslušnosti oddělení komunikačního centra Bundeswehru zase spadala kybernetická bezpečnost. Na závěrečnou otázku tak vláda reagovala snahou přistupovat k řešení dezinformací komplexně a podřizovat podrobné analýze jejich strukturu, způsoby fungování i pozadí. Právě zapojení příslušných pracovních útvarů podle své specializace umožňovalo dle spolkové vlády lépe vyhodnotit aktuální kauzu a přijmout adekvátní opatření.²⁷⁵

Poslanec Alternativy pro Německo Uwe Schulz se rovněž v červnu před nadcházejícími volbami zajímal o to, jaké stanovisko spolková vláda zaujímá vůči pokusům o manipulaci v online prostředí, dezinformacím a snahám o ovlivnění veřejného mínění a o to, jakým způsobem se tomu chystá předejít. Parlamentní státní tajemník Günter Krings potvrdil ohrožení demokratického právního státu skrze výše zmíněné snahy o podkopávání důvěry ve státní instituce a demokratický řád. Aktéři, kteří jsou k narušení průběhu voleb motivováni strategickými důvody, se přesunuli od ovlivňování samotné volby k negativním zásahům do procesu vytváření svobodného názoru voličů a k diskreditaci jednotlivých aktérů politické moci. Spolková vláda dle Kringsových slov jednala v souladu s celospolečenským zájmem a reagovala na základě třech pilířů: prevence, odhalení a reakce. Zopakoval, že na vnitrostátní úrovni jsou mimo všechna ministerstva aktivními subjekty spolkový volební úřad, Spolkový úřad pro ochranu ústavy a Spolková centrála pro občanské vzdělávání. S ohledem na blížící se volby došlo k posílení kooperace i v rámci EU, NATO či G7.²⁷⁶

Pár dní poté hovořil Günter Krings (CDU) na Fóru Franze Meyerse, spadajícího pod Konrad-Adenauer-Stiftung, kde vyzdvihl otevřenou diskusi na internetu jako jednu z příležitostí pro rozkvět demokracie. Na druhé straně ovšem zdůraznil anonymitu sociálních sítí, jež odstraňuje potenciální zábranu pro šíření nenávisti a výhrůžek. Z toho důvodu označil zpřísnování zákonů ze strany vládní koalice za nezbytný krok, stejně jako skutečnost, že vytváření seznamů nepřátel bylo nově zavedeno jako trestný čin.²⁷⁷

²⁷⁵ Deutscher Bundestag, „Fake News – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, 7.

²⁷⁶ „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 07. Juni 2021 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, Deutscher Bundestag, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/30613, ze dne 11. června 2021, s. 40, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/306/1930613.pdf>, (staženo 26. března 2024).

²⁷⁷ „Gemeinsam gegen Desinformation und Fake News“, Dr. Günter Krings, 18. června 2021. <https://www.guenter-krings.de/artikel/gemeinsam-gegen-desinformation-und-fake-news> (staženo 14. dubna 2024).

3.2.10 Návrh zákona o Ochraně voleb do Spolkového sněmu před dezinformacemi a kybernetickými útoky

Strach z případné snahy o ovlivnění voleb ze strany autoritářských států panoval v Německu již několik měsíců před jejich konáním. V dubnu 2021 uvalily Spojené státy americké sankce na více než tři desítky ruských organizací a osob, které prostřednictvím svých postů a dezinformačních webů skrytě ovlivňovaly tamější prezidentské volby v předchozím roce. Jedním ze sankcionovaných se stal i ruský dezinformační kanál SouthFront, který se aktivně ucházel rovněž o německy mluvící čtenáře. Za svou neaktivitu v této oblasti si spolková vláda vysloužila kritiku bezpečnostních expertů. Konstantin von Notz, místopředseda parlamentní skupiny Zelených, zmínil, že zatímco ostatní země berou vyšetřování a nebezpečí těchto útoků velmi vážně, vyhostují diplomaty či zařazují dezinformační platformy a jejich příznivce na sankční seznamy, Německo si stále neuvědomilo závažnost situace. Nečinnost německé vlády označil za problém bezpečnostní politiky v čele s ministrem vnitra Horstem Seehoferem. Ke kritice spolkové vlády se rovněž připojil Konstantin Kuhle (FDP), dle jehož slov nebyla hrozba dostatečně reflektována ani německými bezpečnostními orgány, ani v rámci německé zahraniční politiky. S ohledem na blížící se volby do Spolkového sněmu tak vyzdvihl nutnost se na veškeré nebezpečí dostatečně připravit, aby nemohlo dojít k podkopávání demokracie zevnitř.²⁷⁸

FDP se rozhodla podniknout konkrétní kroky, a tak dne 22. dubna 2021 projednal Spolkový sněm návrh zákona této frakce o Ochraně voleb do Spolkového sněmu před dezinformacemi a kybernetickými útoky. K tomuto kroku se FDP uchýlila v reakci na stoupající pokusy autoritářských mimounijních států ovlivňovat proces utváření názorů a vůle občanů především v předvolebních obdobích, a to jak ve formě dezinformačních kampaní spojených s kybernetickými útoky, tak skrze skryté finanční toky.²⁷⁹

Ve svém návrhu liberálové vyzvali k prosazování standardů pro digitální monitorování voleb na evropské a mezinárodní úrovni, čímž by mělo být zabráněno případným nesrovnalostem a porušení pravidel v digitálním prostoru. Jako další nutný krok liberálové v tomto návrhu předložili zřízení pracovní skupiny pro zvýšení odolnosti vůči dezinformacím a kybernetickým útokům, na níž by se měla podílet kupříkladu ministerstva

²⁷⁸ Christina Brause, „Die Bundesregierung tut bis heute praktisch nichts“, *Die Welt*, 17. dubna 2021, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article230470371/Russische-Desinformation-Die-Bundesregierung-tut-bis-heute-praktisch-nichts.html> (staženo 14. dubna 2024).

²⁷⁹ „Schutz der Bundestagswahl vor Desinformation und Cyberangriffen“, Deutscher Bundestag, Antrag, 1. Lesung, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/28743, ze dne 20. dubna 2021, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/287/1928743.pdf> (staženo 28. ledna 2023).

vnitru a zahraničí, Spolkový úřad pro ochranu ústavy a spolkový volební komisař.²⁸⁰ Jednotná strategie založená na spolupráci spolkového komisaře i zemských volebních komisařů, stejně jako Spolkového úřadu pro bezpečnost informační techniky a zpravodajských služeb v podobě vytvoření společné pracovní jednotky,²⁸¹ by měla fungovat na principu těsné spolupráce v oblasti výměny informací mezi různými státními orgány.²⁸² FDP dále požadovala posílení odolnosti a bezpečnosti informačních systémů, k jejichž využití dochází během volebního procesu. V oblasti sociálních sítí bylo v návrhu zamýšleno za pomoci BSI ověřovat oficiální profily jednotlivých kandidátů tak, aby nedocházelo k jejich záměně s falešnými účty. Aby bylo potlačeno šíření nepravdivých informací kolem manipulativnosti korespondenční volby, vyzývala FDP spolkovou vládu k transparentnímu vysvětlování její regulérnosti.²⁸³ Liberálové se kromě konspiračních teorií obávali i kybernetických útoků na volební proces a požadovali posílení ochrany politických stran i jednotlivých kandidátů. Od spolkové vlády očekávali vytvoření kontaktních míst, na které se budou moci politici a občané obracet v případě potřeby.²⁸⁴

Konstantin Kuhle, poslanec za FDP, ve svém projevu na plénu Spolkového sněmu argumentoval potřebou přijetí takového zákona z důvodu existence autoritářských států využívajících internet jako komunikační platformu, ale i jako nástroj pro kybernetické útoky. Ve svém projevu odkazoval na skryté financování, sociální média a další nástroje, prostřednictvím nichž chtějí nedemokratické státy ovlivnit proces tvorby vůle v demokratických režimech. Upozornil na skutečnost, že čím více lidí bude zpochybňovat státní orgány a instituce, tím lepší pozici budou mít autoritářští vládcí jako ruský prezident Vladimir Putin či turecký prezident Recep Tayyip Erdogan pro prezentaci sebe sama jako silného vůdce. Zároveň ve své řeči zmínil, že čím větší strach bude ve společnosti panovat, tím snáze se autoritáři budou moci vykreslit jako zachránci Západu.²⁸⁵

Kuhle taktéž odkazoval na snahu autoritářských států využít každé krize a nestability

²⁸⁰ Ibid., 5-6.

²⁸¹ Daniel Brössler, „FDP warnt vor Angriffen auf die Bundestagswahl“, *Süddeutsche Zeitung*, 21. dubna 2021, <https://www.sueddeutsche.de/politik/bundestagswahl-hackerangriffe-desinformationen-fdp-1.5270835> (staženo 28. ledna 2023).

²⁸² Konstantin Kuhle, „KUHLE: Task Force zur Abwehr von Cyberangriffen und Desinformation einrichten“, *Freie Demokraten*, zveřejněno 14. července 2021, <https://www.fdpbt.de/kuhle-task-force-zur-abwehr-cyberangriffen-und-desinformation-einrichten> (staženo 28. ledna 2023).

²⁸³ Deutscher Bundestag, „Schutz der Bundestagswahl vor Desinformation und Cyberangriffen“.

²⁸⁴ Brössler, *FDP warnt vor Angriffen auf die Bundestagswahl*.

²⁸⁵ Konstantin Kuhle, „Schutz der Bundestagswahl 2021“, natočeno 22. dubna 2021, video, <https://www.bundestag.de/mediathek?videoid=7516824#url=L211ZG1hdGhla292ZXJsYXk/dmlkZW9pZD03NTE2ODI0&mod=mediathek> (staženo 23. ledna 2024).

a z toho vyplývající potřebu posilování obranyschopnosti demokracie, jež musí ustát ohrožení přicházející zvenčí. S ohledem na phishigové útoky na nejméně sedm poslanců v týdnech před prvním čtením tohoto zákona vyzval Kuhle k posílení IT bezpečnosti exekutivních i legislativních orgánů na všech úrovních. Mimo to zdůraznil potřebu pořádat školení či semináře a poskytnout konkrétní nabídky pomoci občanům a především prvovoličům, aby mohli provést informované rozhodnutí. Odkázal na průzkum Evropské služby pro vnější činnost, z jehož výsledků vzešlo, že žádný jiný stát Evropské unie není tak velkým terčem dezinformací jako právě Německo.²⁸⁶ Z této analýzy vyplynulo, že mezi lety 2015–2021 šířilo Rusko více než 700 lživých zpráv o Německu. Odpovědí na otázku, proč je zrovna Spolková republika tak častou obětí dezinformačních toků v Rusku, byla dle Kuhleho alespoň v částech německé politiky a společnosti větší podpora a otevřenost vůči Rusku než v jiných státech Unie. Ze strany Kremlu tak docházelo ke zneužití ochoty evropské strany k dialogu tím, že se prezentoval jako jednáním otevřená země, zároveň však na ně cílil svými dezinformačními útoky.²⁸⁷

Z výše zmíněných důvodů poslanec Kuhle upozornil na potřebu společného postupu zpravodajských služeb, Spolkového úřadu pro bezpečnost informační techniky, ministerstva školství a vnitra i volebních komisařů na všech úrovních, který by vedl k navýšení odolnosti svobodné vůle občanů v demokratickém volebním procesu. Zároveň požadoval konkrétní kroky na evropské úrovni, které by umožnily, aby si jednotlivé členské země mohly předávat své zkušenosti mezi sebou.²⁸⁸

Šest týdnů po podání návrhu zákona na *Ochranu voleb do Spolkového sněmu v roce 2021 před dezinformacemi a kybernetickými útoky* ovšem došlo k jeho zamítnutí koaličními poslanci CDU/CSU a SPD, k nimž se připojila opoziční AfD. Zelení se zdrželi hlasování, pro přijetí návrhu se tak vyslovila pouze předkládající FDP s Levicí.²⁸⁹

²⁸⁶ Deutscher Bundestag, „Schutz der Bundestagswahl vor Desinformation und Cyberangriffen“.

²⁸⁷ Markus Becker, „Darum ist Deutschland das Topziel für russische Fake News“, *Spiegel*, 8. března 2021, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/darum-ist-deutschland-das-top-ziel-fuer-russische-fake-news-a-fab21190-979d-496a-93b4-c0b7d7446bca> (staženo 28. ledna 2023).

²⁸⁸ Deutscher Bundestag, „Schutz der Bundestagswahl vor Desinformation und Cyberangriffen“.

²⁸⁹ „Schutz der Bundestagswahl 2021 vor Desinformation und Cyberangriffen“, Deutscher Bundestag, Beschlussempfehlung und Bericht des Ausschusses für Inneres und Heimat (4. Ausschuss), 19. Wahlperiode, Drucksache 19/30479, ze dne 9. června 2021, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/304/1930479.pdf> (staženo 12. března 2024).

3.2.11 Iniciativa spolkové vlády a politických stran

S tím, že bude docházet k pokusům o ovlivnění výsledků voleb prostřednictvím kybernetických útoků, počítal ministr vnitra Horst Seehofer i prezident Spolkového úřadu pro ochranu ústavy Thomas Haldenwang. Seehofer však věřil v dobrou pozici německých orgánů a v jejich připravenost odrazit tyto útoky. Společně hovořili o pravděpodobných pokusech o napadení digitální infrastruktury a zmanipulování sčítání hlasů i o zásazích do volební kampaně pomocí falešných či ukradených informací, získaných například nelegálním proniknutím do soukromé konverzace politiků. Prezident BSI Schönbohm potvrdil více než 300 pokusů v posledních měsících před volbami, z nichž se podařilo naprostou většinu odrazit a uchránit tak obsah těchto e-mailů.²⁹⁰

FDP při předložení svého návrhu spolkové vládě na zřízení pracovní skupiny pro společný boj proti dezinformacím a kybernetickým útokům však nebyla jediným aktivním subjektem v tomto ohledu, jelikož iniciativa přicházela i od dalších politických stran. Křesťansko-demokratická unie například založila vlastní fact-checkingový web, který se orientoval na vyvracení dezinformací namířených proti této politické straně.²⁹¹ V předvolebním dokumentu s názvem „*Wie wir Wahlkampf machen*“ zdůraznila, že v reakci na její důrazně odmítavý postoj k cílenému šíření falešných zpráv bude odstraňovat nepravdivé komentáře na svých stránkách.²⁹² CDU rovněž zřídila uzavřenou facebookovou skupinu, která jí měla pomáhat s vypořádáním se s fake news na této sociální síti. Podobnou cestou se vydali i Zelení, v nimiž založené skupině s názvem „*Netzfeuerwehr*“ jejich příznivci mohli upozorňovat na dezinformace kolující kolem tohoto politického subjektu. Sociální demokraté ustavili redakční tým, který sledoval falešné zprávy na sociálních sítích týkající se především vůdčích osobností této strany. Tehdejší generální tajemník SPD Lars Klingbeil také zřídil horkou linku pro dezinformacemi ohrožené stránky.²⁹³ Spolková vláda zase pro lepší schopnost občanů v potýkání se s hoaxy

²⁹⁰ Jakob von Lindern, „Wenigstens die Stimmzettel sind aus Papier“, *Zeit Online*, 14. července 2021, <https://www.zeit.de/digital/2021-07/cybersicherheit-bundestagswahl-einflussnahme-wahlen-manipulation-hackerangriffe-desinformation-digitalisierung> (staženo 14. dubna 2024).

²⁹¹ Raquel Miguel, „The battle against disinformation in the upcoming federal election in Germany: actors, initiatives and tools“, *EU Disinfo Lab*, 24. září 2021, <https://www.disinfo.eu/publications/the-battle-against-disinformation-in-the-upcoming-federal-election-in-germany-actors-initiatives-and-tools/> (staženo 12. března 2024).

²⁹² Viz CDU, „Wie wir Wahlkampf machen“, https://assets.ctfassets.net/nwwn17ifahow/1C51WfalHH8Wpw4EiCcCRJ/61897b0ce57313ca7addc62e9fe936df/Wie_wir_Wahlkampf_machen.pdf (staženo 17. března 2024).

²⁹³ „Schmutziger Wahlkampf. Wie Desinformation die Bundestagswahl vergiftet“, *Correctiv*, <https://correctiv.org/faktencheck/hintergrund/2021/09/21/schmutziger-wahlkampf-desinformation-bundestagswahl/> (staženo 17. března 2024).

a dezinformacemi spustila webovou stránku s názvem *Wahlwissen*,²⁹⁴ která vznikla za účelem posilovat jejich povědomí o volebním procesu a schopnost čelit tak díky znalostem dezinformačním pokusům.²⁹⁵

3.2.12 Povolební reflexe roku 2021 a zhodnocení vlivu dezinformací

V pořadí již 20. volby do Spolkového sněmu se konaly 26. září 2021. Navzdory všem varováním před možnými hackerskými útoky a fake news kampaněmi v souvislosti s nimi došlo v srpnu 2021 k napadení serveru Spolkového volebního úřadu, na němž jsou zveřejňovány oficiální výsledky voleb. Tato webová stránka byla vystavena extrémně vysokému počtu dotazů, pod jejichž náporom se server zhroutil a byl krátkodobě nedostupný. Dle vyjádření vlády však nedošlo k narušení IT systémů využívaných pro samotné volby díky tomu, že prošly několikanásobnou ochranou. Sám Thiel si přitom riziko napadení webových stránek spolkového komisaře uvědomoval a hovořil o nebezpečí narušení legitimacy voleb skrze fake news kampaně na sociálních sítích, přičemž však ujišťoval o připravenosti svého úřadu takovýmto útokům čelit.²⁹⁶ Následně začátkem září, tedy pár týdnů před volbami, začal stoupat počet hackerských útoků ze strany ruské vojenské rozvědky na německé poslance a jejich spolupracovníky.²⁹⁷ Proti těmto pokusům o ovlivnění voleb ze strany Ruska se spolková vláda důrazně ohradila a označila toto chování za nepřijatelné, ohrožující bezpečnost a demokratický rozhodovací proces Německa. Ruské postupy dle slov státního tajemníka ministerstva zahraničí Miguela Werbera vážně narušily bilaterální vztahy.²⁹⁸ Mluvčí tohoto rezortu zase uvedla, že německá vláda disponovala spolehlivými informacemi o původci této dezinformační kampaně a nebylo pochyb o stopách vedoucích do Ruska,²⁹⁹ konkrétně ke skupině Ghostwriter.³⁰⁰ Následně se prokázalo, že předvolební období bylo také využito ruskou stranou k rozesílání

²⁹⁴ Viz „Bundestagswahl: Wahlwissen“, Bundesregierung, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/bundestagswahl-2021> (staženo 18. března 2024).

²⁹⁵ Miguel, *The battle against disinformation in the upcoming federal election in Germany: actors, initiatives and tools*.

²⁹⁶ Lars Petersen, „Hackerangriff auf Server des Bundeswahlleiters“, *Business Insider*, 15. září 2021, <https://www.businessinsider.de/politik/deutschland/hackerangriff-auf-server-des-bundeswahlleiters/> (staženo 18. března 2024).

²⁹⁷ „Berlin fordert Stopp russischer Cyberattacken“, *Deutsche Welle*, 6. září 2021, <https://www.dw.com/de/bundesregierung-fordert-von-russland-ende-der-cyberattacken/a-59100108> (staženo 18. března 2024).

²⁹⁸ Frederik Eikmanns, „Russisches Gehacke“, *taz.de*, 6. září 2021, <https://taz.de/Angriff-auf-die-Bundestagswahl/15797145/> (staženo 18. března 2024).

²⁹⁹ Deutsche Welle, *Berlin fordert Stopp russischer Cyberattacken*.

³⁰⁰ „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 4. Oktober 2021 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, Deutscher Bundestag, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/32661, ze dne 8. října 2021, <https://ds.server.bundestag.de/btd/19/326/1932661.pdf> (staženo 23. března 2024).

phishingových e-mailů, které se snažily od německých zákonodárců získat jejich přihlašovací údaje, které by jim následně umožnily ukrást jejich online identitu. Tyto útoky byly vnímány jako cvičné akce pro vlivové operace, jakými mohou být třeba dezinformační kampaně během voleb do Spolkového sněmu. Útoky podporované ruskou vojenskou rozvědkou německá vláda důrazně odsoudila a vyzvala Moskvu k okamžitému zastavení těchto nelegálních aktivit.³⁰¹

Thiel i Schönbohm přesto nepochybovali o bezpečnosti celého volebního procesu. Sám spolkový volební komisař odkazoval na transparentnost voleb s ohledem na veřejné a ověřitelné sčítání hlasů. Zároveň ubezpečil o regulérnosti korespondenčního hlasování, které se dle jeho názoru za více než 60 let jeho existence v Německu nikdy nedalo označit za náchylnější k manipulaci výsledku než klasické odevzdávání hlasovacího lístku ve volební místnosti.³⁰²

Poslanec za FDP Konstantin Kuhle, který v dubnu 2021 pochyboval o dostatečnosti plánovaných opatření,³⁰³ se po proběhlých volbách následně nechal od vlády informovat ohledně toho, jakým projevům nelegitimního zahraničního vlivu Německo během voleb do Spolkového sněmu v roce 2021 muselo čelit. Dle odpovědi státní tajemnice Anne Katrin Bohleové označila spolková vláda za narušitele voleb mimo GRU i německojazyčné ruské weby, které se orientovaly na témata rezonující v německém prostředí s potenciálem celospolečenského konfliktu, a z toho následně vyplývajícího vlivu na rozhodování během volebního hlasování. K těmto společensky citlivým tématům lze bezpochyby zařadit zavádějící informace v souvislosti s pandemií covidu-19, jejichž efekt se měl odrazit na diskreditaci odpovědných politických činitelů a institucí.³⁰⁴

Pokusy o narušení demokratického průběhu voleb ovšem byly zjištěny i v rámci domácí scény, kde se o svůj vliv skrze šíření falešných informací zasazovali pravicově extremistické subjekty a příslušníci tzv. „*nové pravice*“.³⁰⁵ Před samotným konáním voleb

³⁰¹ Deutsche Welle, *Berlin fordert Stopp russischer Cyberattacken*.

³⁰² „Die Vorbereitung der Wahl und die Durchführung sind sicher“, *Die Bundesregierung*, 14. července 2021, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/bundestagswahl-2021/sicherheit-der-bundestagswahl-1941912> (staženo 15. března 2024).

³⁰³ Brössler, *FDP warnt vor Angriffen auf die Bundestagswahl*.

³⁰⁴ Deutscher Bundestag, „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 4. Oktober 2021 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, 16–17.

³⁰⁵ Tzv. Neue Rechte usiluje o intelektuální obnovu pravicového extremismu a přímo se distancuje od tzv. Alte Rechte orientované na nacionální socialismus. Zpravidla se jedná o neformální uskupení, která se snaží vyzdvihnout antiliberalní a antidemokratické nálady ve společnosti. Viz „Neue Rechte“, Rechtsextremismus, Bundeszentrale für politische Bildung, <https://www.bpb.de/themen/rechtsextremismus/dossier-rechtsextremismus/500801/neue-rechte/> (staženo 20. března 2024).

byly rovněž vzneseny pochybnosti o regulérnosti korespondenční volby, které následně vyústily v obvinění z volebních podvodů. Spolková vláda však odmítla tuto kauzu blíže komentovat, jelikož tyto informace označila za utajené „*v souladu se směrnicí o utajovaných informacích s bezpečnostním stupněm utajení: „pouze pro úřední použití.“*“³⁰⁶

Další Kuhleho otázka směřovala na četnost setkávání Pracovní skupiny pro strategickou koordinaci řešení hybridních hrozeb (AG Hybrid)³⁰⁷ v souvislosti s nelegitimním ovlivňováním demokratického volebního procesu a na její konkrétní protipatření.³⁰⁸ Tato skupina byla zřízena s ohledem na narůstající hybridní ohrožení ve formě kyberútoků, dezinformací a špionáže a v důsledku phishingových útoků na poslance spolkového sněmu i zemských sněmů Úřadem spolkového kancléře. Sdružovala odborníky z různých ministerstev a tajných služeb za účelem projednávat krizové scénáře a posilovat ochranu kritické volební infrastruktury tak, aby v době zveřejňování volebních výsledků byla stoprocentně zaručena jejich správnost. Narušení kritické infrastruktury v době před volbami by totiž podle zpravodajských služeb a IT expertů mohlo naklonit náladu společnosti směrem k protestním stranám a ovlivnit výsledek voleb.³⁰⁹ V tomto případě ale také došlo k zamítnutí otevřené odpovědi na otázku poslance FDP s ohledem na veřejný zájem a ohrožení vyplývající z případného přístupu nepovolaných osob k těmto informacím. Z důvodu považování těchto skutečností za tajné tak měly být zpřístupněny pouze odděleně Spolkovému sněmu.³¹⁰

³⁰⁶ Deutscher Bundestag, „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 4. Oktober 2021 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, 16–17.

³⁰⁷ Ke vzniku této mezirezortní skupiny došlo v září 2018. Viz Gesprächskreis Nachrichtendienste in Deutschland e. V., „Hybride Bedrohungen gesamtstaatlicher Handlungsfähigkeit“, 15. listopadu 2021, https://www.gknd.org/uploads/1/3/8/1/138195092/211115_gknd_stellungnahme_hybride_bedrohungen.pdf (staženo 20. března 2024).

³⁰⁸ Deutscher Bundestag, „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 4. Oktober 2021 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, 17.

³⁰⁹ Markus Balsler a Daniel Brössler, „Wie Falschinformationen die Bundestagswahl beeinflussen könnten“, *Süddeutsche Zeitung*, 23. května 2021, <https://www.sueddeutsche.de/politik/bundestagswahl-cyberattackendesinformation-1.5301618> (staženo 20. března 2024).

³¹⁰ Deutscher Bundestag, „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 4. Oktober 2021 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, 17.

Závěr

První otázka, kterou si tato diplomová práce kladla za cíl zodpovědět, zněla, jakému ohrožení v souvislosti s vlivem dezinformací na volby do Spolkového sněmu muselo Německo v letech 2017 až 2021 čelit. Jak ukázala tato diplomová práce, SRN se během zkoumaného období mnohokrát potýkala s nelegitimními pokusy o uplatňování vlivu na demokratické procesy v zemi. Přes složitost odhalování původců dezinformačních kampaní³¹¹ nicméně spolková vláda zjistila, že stopy vedou velmi často do zahraničí,³¹² zejména pak do Ruska. Z průzkumu Evropské služby pro vnější činnost vyplynulo, že Německo bylo nejčastějším terčem dezinformačních útoků v rámci Evropské unie.³¹³ V letech 2015 až 2021 se stalo obětí více než 700 lživých zpráv, jejichž původ byl vypátrán v Kremlu.³¹⁴

Jak potvrzuje Zpráva o ochraně ústavnosti z roku 2021, vzestup a dosah anonymních komunikačních serverů významně napomáhá v šíření falešných zpráv, dezinformací a konspiračních teorií.³¹⁵ Pro německou kontrarozvědku dle tohoto dokumentu přinášely stále větší ohrožení zahraniční mocnosti, které nasazovaly vůči SRN zpravodajské služby a jiné metody skrytého působení za účelem získávání tajných informací, posilování svého vlivu a prosazování vlastních zájmů.³¹⁶ Nelegitimní vliv zahraničního původu v podobě hybridních hrozeb se zpravidla orientuje na bezpečnostní zájmy, politickou suverenitu a demokratické instituce. U těch se obvykle útočníci pod maskou anonymity pokoušejí uplatnit vliv na jejich fungování a cíleně útočí na jejich slabá místa tak, aby dokázali narušit rozhodovací procesy v zemi. Nástroje, které mohou být pro hybridní útok využity, jsou velmi různorodé a k jejich výběru dochází na základě strategického rozhodnutí.³¹⁷ Poslanec za FDP Konstantin Kuhle označil jako typické prostředky, s jejichž pomocí chtěly nedemokratické státy ve sledovaném období aplikovat svůj vliv na Německo, skryté financování, vzbuzování strachu ve společnosti, vyvolávání nedůvěry ve státní orgány

³¹¹ Deutscher Bundestag, „Fake News – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, 6.

³¹² Deutscher Bundestag, „Desinformationskampagnen – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, 3.

³¹³ Deutscher Bundestag, „Schutz der Bundestagswahl vor Desinformation und Cyberangriffen“, 2.

³¹⁴ Markus Becker, „Darum ist Deutschland das Topziel für russische Fake News“, *Spiegel*, 8. března 2021, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/darum-ist-deutschland-das-top-ziel-fuer-russische-fake-news-a-fab21190-979d-496a-93b4-c0b7d7446bca> (staženo 12. dubna 2024).

³¹⁵ „Verfassungsschutzbericht 2021“, Bundesministerium des Innern und für Heimat, (Berlín: 2022), 51, https://www.verfassungsschutz.de/SharedDocs/publikationen/DE/verfassungsschutzberichte/2022-06-07-verfassungsschutzbericht-2021.pdf?__blob=publicationFile&v=8 (staženo 3. března 2024).

³¹⁶ Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat, *Verfassungsschutzbericht 2020*, 306-307.

³¹⁷ *Ibid*, 349.

či zneužívání sociálních sítí ku prospěchu zahraničního státu.³¹⁸ Jelikož útočníci neustále pracují na tom, aby navýšili dopad svých útoků, je pro Německo a jeho partnery nezbytné posouvat své schopnosti v jejich odhalování a posilovat zranitelná místa, která tvoří případnou záminku pro hybridní útok.³¹⁹

Příkladem snah o ovlivnění voleb do Spolkového sněmu v roce 2017 mohou být falešné zprávy ohledně času uzavírání volebních místností či manipulace s korespondenčně odevzdanými volebními hlasy.³²⁰ V roce 2017 rovněž došlo ze strany kybernetické skupiny APT 28 ke spear-phishingovým útokům na Spolkový sněm a některé politické strany.³²¹ Státní tajemnice Haberová ovšem následně v prosinci 2017 sdělila, že vláda nedisponovala žádnými spolehlivými informacemi o cílených pokusech o ovlivňování spolkových voleb či o dezinformačních kampaních s tímto motivem, za nimiž by stálo Rusko.³²²

Volby do Spolkového sněmu v roce 2021 byly poznamenány napadením, přetížením a následným krátkodobým zhroucením webu Spolkového volebního úřadu.³²³ V posledních týdnech před volbami se počet ruských hackerských útoků, jejichž oběťmi se stali němečtí poslanci a jejich blízké pracovní okolí, ještě zintenzivnil.³²⁴ Na phishingové útoky, za nimiž prokazatelně stála ruská skupina Ghostwriter a jež měly být přípravou na dezinformační kampaně během voleb do Spolkového sněmu, ovšem německá vláda zareagovala pouhým slovním ohrazením se vůči nepřijatelnosti takového chování.³²⁵ Kromě GRU se do německých voleb snažily zasáhnout i německojazyčné ruské weby. Naruшитelem demokratických procesů v Německu byly ale i vnitrozemské subjekty, zejména pak pravicoví extremisté a stoupenci „*nové pravice*“.³²⁶

³¹⁸ Kuhle, Konstantin, „Schutz der Bundestagswahl 2021“.

³¹⁹ „Verfassungsschutzbericht 2020“, Bundesministerium des Innern, für Heimat und Heimat, (Berlín: 2021), 349, https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/publikationen/themen/sicherheit/vsb-2020-gesamt.pdf?__blob=publicationFile&v=6 (staženo 2. března 2024).

³²⁰ Heimbach, Tobias. *Hacker, Deepfakes und Desinformation: So gefährdet ist die Bundestagswahl in diesem Jahr*.

³²¹ Deutscher Bundestag, „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 2. Oktober 2017 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, 7–8.

³²² „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 11. Dezember 2017 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, Deutscher Bundestag, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/19280, ze dne 15. prosince 2017, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/002/1900280.pdf> (staženo 15. března 2024).

³²³ Lars Petersen, „Hackerangriff auf Server des Bundeswahlleiters“, *Business Insider*, 15. září 2021, <https://www.businessinsider.de/politik/deutschland/hackerangriff-auf-server-des-bundeswahlleiters/> (staženo 18. března 2024).

³²⁴ Deutsche Welle, *Berlin fordert Stopp russischer Cyberattacken*.

³²⁵ Ibid.

³²⁶ Deutscher Bundestag, „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 4. Oktober 2021 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, 16–17.

Spolková vláda byla rovněž častokrát podrobena srovnávání v mezinárodním měřítku. Za vzor jí byly kladeny Spojené státy americké, jež zaujaly striktní a důsledný postoj k ruským dezinformačním webům snažícím se uplatňovat svůj vliv na prezidentské volby v roce 2020³²⁷ nebo také Baltské státy, Velká Británie či Tchaj-wan, kde boj s dezinformacemi hrál větší politickou roli.³²⁸

Jak uvádí Eberle, Rusko dokázalo těžit z informačního chaosu způsobeného novým mediálním prostředím, velké polarizace společnosti a nejistoty z budoucnosti. Můžeme si ovšem klást otázku, zda ruská dezinformační aktivita představuje příčinu problémů, nebo je jen jedním ze znaků proměn a krizí posledních let.³²⁹

V případě otázky, jaká opatření byla v tomto období ve vztahu k bezpečnosti voleb do Spolkového sněmu přijata a o jakých se pouze diskutovalo, tato diplomová práce ukázala, že nejvýznamnějším a nejdiskutovanějším krokem, jenž spolková vláda ve sledovaném období učinila, bylo přijetí zákona NetzDG v roce 2017. Za tento zákon, jehož smyslem je zlepšení prosazování práva na sociálních sítích za účelem eliminovat nelegální obsah, si vláda vysloužila rozsáhlou kritiku z řad opozice i organizací hájících práva uživatelů na internetu.³³⁰ Následně došlo v květnu 2021 k prosazení pozměňovacího návrhu tohoto zákona. Cílem novely bylo navýšení transparentnosti boje proti nelegálnímu obsahu na sociálních sítích³³¹ a posílení uživatelských práv.³³² Vládní koalice CDU/CSU a SPD podporovala společný boj proti dezinformačním kampaním a požadovala zpřísnění postihů za jejich vedení,³³³ zároveň však odmítala zavádění dalších plošných regulačních opatření z důvodu obav o narušení svobody projevu.³³⁴

Aktivita vlády v boji s dezinformacemi v souvislosti s volebním procesem se zakládala do velké míry na podpoře vzdělávacích činností a projektů, které cílily na posílení mediálních kompetencí obyvatelstva.³³⁵ Velká koalice spatřovala účinný prostředek boje s dezinformacemi ve využívání profesionálních komunikačních nástrojů³³⁶ a v maximální transparentnosti své komunikace.³³⁷ V rámci interpelací hovořili zástupci

³²⁷ Brause, *Die Bundesregierung tut bis heute praktisch nichts*.

³²⁸ Rohwedder, *Wo es bei der Bundesregierung hakt*.

³²⁹ Jetmar, *Jakub Eberle: „Spousta lidí nálepkuje jako dezinformace cokoliv, co se jim nelíbí“*.

³³⁰ Reuter, *Bundestag beschließt Netzwerkdurchsetzungsgesetz*.

³³¹ Deutscher Bundestag, „Bundestag stimmt Änderung des Netzwerkdurchsetzungsgesetzes zu“.

³³² Rudl, *Bundestag überarbeitet Regeln zu Hassrede im Netz*.

³³³ Zeit Online, *Unionspolitiker fordern härtere Strafen für Fake News*.

³³⁴ Deutscher Bundestag, „Rechtspopulismus, Rechtsextremismus und Politische Desinformation im Netz“, 3.

³³⁵ Deutscher Bundestag, „Fake News – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, 3.

³³⁶ Deutscher Bundestag, „Rechtspopulismus, Rechtsextremismus und Politische Desinformation im Netz“, 5.

³³⁷ Die Bundesregierung, „Was die Bundesregierung unternimmt und was Sie tun können“.

vlády o činnosti pracovních skupin, jejichž náplní bylo zvýšení bezpečnosti volebního procesu v souvislosti s hybridními hrozbami, a ve spolupráci jak mezi jednotlivými rezorty, tak v rámci spolku, spolkových zemí a dalších aktérů veřejné moci.³³⁸ Opakovaně byla zdůrazňována i důležitost mezinárodní kooperace.³³⁹ Přes všechny tyto zmíněné kroky nicméně vládní koalice narážela na kritiku za to, že k věci nezaujala komplexní přístup a nevytvořila koordinovanou strategii.³⁴⁰

Jedním z kroků, který teoreticky mohl pomoci spolkové vládě v dosažení lepšího vnímání ostatními orgány veřejné moci či politickými konkurenty, bylo zamýšlené vybudování Centra obrany proti dezinformacím, jehož vznik byl ale následně bez konkrétního upřesnění zastaven a vše tak skončilo na úrovni debat.³⁴¹

Nejhlasitějším opozičním aktérem v boji s dezinformacemi a fake news byla ve sledovaném období strana FDP. Liberálové s odkazem na ochranu svobody slova, přísné odmítnutí cenzury a důrazem na otevřenou diskusi, v níž se střetávají různé názorové proudy, jakožto základu demokratické společnosti, usilovali o přijetí adekvátních opatření, která by zajistila bezpečnost a regulérnost voleb. FDP rovněž často varovala před ruskými pokusy o uplatňování vlivu na demokratický volební proces v Německu. Během let 2017 až 2021 se členové této strany opakovaně nechávali od spolkové vlády informovat o jejích opatřeních a strategiích v boji se zahraničními informačními operacemi, přičemž si mnohdy dokázali získat i širší pozornost médií. V roce 2021 zároveň předložili návrh zákona o *Ochraně voleb do Spolkového sněmu před dezinformacemi a kybernetickými útoky*, jenž měl za cíl posílit standardy digitální bezpečnosti ve volebním procesu, zřídit pracovní skupinu pro zvýšení odolnosti vůči dezinformacím a kybernetickým útokům či posílit ochranu politických stran i jednotlivých kandidátů. Návrh tohoto zákona byl ale nakonec zamítnut.³⁴²

Aktivitu ve zkoumané problematice vykazovala rovněž Alternativa pro Německo, a to nejen ve smyslu šíření fake news na sociálních sítích a znejišťování obyvatelstva v otázce bezpečnosti voleb, ale také když se od spolkové vlády nechávala informovat o jejích činech a plánech vedoucích k potlačení nástrojů hybridní války. Kritický postoj vůči spolkové vládě AfD zaujala jak v případě přijatého zákona NetzDG,³⁴³ tak i v jejích

³³⁸ Delcker, *Cyber-Bedrohungen überschatten Bundestagswahlkampf*.

³³⁹ Deutscher Bundestag, „Fake News“, 5.

³⁴⁰ Rohwedder, *Wo es bei der Bundesregierung hakt*.

³⁴¹ JUNG & NAIIV, *Bundesregierung für Desinteressierte: Komplette BPK vom 9. Januar 2017*.

³⁴² Deutscher Bundestag, „Schutz der Bundestagswahl vor Desinformation und Cyberangriffen“.

³⁴³ Jedlička a Patočka, *Německo zpřísnilo regulaci sociálních sítí, AfD lamentuje*.

aktivitách v boji s dezinformacemi, a to nejen z technického hlediska, ale rovněž z důvodu zapojení velkého množství organizací, což údajně zapříčinilo roztržštěnou strategii.³⁴⁴

Strana Zelených přišla v roce 2017 s návrhem vlastního zákona, v němž mimo jiné požadovala změny v trestání a napravování nezákonného obsahu v digitálním prostoru.³⁴⁵ V případě novelizace NetzDG označili Zelení novou podobu zákona za nedostatečně přísnou a požadovali tvrdší tresty za záměrné šíření fake news.³⁴⁶ Zelení rovněž opakovaně směřovali své dotazy na spolkovou vládu v rámci interpelací a zjišťovali informace ohledně její strategie v boji s dezinformacemi, přičemž vládě vytýkali především její neakceschopnost.³⁴⁷ V případě schvalování zákona o Ochráně voleb do Spolkového sněmu se ovšem zdrželi hlasování.³⁴⁸

Kdo však v případě tohoto zákona hlasoval pro, byla kromě předkládající FDP i Levice. Ta po přijetí NetzDG požadovala jeho částečné zrušení, a to především kvůli jeho nařízením týkajícím se nakládání se stížnostmi ze strany poskytovatelů sociálních sítí.³⁴⁹ Celkově ale Levice ve zkoumaném časovém rozmezí nebyla výrazným aktérem, který by se angažoval v boji s fake news v souvislosti s volbami do Spolkového sněmu.

Co se týče třetí otázky, tedy jak se v Německu projevuje vztah mezi obranyschopnou demokracií, opatřeními politických stran k potlačení dezinformací a svobodou slova, můžeme na základě provedeného zkoumání říci, že hledání rovnováhy mezi zachováním svobody slova a snahami bránit stát před dezinformačními útoky a s tím souvisejícím přijímáním legislativy je problematickou disciplínou.

Regulace veřejné debaty se dá bezpochyby označit jako sporná a jakékoliv snahy o ni vyvolávají velký rozruch ve společnosti. Politolog Wolf Schünemann si v knize s názvem *Algorithmen und Autonomie: Interdisziplinäre Perspektiven auf das Verhältnis von Selbstbestimmung und Datenpraktiken* ve své kapitole *Wehrhaft oder wahrhaft?* klade otázku, zda je narůstající regulace aktivit v online prostoru s cílem potlačit dezinformace na místě, či jestli i ona samotná znamená ohrožení pro liberální demokracii. Na jedné straně

³⁴⁴ Deutscher Bundestag, „Fake News – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, 2.

³⁴⁵ Deutscher Bundestag, „Transparenz und Recht im Netz – Maßnahmen gegen Hasskommentare, „Fake News“ und Missbrauch von „Social Bots“.

³⁴⁶ Deutscher Bundestag, „Netzwerkdurchsetzungsgesetz weiterentwickeln – Nutzerrechte stärken, Meinungsfreiheit in sozialen Netzwerken sicherstellen“, 1–3.

³⁴⁷ Deutscher Bundestag, „Aktivitäten der Bundesregierung gegen illegitime Beeinflussung demokratischer Willensbildungsprozesse“.

³⁴⁸ Deutscher Bundestag, Beschlussempfehlung und Bericht, „Schutz der Bundestagswahl 2021 vor Desinformation und Cyberangriffen“.

³⁴⁹ Deutscher Bundestag, *AfD und Linke attackieren das Netzwerkdurchsetzungsgesetz*.

totiž stojí svoboda slova a informační autonomie, na straně druhé nacházíme ochranu demokracie, v německém prostředí často označovanou jako obranyschopnou. Tento konflikt tak vyvolává napětí mezi informačními toky na internetu, jež jsou omezovány státem či poskytovateli služeb a informační autonomií jednotlivců. Svoboda projevu a právo na informace jakožto pilíře demokracie jdou ruku v ruce se svobodnými médii, sociální sítě nevyjímaje. Jakýkoliv zásah do této svobody, který způsobuje narušení informační autonomie jednotlivce, informačně závislého na mediální nabídce, je normativně choulostivý. Poskytovatelé internetových platform zpravidla nenesou odpovědnost za obsah, který jeho uživatelé publikují na těchto doménách, zatímco klasická média podléhají přísnějším pravidlům, co se jejich redakční odpovědnosti týče. To vede k nerovnému zacházení, které se také označuje jako internetový excecionalismus.³⁵⁰

Spolkový ústavní soud zase vnímá svobodu slova jako „*absolutně konstitutivní*“ předpoklad liberální demokracie, jelikož právě ona poskytuje prostor k „*neustálé intelektuální diskusi*“ a k výměně mnohdy oponujících názorů, čímž představuje jeden z pilířů demokracie.³⁵¹ Dle zákona je nepřipustné, aby stát skrze zákonná omezení zasahoval do svobody myšlení a projevu. Pokud dojde k zásahům do vyjadřování názorů kvůli jejich obsahu, nastane destrukce samotného principu svobody projevu, a proto je účel takovýchto zákonů nelegitimní. Německá ústava předepisuje svobodu slova i „*nepřátelům svobody*“, a tím poskytuje ochranu i takovým myšlenkám a názorům, s kterými se ne každý identifikuje.³⁵² V případě nezákonných nenávistných příspěvků a komentářů na sociálních sítích se očekává ze strany zákonodárců posílení legislativy za účelem lepší vymahatelnosti občanskoprávních soudních rozhodnutí, která by se nikterak nedotýkala základního práva na svobodu projevu a soukromí každého jedince. Jasně definované a dodržované hranice v této oblasti by měly zaručit životaschopnost Spolkového ústavního soudu i v době otevřeného vyjadřování vlastních emocí a mnohdy populistického či dezinformačního nátlaku v digitálním prostředí. Již zkušenosti z první poloviny 20. století potvrzují, jak závažné důsledky pro lidskou důstojnost a demokracii může vyvolat skupinová demagogie. Právě proto se ústavní orgány vydaly cestou důsledné ochrany svobody

³⁵⁰ Schünemann, „*Wehrhaft oder wahrhaft?: Politische Ansätze und normative Paradoxien der Regulierung von Internetinhalten in liberalen Demokratien*“, 147–149.

³⁵¹ Mathias Hong, „*Meinungsfreiheit und ihre Grenzen*“, Bundeszentrale für politische Bildung, 13. března 2020, <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/306444/meinungsfreiheit-und-ihre-grenzen/> (staženo 4. dubna 2024).

³⁵² *BVerfGE 124*, 300 (330) – Wunsiedel (2009).

projevu.³⁵³

Obecně ovšem platí, že v posledních letech dochází k omezování zveřejňovaného obsahu. Se stoupajícím počtem nenávistných trestných činů a projevů, stejně jako s nárůstem fake news a dezinformací, totiž regulační subjekty v liberálních demokraciích setrvale ukazují nárůst ochoty zasahovat a prosazovat platné právo a normativní hodnoty prostřednictvím přísnějších pravidel a účinných sankcí. To se obzvláště projevilo během pandemie covid-19, kdy sama Světová zdravotnická organizace (WHO) vytvořila termín „infodemie“, jímž chtěla legitimizovat další zpřísnění regulace internetového obsahu.³⁵⁴

Spolková vláda v této otázce vyjádřila svůj kladný postoj k regulačním záměrům Evropské unie, týkajícím se požadavků na publikovaný obsah, a vyslovila se pro legislativní kroky v oblasti dezinformací s podmínkou zachování svobody slova. To by místo kontroly obsahu jednotlivých příspěvků znamenalo technicky prověřovat jejich šíření a ověřovat pravost uživatelských profilů, přičemž odpovědným orgánem by dle představ spolkové vlády měli být provozovatelé těchto platforem.³⁵⁵ Německo přitom bylo zemí, která stála na počátku zavádění regulací pro internetový obsah, když v roce 2017 přijalo zákon NetzDG.³⁵⁶ Za ten ovšem spolková vláda narazila na rozsáhlou kritiku, mimo jiné pro jeho údajné omezování svobody slova.³⁵⁷ Zároveň se však vládní koalice bránila přijmout další plošná opatření právě z důvodu, aby neohrozila svobodu projevu v zemi.³⁵⁸ Jedním z hlasitých kritiků NetzDG byla i opoziční FDP, která razí striktní postoj proti jakýmkoliv krokům omezujícím svobodu slova. Ta se s důrazem na zajištění svobody, demokracie a prosperity pro budoucnost otevřeně hlásí ke konceptu obranyschopné demokracie.³⁵⁹ Po přijetí novely zákona NetzDG v roce 2021 tak vyzvala k jeho celkovému zrušení, pro jeho údajné ohrožování svobody projevu a zároveň malý efekt v praxi.³⁶⁰ O zachování svobody slova se rovněž po přijetí zákona strchovala opoziční AfD, která právě z tohoto

³⁵³ Hong, Meinungsfreiheit und ihre Grenzen.

³⁵⁴ Schünemann, „Wehrhaft oder wahrhaft?: Politische Ansätze und normative Paradoxien der Regulierung von Internetinhalten in liberalen Demokratien“, 147–149.

³⁵⁵ Deutscher Bundestag, „Aktivitäten der Bundesregierung im Rahmen des Europäischen Aktionsplans für Demokratie“, 4.

³⁵⁶ Schünemann, Wolf J. „Wehrhaft oder wahrhaft?: Politische Ansätze und normative Paradoxien der Regulierung von Internetinhalten in liberalen Demokratien“, 149.

³⁵⁷ Christian Mihr, „Das NetzDG ist gut gemeint, aber schlecht gemacht“, *Bundeszentrale für politische Bildung*, 20. února 2018, <https://www.bpb.de/themen/medien-journalismus/netzdebatte/265013/das-netzdg-ist-gut-gemeint-aber-schlecht-gemacht/> (staženo 2. února 2024).

³⁵⁸ Deutscher Bundestag, „Rechtspopulismus, Rechtsextremismus und Politische Desinformation im Netz“.

³⁵⁹ „FDP will eine wehrhafte Demokratie“, FDP, 24. dubna 2022, <https://www.fdp.de/fdp-will-eine-wehrhafte-demokratie> (staženo 16. dubna 2024).

³⁶⁰ Deutscher Bundestag, „Meinungsfreiheit verteidigen – Recht im Netz durchsetzen“, 1–2.

důvodu podala návrh na jeho zrušení.³⁶¹

Spisovatel a novinář Sascha Lobo ve svém příspěvku pro deník Spiegel nahlíží na německou obranyschopnost pohledem 21. století, jdoucího ruku v ruce s digitalizací a globalizací. Dle jeho slov je nutné přesunout se z reaktivního přístupu k aktivnímu nastavení v podobě předběžné obrany, preventivního boje a posilování demokratické odolnosti. Odkazuje na neškodnost a bezmocnost Německa v současné době v oblasti hybridních útoků a globální informační války, kdy i menší úniky dat způsobují Německu problémy a vedou k jeho defenzivnímu postavení. Tomu se dá dle jeho názoru čelit skrze aktivitu na mezinárodním poli a za pomoci vysoce specializovaných orgánů. Lobo rovněž přichází s názorem o nezbytnosti posilování internetové vzdělanosti německého obyvatelstva z důvodu schopnosti čelit antidemokratickým snahám. Aby se německá demokracie mohla označit za obranyschopnou i v 21. století, musí navzdory názorovým neshodám zarputile bojovat proti falešné realitě zahrnující propagandu zvenčí, populismus zevnitř a v digitálním prostředí tolik šířené lži.³⁶²

Summary

This diploma thesis examines the attitudes of German political parties toward the issue of disinformation and fake news in the context of Bundestag elections. The period under investigation ranges from pre-election concerns about potential election interference by false information in the German Bundestag in 2017 and extends to the post-election period of 2021. Within this thesis, a single-case study method is applied.

The key terms for this thesis are "*disinformation*" and "*fake news*". These terms are often used interchangeably; however, their common characteristic is that they are intentionally spread falsehoods with hostile intent. Due to their frequent conflation, the first chapter provides detailed definitions of these terms, but also pays attention to other related concepts. This chapter also addresses the dissemination of disinformation, its impact on elections, and its objectives.

The second chapter of the thesis contextualizes disinformation within the German context. It delves into Russian illegitimate activities impacting German democratic

³⁶¹ Deutscher Bundestag, „AfD und Linke attackieren das Netzwerkdurchsetzungsgesetz“.

³⁶² Sascha Lobo, „Wehrhafte Demokratie ist zu wenig, wir brauchen die hartnäckige Demokratie“, *Spiegel Online*, 6. března 2024, <https://www.spiegel.de/netzwelt/netzpolitik/informationskrieg-die-wehrhafte-demokratie-des-21-jahrhunderts-kolumne-von-sascha-lobo-a-458b4e90-40a2-436e-8efb-d7ecec516ea1> (staženo 2. dubna 2024).

processes, discusses the efforts of individual ministries and key institutions in this domain, and introduces fact-checking initiatives operating in Germany, among other relevant topics.

The third chapter delves into the events on the German political scene concerning disinformation during the Bundestag elections from 2017 to 2021. Taking into account the experiences of foreign states that have faced illegitimate influence operations from third countries in previous years, the concerns accompanying the pre-election periods in Germany are reflected upon.

Subsequently, the thesis thoroughly examines the activities of individual political parties in their fight against disinformation during elections in this period. Key research materials include minor interpellations, written government inquiries, or party documents, with media reflections also taken into account. Within this chapter, the actual impacts of disinformation activities on the Bundestag elections are evaluated for both election years.

The conducted research revealed that the majority of the discussed measures ended up merely as topics of debate. The FDP party emerged as a significant and active entity during the observed period, repeatedly seeking information from the federal government regarding its activities aimed at ensuring election security. Its members cautioned against hybrid threats from Russia, and it was for this reason that the party proposed the draft law to protect the Bundestag elections from disinformation and cyber attacks in 2021. However, the proposal was subsequently rejected by other political parties.

During the observed period, the government coalition emphasized its support for projects aimed at enhancing media literacy among the population, established working groups to increase the security of the electoral process, and fostered collaboration both among various ministries and on the international scene. However, the most significant step was the adoption of the NetzDG law in 2017 and its amendment four years later. Yet, the government coalition faced considerable criticism from the opposition for enacting this law, which was argued to infringe upon freedom of speech. The interplay between freedom of speech, the stance of political parties toward regulatory measures, and the concept of "*wehrhafte Demokratie*" (resilient democracy) is another question addressed by this thesis. As demonstrated in this diploma thesis, delineating the boundary between safeguarding democracy from disinformation campaigns and preserving freedom of speech is a highly intricate discipline, where efforts to enhance the state's resilience clash with the imperative to uphold fundamental human rights.

Seznam zkratek

AA	Spolkové ministerstvo zahraničních věcí/ Auswärtiges Amt
AfD	Alternativa pro Německo/ Alternative für Deutschland
ARD	Asociace Sdružení veřejnoprávních vysílatelů Spolkové republiky Německo/ Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland
BfV	Spolkový úřad pro ochranu ústavy/ Das Bundesamt für Verfassungsschutz
BKA	Spolkový kriminální úřad/ Bundeskriminalamt
BMFSFJ	Spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mládež/ Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend
BMI	Spolkové ministerstvo vnitra/ Bundesministerium des Innern und für Heimat
BND	Spolková zpravodajská služba/ Bundesnachrichtendienst
BPA	Tiskový a informační úřad Spolkové vlády/ Presse- und Informationsamt der Bundesregierung
BpB	Spolková centrála pro politické vzdělávání/ Bundeszentrale für politische Bildung
BSI	Spolkový úřad pro bezpečnost informační techniky/ Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik
CDU	Křesťanskodemokratická unie/ Christlich Demokratische Union Deutschlands
CSU	Křesťansko-sociální unie Bavorska/ Christlich-Soziale Union in Bayern e.V.
DPA	Německá tisková agentura/ Deutsche Presse Agentur
DSA	Nářízení o digitálních službách/ Digital Services Act
EDMO	Evropská observatoř digitálních medií/ European Digital Media observatory
EU	Evropské unie/ European Union
FDP	Svobodná demokratická strana/ Freie Demokratische Partei

GRU	Ruská vojenská zpravodajská služba
IFCN	Mezinárodní síť pro ověřování faktů/ The International Fact-Checking Network
IPCSD	Mezinárodní partnerství pro boj se státem organizovanými dezinformacemi/ International Partnership to Counter State-Sponsored Disinformation
IT	Informační technologie/ Information Technology
NATO	North Atlantic Treaty Organization/ Severoatlantická aliance
NDR	Německá demokratická republika
NetzDG	Zákon o zlepšení prosazování práva na sociálních sítích/ Netzwerkdurchsetzungsgesetz
NSDAP	Národně socialistická německá dělnická strana/ Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě/ Organization for Security and Co-operation in Europe
SPD	Sociálnědemokratická strana Německa/ Sozialdemokratische Partei Deutschlands
SRN	Spolková republika Německo
TCEI	Transatlantická komise pro integritu voleb/ Transatlantic Commission on Election Integrity
USA	Spojené státy americké/ United States of America
WHO	Světová zdravotnická organizace/ World Health Organization

Seznam použitých zdrojů a literatury

Prameny

AfD, Programm für die Wahl zum deutschen Bundestag am 24. September 2017, Beschlossen auf dem Bundesparteitag in Köln am 22./23. April 2017, Alternative für Deutschland (AfD), Berlin, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/default/files/election-program-files/afd_wahlprogramm_btw2017komplett.pdf (staženo 8. února 2024).

BVerfGE 124, 300 (330) – Wunsiedel (2009).

Bundesamt für Verfassungsschutz. „Verfassungsschutzbericht 2021“, 2022, <https://www.verfassungsschutz.de/SharedDocs/publikationen/DE/verfassungsschutzberichte/2022-06-07-verfassungsschutzbericht-2021.html> (staženo 31. ledna 2023).

Bundeswahlgesetz, ve znění vyhlášeném dne 23. července 1993, naposledy pozměněný článkem 1 zákona ze dne 7. března 2024.

Bundeswahlordnung, ze dne 28. srpna 1985, naposledy změněný článek 10 ze dne 19. června 2020.

BVerfGE 12, 113 - Schmid-Spiegel, 63, ve znění účinném k 2. prosinci 2020, <https://www.servat.unibe.ch/dfr/bv012113.html> (staženo 20. ledna 2024).

BVerfG, rozsudek druhého senátu ze dne 17. ledna 2017, 2 BvB 1/13, bod 418, https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2017/01/bs20170117_2bvb000113.html (staženo 20. března 2024).

CDU/CSU. *Für ein Deutschland, in dem wir gut und gerne leben.*, Regierungsprogramm 2017–2021, https://archiv.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/170703regierungsprogramm2017.pdf?file=1&type=field_collection_item&id=9932 (staženo 8. února 2024).

CDU, „Wie wir Wahlkampf machen“, https://assets.ctfassets.net/nwwn17ifahow/1C5IWfalHH8Wpw4EiCcCRJ/61897b0ce57313ca7adde62e9fe936df/Wie_wir_Wahlkampf_machen.pdf (staženo 17. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Aktivitäten der Bundesregierung gegen illegitime Beeinflussung demokratischer Willensbildungsprozesse“, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. Konstantin von Notz, Britta Haßelmann, Agnieszka Brugger, weiterer Abgeordneter und der Fraktion BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN – Drucksache 19/11754, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/12489, ze dne 19. srpna 2019, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/124/1912489.pdf> (staženo 22. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Aktivitäten der Bundesregierung im Rahmen des Europäischen Aktionsplans für Demokratie“, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Konstantin Kuhle, Alexander Graf Lambsdorff, Grigorios Aggelidis, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/25758, ze dne 02. února 2021, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/263/1926366.pdf> (staženo 28. ledna 2023).

Deutscher Bundestag. „Beschäftigung der Bundesregierung mit Deepfakes“, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Manuel Höferlin, Frank Sitta, Grigorios Aggelidis, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP – Drucksache 19/15210, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/15657, ze dne 2. prosince 2019, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/156/1915657.pdf> (staženo 22. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Definition von „Desinformation“, Inneres und Heimat — Antwort — hib 759/2020“, naposledy upravené 16. července 2020, https://www.bundestag.de/webarchiv/presse/hib/2020_07/706386-706386 (staženo 9. ledna 2024).

Deutscher Bundestag. „Desinformationskampagnen – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Benjamin Strasser, Stephan Thomae,

Grigorios Aggelidis, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP – Drucksache 19/16552, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/17073, ze dne 7. února 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/170/1917073.pdf> (staženo 28. ledna 2024).

Deutscher Bundestag. „Entwurf eines Gesetzes zur Änderung des Netzwerkdurchsetzungsgesetzes“, Gesetzentwurf der Bundesregierung, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/18792, ze dne 27. dubna 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/187/1918792.pdf> (staženo 28. února 2024).

Deutscher Bundestag. „Entwurf eines Gesetzes zur Bekämpfung des Rechtsextremismus und der Hasskriminalität“, Gesetzentwurf der Fraktionen der CDU/CSU und SPD, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/17741, ze dne 10. března 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/177/1917741.pdf> (staženo 28. února 2024).

Deutscher Bundestag. „Fake News“. Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Mario Brandenburg (Südpfalz), Frank Sitta, Manuel Höferlin, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der FDP, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/19803, ze dne 8. července 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/209/1920908.pdf> (staženo 29. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Fake News – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Tobias Matthias Peterka, Stephan Brandner, Jens Maier, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der AfD – Drucksache 19/28051, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/28633, ze dne 19. dubna 2021, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/286/1928633.pdf> (staženo 29. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Meinungsbildung und Meinungsmanipulation liegen oft eng beieinander“, Digitale Agenda, 2019, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2019/kw15-pa-digitale-agenda-633610> (staženo 8. února 2024).

Deutscher Bundestag. „Meinungsfreiheit verteidigen – Recht im Netz durchsetzen“, Antrag, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/ 16477, ze dne 14. ledna 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/164/1916477.pdf> (staženo 28. ledna 2024).

Deutscher Bundestag. „Netzwerkdurchsetzungsgesetz weiterentwickeln – Nutzerrechte stärken, Meinungsfreiheit in sozialen Netzwerken sicherstellen“, Antrag, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/5950, ze dne 22. listopadu 2018 <https://dserver.bundestag.de/btd/19/059/1905950.pdf> (staženo 12. února 2024).

Deutscher Bundestag. „Rechtspopulismus, Rechtsextremismus und Politische Desinformation im Netz“, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Renate Künast, Tabea Rößner, Dr. Konstantin von Notz, weiterer Abgeordneter und der Fraktion BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN – Drucksache 19/1713, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/2224, ze dne 18. května 2018, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/022/1902224.pdf> (staženo 29. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 11. Dezember 2017 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/19280, ze dne 15. prosince 2017, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/002/1900280.pdf> (staženo 15. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 20. Juli 2020 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, Deutscher Bundestag, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/21248, ze dne 24. července 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/212/1921248.pdf> (staženo 15. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 07. Juni 2021 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/30613, ze dne 11. června 2021, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/306/1930613.pdf>, (staženo 26. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 2. Oktober 2017 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, 18. Wahlperiode, Drucksache 18/13667, ze dne 6. října 2017, <https://dserver.bundestag.de/btd/18/136/1813667.pdf> (staženo 20. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 4. Oktober 2021 eingegangenen Antworten der Bundesregierung“, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/32661, ze dne 8. října 2021, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/326/1932661.pdf> (staženo 23. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Stenografischer Bericht“, 201. Sitzung, Plenarprotokoll 19/201, Berlín, ze dne 16. prosince 2020, <https://dserver.bundestag.de/btp/19/19201.pdf#P.25293>, s. 113 (staženo 26. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Schutz der Bundestagswahl vor Desinformation und Cyberangriffen“, Antrag, 1. Lesung, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/28743, ze dne 20. dubna 2021, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/287/1928743.pdf> (staženo 28. ledna 2023).

Deutscher Bundestag. „Schutz der Bundestagswahl 2021 vor Desinformation und Cyberangriffen“, Beschlussempfehlung und Bericht des Ausschusses für Inneres und Heimat (4. Ausschuss), 19. Wahlperiode, Drucksache 19/30479, ze dne 9. června 2021, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/304/1930479.pdf> (staženo 12. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Transparenz und Recht im Netz – Maßnahmen gegen Hasskommentare, „Fake News“ und Missbrauch von „Social Bots“, Antrag, 18. Wahlperiode, Drucksache 18/11856, ze dne 4. dubna 2017, <https://dserver.bundestag.de/btd/18/118/1811856.pdf> (staženo 17. března 2024).

Die Bundeswahlleiterin. „Die Bundeswahlleiterin und ihre Aufgaben“, Über uns, <https://www.bundeswahlleiterin.de/en/ueber-uns/aufgaben.html> (staženo 30. ledna 2024).

Die Grünen, *Zukunft wird aus Mut gemacht.*, Bundestagswahlprogramm 2017, BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN, Berlín, 2017, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/default/files/election-program-files/gruene_wahlprogramm_btw2017.pdf (staženo 9. února 2024).

Die Linke, *Die Zukunft für die wir kämpfen*, Langfassung des Wahlprogramms zur Bundestagswahl 2017, Hannover, 2017, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/default/files/election-program-files/linke_wahlprogramm_btw2017.pdf (staženo 9. února 2024).

FDP, *Denken wir neu. Das Programm der freien Demokraten zur Bundestagswahl 2017: „Schauen wir nicht länger zu.“*, Freie Demokraten (FDP), Berlín, <https://www.fdp.de/sites/default/files/import/2017-08/4598-20170807-wahlprogramm-wp-2017-v16.pdf> (staženo 8. února 2024).

Gesetz über das Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik (BSI-Gesetz – BSI-G), ze dne 14. srpna 2009, naposledy pozměněný článkem 12 zákona ze dne 23. června 2021.

SPD, *Zeit für mehr Gerechtigkeit.*, Das Regierungsprogramm 2017 bis 2021, SPD-Parteivorstand, Berlin, 2017, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/default/files/election-program-files/spd_wahlprogramm_btw2017_0.pdf (staženo 8. února 2024).

Základní zákon SRN, ve znění účinném k 19. prosinci 2022.

Literatura

Cavelty, Myriam D. a Victor Mauer, „The role of the state in securing the information age-challenges and prospects“. In *Power and security in the information age*, ed. Myriam Dunn Cavelty, Victor Mauer a S. F. Krishna-Hensel. Ashgate Publishing, 2008, 13.

Habermas, Jürgen. *Ein neuer Strukturwandel der Öffentlichkeit und die deliberative Politik*. Suhrkamp Verlag, 2022.

Kaltwasser, Cristóbal Rovira. „Militant Democracy Versus Populism“. In: *Militant Democracy and Its Critics: Populism, Parties, Extremism*, ed. Anthoula Malkopoulou a Alexander S. Kirshner. Edinburgh University Press, 2019, 72-91.

Kořan, Michal. „Jednopřípadová studie“. In: *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*, ed. Petr Drulák a kol. Praha, Portál, 2008, 32–33.

Malkopoulou, Anthoula a Ludvig Norman. „Three Models of Democratic Self-Defence“. In: *Militant Democracy and Its Critics: Populism, Parties, Extremism*, ed. Anthoula Malkopoulou a Alexander S. Kirshner. Edinburgh University Press, 2019, 92.

Malkopoulou, Anthoula. „Introduction Militant Democracy and Its Critics“. In *Militant Democracy and Its Critics: Populism, Parties, Extremism*, ed. Anthoula Malkopoulou a Alexander S. Kirshner (Edinburgh University Press, 2019), 6-8.

Schünemann, Wolf J. „Wehrhaft oder wahrhaft?: Politische Ansätze und normative Paradoxien der Regulierung von Internetinhalten in liberalen Demokratien“. In *Algorithmen und Autonomie: Interdisziplinäre Perspektiven auf das Verhältnis von Selbstbestimmung und Datenpraktiken*, ed. Dan Verständig. Verlag Barbara Budrich, 2022, 147-158.

Elektronické zdroje

AFP Deutschland. YouTube kanál, <https://www.youtube.com/watch?v=T8gH2RZDfRY>. (staženo 7. února 2024).

Avast. „Avast-Umfrage: Acht von zehn Deutschen befürchten Cyberangriffe im Rahmen der Bundestagswahl 2017“, Pressemitteilungen, 25. srpna 2017, <https://press.avast.com/de-de/avast-umfrage-acht-von-zehn-deutschen-bef%C3%BCrchten-cyberangriffe-im-raahmen-der-bundestagswahl-2017> (staženo 2. března 2024).

Bader, Max. „Disinformation in Elections“. *Security and Human Rights* 29, (2018), <https://doi.org/10.1163/18750230-02901006> (staženo 17. ledna 2024).

Balser, Markus a Daniel Brössler. „Wie Falschinformationen die Bundestagswahl beeinflussen könnten“, *Süddeutsche Zeitung*, 23. května 2021, <https://www.sueddeutsche.de/politik/bundestagswahl-cyberattacken-desinformation-1.5301618> (staženo 20. března 2024).

Bayerischer Rundfunk. #FAKTENFUCHS“, <https://www.br.de/nachrichten/faktenfuchs-faktencheck,QzSlz13> (staženo 29. ledna 2024).

Becker, Markus. „Darum ist Deutschland das Topziel für russische Fake News“, *Spiegel*, 8. března 2021, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/darum-ist-deutschland-das-top-ziel-fuer-russische-fake-news-a-fab21190-979d-496a-93b4-c0b7d7446bca> (staženo 28. ledna 2023).

„Berlin fordert Stopp russischer Cyberattacken“, *Deutsche Welle*, 6. září 2021, <https://www.dw.com/de/bundesregierung-fordert-von-russland-ende-der-cyberattacken/a-59100108> (staženo 18. března 2024).

Bichsel, Bettina. „Social Media: Nährboden für Fake News“, *Jugend und Medien*, 26. dubna 2023, <https://www.jugendundmedien.ch/blog/detail/social-media-naehrboden-fuer-fake-news> (staženo 1. dubna 2024).

Brause, Christina. „Die Bundesregierung tut bis heute praktisch nichts“, *Die Welt*, 17. dubna 2021, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article230470371/Russische-Desinformation-Die-Bundesregierung-tut-bis-heute-praktisch-nichts.html> (staženo 14. dubna 2024).

Brause Christina a Jacques Schuster. „Die Gefahr von Angriffen ist hoch“, *Die Welt*, 25. července 2021, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article232714375/Bundestagswahl-Die-Gefahr-von-Angriffen-ist-hoch.html> (staženo 13. dubna 2024).

„Briten werfen Kreml Einfluss auf Wahlen vor“, *Deutsche Welle*, 21. července 2020, <https://www.dw.com/de/report-russland-wollte-referendum-in-schottland-beeinflussen-einmischung-kreml/a-54253551> (staženo 13. dubna 2024).

Brössler, Daniel. „FDP warnt vor Angriffen auf die Bundestagswahl“, *Süddeutsche Zeitung*, 21. dubna 2021, <https://www.sueddeutsche.de/politik/bundestagswahl-hackerangriffe-desinformationen-fdp-1.5270835> (staženo 28. ledna 2023).

Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik. „Auftrag“, https://www.bsi.bund.de/DE/Das-BSI/Auftrag/auftrag_node.html (staženo 3. února 2024).

Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, *Die Lage der IT-Sicherheit in Deutschland 2021*, Digital-Sicher-BSI. Bonn: Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, 2021. https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/publikationen/themen/it-digitalpolitik/bsi-lagebericht-cybersicherheit-2021.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (staženo 30. ledna 2024).

Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik. „Die Präsidentin - Claudia Plattner“, Die Leitung des BSI, https://www.bsi.bund.de/DE/Das-BSI/Organisation-und-Aufbau/Leitung/leitung_node.html (staženo 3. února 2024).

Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik. „Hoax (Falschmeldung) im Internet“, https://www.bsi.bund.de/DE/Themen/Verbraucherinnen-und-Verbraucher/Cyber-Sicherheitslage/Methoden-der-Cyber-Kriminalitaet/Spam-Phishing-Co/Hoax-Falschmeldung/hoax-falschmeldung_node.html (staženo 7. ledna 2024).

Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik. „Organisationsübersicht des BSI“, https://www.bsi.bund.de/DE/Das-BSI/Organisation-und-Aufbau/Abteilungen-inkl-Organigramm/abteilungen-inkl-organigramm_node.html (staženo 20. února 2024)

Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik. „Zweites Gesetz zur Erhöhung der Sicherheit informationstechnischer Systeme (IT-Sicherheitsgesetz 2.0)“, Neues IT-Sicherheitsgesetz für eine moderne Cybersicherheit, https://www.bsi.bund.de/DE/Das-BSI/Auftrag/Gesetze-und-Verordnungen/IT-SiG/2-0/it_sig-2-0_node.html (staženo 3. února 2024).

Bundeskriminalamt. „Das Nationale Cyber-Abwehrzentrum“, https://www.bka.de/DE/UnsereAufgaben/Kooperationen/NCAZ/ncaz_node.html (staženo 20. února 2024).

Bundesministerium des Innern und für Heimat. „Desinformation als hybride Bedrohung“, naposlady upravené dne 22. března 2023, <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/schwerpunkte/DE/desinformation/artikel-desinformation-hybride-bedrohung.html> (staženo 22. ledna 2024).

Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat, *Verfassungsschutzbericht 2020*, Bundesamt für Verfassungsschutz, Berlin, 2021, <https://www.verfassungsschutz.de/SharedDocs/publikationen/DE/verfassungsschutzberichte/2021-06-verfassungsschutzbericht-2020.html> (staženo 20. února 2024).

Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. „Bundesprogramm "Demokratie leben!", zveřejněno 19. července 2023, <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/engagement-und-gesellschaft/bundesprogramm-demokratie-leben--73948> (staženo 9. března 2024).

Bundesregierung. „Bundestagswahl: Wahlwissen“, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/bundestagswahl-2021> (staženo 18. března 2024).

„Bundestagswahl: Wahlleiter stellt sich auf Hackerangriffe und Fake News ein“, *Tagesspiegel*, 15. ledna 2017, <https://www.tagesspiegel.de/politik/wahlleiter-stellt-sich-auf-hackerangriffe-und-fake-news-ein-3799780.html> (staženo 12. dubna 2024).

„Bundestagswahl 2017“, *Tagesschau*, <https://www.tagesschau.de/wahl/archiv/2017-09-24-BT-DE/index.shtml> (staženo 9. února 2024).

Bundeszentrale für politische Bildung. „Neue Rechte“, Rechtsextremismus, <https://www.bpb.de/themen/rechtsextremismus/dossier-rechtsextremismus/500801/neue-rechte/> (staženo 20. března 2024).

Bundeszentrale für politische Bildung. „Was ist Propaganda?“, 1. října 2011, <https://www.bpb.de/themen/medien-journalismus/krieg-in-den-medien/130697/was-ist-propaganda/> (staženo 27. března 2024).

Central Asian Research Institute on Corruption and Money Laundering. „Max Bader“, <https://ca-anticorruption.com/en/experts/max-bader/>, (staženo 12. března 2020).

Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V. „Über den Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V.“, <https://cybersicherheitsrat.de/> (staženo 20. února 2024).

Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V. „Neuer Präsident des Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V. – Hans-Wilhelm Dünn übernimmt Amt von Philipp v. Saldern“, naposledy upravené 16. května 2018, <https://cybersicherheitsrat.de/2018/05/16/neuer-praesident-des-cyber-sicherheitsrat-deutschland-e-v-hans-wilhelm-duenn-uebernimmt-amt-von-philipp-v-saldern/> (staženo 20. února 2024).

Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V. „Philipp v. Saldern im Amt als Präsident des Cyber-Sicherheitsrat Deutschland e.V. bestätigt Forderung nach ressortübergreifendem Staatsminister für Digitales und der klaren Zuständigkeit für Cyber-Sicherheit in Deutschland“, naposledy upravené 9. prosince 2016, <https://cybersicherheitsrat.de/2016/12/09/philipp-v-saldern-im-amt-als-praesident-des-cyber-sicherheitsrat-deutschland-e-v-bestaetigt-forderung-nach-ressortuebergreifendem-staatsminister-fuer-digitales-und-der-klaren-zustaendigkeit-fuer-cyb//> (staženo 20. února 2024).

Dake, Björn. „Die Wahl vor Angriffen schützen“, *Tagesschau*, 14. července 2021, <https://www.tagesschau.de/inland/btw21/sicherheit-bundestagswahl-101.html> (staženo 22. března 2024).

Der Bundeswahlleiter. „Bundestagswahl 2021: Anteil der Briefwählerinnen und Briefwähler bei 47,3 %“, 15. října 2021, https://www.bundeswahlleiter.de/info/presse/mitteilungen/bundestagswahl-2021/53_21_briefwahlbeteiligung.html (staženo 30. ledna 2023).

Deutscher Bundestag. „Streifzug durch die Geschichte“, <https://webarchiv.bundestag.de/archive/2007/0206/geschichte/parlhist/wahlhist/wg1957.html> (staženo 12. února 2024).

dpa. „Cyberangriffe auf Parteien sollen sich zur Wahl 2017 häufen“. *heise online*, 8. prosince 2016, <https://www.heise.de/news/Cyberangriffe-auf-Parteien-sollen-sich-zur-Wahl-2017-haeufen-3566172.html> (staženo 8. února 2024).

Delcker, Janosch. „Cyber-Bedrohungen überschatten Bundestagswahlkampf“, *Deutsche Welle*, 8. března 2021, <https://www.dw.com/de/cyber-bedrohungen-%C3%BCberschatten-bundestagswahlkampf/a-56772592> (staženo 28. ledna 2023).

Demling, Alexander a Annett Meiritz. „US-Wahlkampf der Unwahrheiten: Fake News im Netz drohen in reale Gewaltverbrechen zu münden“. *Handelsblatt*, 20. října 2020, <https://www.handelsblatt.com/politik/international/praesidentschaftswahlen-us-wahlkampf-der-unwahrheiten-fake-news-im-netz-drohen-in-reale-gewaltverbrechen-zu-muenden/26291538.html> (staženo 30. března 2024).

Deutsche Welle. „Faktencheck“, <https://www.dw.com/de/faktencheck/t-56578552> (staženo 29. února 2024).

Deutscher Bundestag. „AfD und Linke attackieren das Netzwerkdurchsetzungsgesetz“, 2018, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2018/kw50-de-netzwerkdurchsetzungsgesetz-533486> (staženo 2. února 2024).

Deutscher Bundestag. „Bundestag stimmt Änderung des Netzwerkdurchsetzungsgesetzes zu“, *Recht*, 2021, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2021/kw18-de-netzwerkdurchsetzungsgesetz-836854> (staženo 2. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Christine Lambrecht, SPD“, Biografien der 19. Wahlperiode (2017-2021), https://www.bundestag.de/webarchiv/abgeordnete/biografien19/L/lambrecht_christine-521460 (staženo 23. března 2024).

Deutscher Bundestag. „Koalitionsvertrag im Bundestag unterzeichnet“, Parlament, 2018, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2018/kw11-koalitionsvertrag-546976> (staženo 3. března 2024).

Die Bundesregierung. „Desinformation als hybride Bedrohung“, naposledy upravené dne 31. srpna 2023, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/umgang-mit-desinformation/cybersicherheit-desinformation-1872752> (staženo 22. ledna 2024).

Die Bundesregierung. „Die Arbeit der Faktenchecker“, 24. únor 2023, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/umgang-mit-desinformation/die-arbeit-der-faktenchecker-2081802> (staženo 29. ledna 2024).

Die Bundesregierung. „Die Vorbereitung der Wahl und die Durchführung sind sicher“, 14. července 2021, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/bundestagswahl-2021/sicherheit-der-bundestagswahl-1941912> (staženo 15. března 2024).

Die Bundesregierung. „Strafbare Inhalte wirksam bekämpfen“, Netzwerkdurchsetzungsgesetz, 10. března 2021, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/umgang-mit-desinformation/netzwerkdurchsetzungsgesetz-1875134> (staženo 2. února 2024).

Die Bundesregierung. „Was die Bundesregierung unternimmt und was Sie tun können“, Desinformation, 19. července 2023, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/umgang-mit-desinformation/gefaehrliche-falschnachrichten-1905340> (staženo 29. ledna 2024).

Die Bundesregierung. „Wer fälscht Informationen?“, zveřejněno 8. února 2022, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/umgang-mit-desinformation/forschung-desinformation-1870924> (staženo 18. března 2024).

Die Bundeswahlleiterin. „Erkennen und Bekämpfung von Desinformation“, Bundestagswahl 2021, <https://www.bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2021/fakten-fakenews.html#b1f77833-c1f9-4167-9e83-51019b667552> (staženo 29. ledna 2024).

Die Bundeswahlleiterin. „Frühere Bundeswahlleiterinnen und Bundeswahlleiter“, <https://www.bundeswahlleiterin.de/en/ueber-uns/bundeswahlleiter/fruehere-bundeswahlleiter.html#ed6f9014-27f8-4d3b-a6ec-033330b31f93> (staženo 2. února 2024).

Die Bundeswahlleiterin. „Wer ist die Bundes-Wahl-Leiterin und was sind ihre Aufgaben?“, <https://www.bundeswahlleiterin.de/info/leichte-sprache/bwl.html#6a5acfa7-9deb-4766-9659-2c5e95f5f0b9> (staženo 2. února 2024).

dpa. „Bundesinnenministerin Faeser stellt BSI-Chef Schönbohm frei“, *Merkur.de*, 19. října 2022, <https://www.merkur.de/politik/bundesinnenministerin-faeser-stellt-bsi-chef-schoenbohm-frei-zr-91858777.html> (staženo 3. února 2024).

Dpa. „Lambrecht: Soziale Netzwerke sollen Falschmeldungen löschen“, *Zeit Online*, 17. března 2020, <https://www.zeit.de/news/2020-03/17/lambrecht-soziale-netzwerke-sollen-falschmeldungen-loeschen> (staženo 22. března 2024).

Dr. Günter Krings. „Gemeinsam gegen Desinformation und Fake News“, 18. června 2021. <https://www.guenter-krings.de/artikel/gemeinsam-gegen-desinformation-und-fake-news> (staženo 14. dubna 2024).

Eikmanns, Frederik. „Russisches Gehacke“, *taz.de*, 6. září 2021, <https://taz.de/Angriff-auf-die-Bundestagswahl/!5797145/> (staženo 18. března 2024).

EU Disinfo Lab. „Home“, <https://www.disinfo.eu/> (staženo 20. března 2024).

Eulau, Heinz, Roger Gibbins a Paul David Webb, „Functions of elections“, *Britannica*, naposledy upraveno 14. března 2024, <https://www.britannica.com/topic/election-political-science/Functions-of-elections> (staženo 16. března 2024).

EUR-Lex. „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociální výboru a Výboru regionů. Boj proti dezinformacím na internetu: evropský přístup“, vytvořeno 26. dubna 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52018DC0236> (staženo 4. března 2024).

European Union External Action. „Questions and Answers about the East StratCom Task Force“. Naposledy upravené 27. října 2021. https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en (staženo 29. března 2024).

EUvsDisinfo. „Welcome to EUvsDisinfo, <https://euvsdisinfo.eu/> (staženo 20. března 2024).

Evropská komise, „2018 Code of Practice on Disinformation“. Naposledy upraveno 30. ledna 2023, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation> (staženo 6. ledna 2024).

Evropská komise. „2022 Strengthened Code of Practice on Disinformation“. Aktualizované znění bylo schváleno Evropskou komisí dne 16. června 2022. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation> (staženo 6. ledna 2024).

Evropská unie. „Flash Eurobarometer 464: Fake News and Disinformation Online“, European Data, vytvořeno 12. března 2018, https://data.europa.eu/data/datasets/s2183_464_eng?locale=en (staženo 3. března 2024).

F.A.Z. „Bundespresseamt will Fake News strafrechtlich nicht bewerten“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, Zentrum gegen Desinformation, 15. ledna 2017, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/kein-zentrum-gegen-desinformationen-im-bundespresseamt-14652042.html> (staženo 7. února 2024).

FDP. „BUSCHMANN-Gastbeitrag: Wehrhafte Demokratie“, 16. března 2017, <https://www.fdp.de/pressemitteilung/buschmann-gastbeitrag-wehrhafte-demokratie> (staženo 15. dubna 2024).

FDP. „FDP will eine wehrhafte Demokratie“, 24. dubna 2022, <https://www.fdp.de/fdp-will-eine-wehrhafte-demokratie> (staženo 16. dubna 2024).

Final Say: The misinformation that was told about Brexit during and after the referendum“, *Independent*, 28. července 2018, <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/final-say-brexit-referendum-lies-boris-johnson-leave-campaign-remain-a8466751.html> (staženo 29. března 2024).

Flade, Florian a Georg Mascolo. „Bärenjagd“, *Süddeutsche Zeitung*, 5. května 2020, <https://www.sueddeutsche.de/politik/hack-bundestag-angriff-russland-1.4891668> (staženo 29. března 2024).

Freie Demokratische Partei. „FDP fordert Abschaffung des NetzDG“, 8. ledna 2018, <https://www.fdp.de/fdp-fordert-abschaffung-des-netzdg> (staženo 2. února 2024).

George Mason University. „Tim Gibson“. Associate Professor, Communication and Faculty Affiliate in the Cultural Studies. <https://communication.gmu.edu/people/tgibson1> (staženo 5. ledna 2024).

GESIS Data Archive. „Political Information Behaviour“, <https://doi.org/10.4232/1.13478> (staženo 29. března 2024).

Gesprächskreis Nachrichtendienste in Deutschland e. V., „Hybride Bedrohungen gesamtstaatlicher Handlungsfähigkeit“, 15. listopadu 2021, https://www.gknd.org/uploads/1/3/8/1/138195092/211115_gknd_stellungnahme_hybride_bedrohungen.pdf (staženo 20. března 2024).

Gibson, Timothy A. „The Post-Truth Double Helix: Reflexivity and Mistrust in Local Politics“. *International Journal of Communication* 12, (2018), <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/7738/2421> (staženo 10. ledna 2024).

Golovchenko, Yevgeniy. „Measuring the scope of pro-Kremlin disinformation on Twitter“. *Humanities and Social Sciences Communications* 7, č. 176 (24. března 2024) <https://www.nature.com/articles/s41599-020-00659-9> (staženo 21. prosince 2023).

Harsin, Jayson. „Regimes of Post-truth, Post-politics, and Attention Economies“. *Communication Culture and Critique*, (únor 2015), https://www.researchgate.net/publication/272752872_Regimes_of_Post-truth_Post-politics_and_Attention_Economies, (staženo 5. ledna 2024).

Heimbach, Tobias. „Hacker, Deepfakes und Desinformation: So gefährdet ist die Bundestagswahl in diesem Jahr“. Sicherheit bei der Bundestagswahl: Behörden warnen vor Desinformation. *Business Insider*, 29. května 2021, <https://www.businessinsider.de/politik/deutschland/hacker-deepfakes-und-desinformation-so-gefaehrdet-ist-die-bundestagswahl-in-diesem-jahr-c/> (staženo 11. února 2024).

Herwartz, Christoph. „Merkel startet den Kampf gegen gefälschte Nachrichten“. *Zeit Online*, Bundestag, 23. listopad 2016, <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2016-11/bundestag-angela-merkel-regierungserklaerung-fake-news> (staženo 7. února 2024).

Hoffmann, Christian Pieter. „Fake News, Misinformation, Desinformation“. *Bundeszentrale für politische Bildung*, Informationen zur politischen Bildung Nr. 335/2023, 26. července 2023, <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/izpb/medienkompetenz-355/539986/fake-news-misinformation-desinformation/> (staženo 11. ledna 2024).

Hong, Mathias. „Meinungsfreiheit und ihre Grenzen“, *Bundeszentrale für politische Bildung*, 13. března 2020, <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/306444/meinungsfreiheit-und-ihre-grenzen/> (staženo 4. dubna 2024).

Huesmann, Felix. „Mythos Wahlbetrug: Wie AfD und rechte Kreise die Briefwahl diffamieren“, *RedaktionsNetzwerk Deutschland*, 18. září 2021, <https://www.rnd.de/politik/wahlbetrug-durch-briefwahl-was-steckt-dahinter-und-warum-warnen-afd-und-rechte-kreise-vor-der-S6GZTSYBNFGHDGNQY3444A6STY.html> (staženo 30. ledna 2023).

Hurtz, Simon. „Bundesregierung sieht in Deep Fakes Gefahr für Demokratie“, *Süddeutsche Zeitung*, 6. prosince 2019, <https://www.sueddeutsche.de/digital/deep-fakes-bundesregierung-kleine-anfrage-1.4711698> (staženo 12. dubna 2024).

Hurtz, Simon. „Welche Rolle Falschmeldungen im Wahlkampf spielten“, *Süddeutsche Zeitung*, 22. září 2017, <https://www.sueddeutsche.de/digital/viel-news-um-wenig-fake-welche-rolle-falschmeldungen-im-wahlkampf-spielten-1.3678429> (staženo 10. března 2024).

iDNES.cz a ČTK. „Miliony Němců odvolily poštou, počet korespondenčních hlasů bude rekordní“, *iDNES.cz*, 25. září 2021, https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/nemecko-parlamentni-volby-2021-korespondencni-hlasovani.A210925_120243_zahranicni_dtt (staženo 30. ledna 2023).

Jedlička, Petr a Josef Patočka. „Německo zpřisnilo regulaci sociálních sítí, AfD lamentuje“, *Deník Referendum*, 16. ledna 2018, <https://denikreferendum.cz/clanek/26879-nemecko-zprisnilo-regulaci-socialnich-siti-afd-lamentuje> (staženo 2. února 2024).

Jetmar, Jakub. „Jakub Eberle: „Spousta lidí nálepkuje jako dezinformace cokoliv, co se jim nelíbí“, *Médiář*, 7. června 2021, <https://www.mediar.cz/spousta-lidi-nalepkuje-jako-dezinformace-cokoliv-co-se-jim-nelibi/> (staženo 28. března 2024).

JUNG & NAIIV. „Bundesregierung für Desinteressierte: Komplette BPK vom 9. Januar 2017“, *JUNG & NAIIV*, 9. ledna 2017, <https://www.jungundnaiv.de/2017/01/09/bundesregierung-fuer-desinteressierte-komplette-bpk-vom-9-januar-2017/> (staženo 8. února 2024).

Kaltwasser, Cristóbal Rovira. „Welcome!“, <https://cristobalrovira.com/?lang=en> (staženo 29. března 2024).
Kuch, Alexander a dpa. „Bundestagswahlleiter: Die Wahl 2017 ist sicher“, *teltarif.de*, 1. ledna 2017, <https://www.teltarif.de/bundestagswahl-2017-sicher/news/66854.html> (staženo 7. února 2024).

Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD, *Ein neuer Aufbruch für Europa, Eine neue Dynamik für Deutschland, Ein neuer Zusammenhalt für unser Land*, 19. Legislaturperiode, Berlin, 2018, https://archiv.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/koalitionsvertrag_2018.pdf?file=1 (staženo 3. března 2024).

Konrad-Adenauer-Stiftung, *Die wehrhafte(re) Demokratie*, Konrad-Adenauer-Stiftung e.V. Berlin, 2022, <https://www.kas.de/documents/252038/16166715/Die+wehrhaftere+Demokratie.pdf/68a5ff70-a9c0-e97e-302f-1ad7f0707408?version=1.1&t=1658496249746> (staženo 29. března 2024).

Kosfeld, Claus Peter a Johanna Metz. „Nadine Schön: Gesetzentwurf zu Hasskommentaren sorgfältig prüfen“, *Deutscher Bundestag*, 22. května 2017, 2017, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2017/kw21-interview-schoen-507388> (staženo 2. února 2024).

Kuhle, Konstantin. „KUHLE: Task Force zur Abwehr von Cyberangriffen und Desinformation einrichten“, *Freie Demokraten*, zveřejněno 14. července 2021, <https://www.fdpbt.de/kuhle-task-force-zur-abwehr-cyberangriffen-und-desinformation-einrichten> (staženo 28. ledna 2023).

Kuhle, Konstantin. „Schutz der Bundestagswahl 2021“. Natočeno 22. dubna 2021. Video. <https://www.bundestag.de/mediathek?videoid=7516824#url=L21lZGhldGhla292ZXJsYXk/dmlkZW9pZD03NTE2ODI0&mod=mediathek> (staženo 23. ledna 2024).

Kühl, Eike. „Was Sie über das NetzDG wissen müssen“. *Zeit Online*, 4. ledna 2018, <https://www.zeit.de/digital/internet/2018-01/netzwerkdurchsetzungsgesetz-netzdg-maas-meinungsfreiheit-faq> (staženo 30. ledna 2024).

KU Leuven. „Stefan Rummens“, naposlady upravené 31. března 2024, <https://hiw.kuleuven.be/ripple/people/00031943> (staženo 31. března 2024).

Landesanstalt für Medien NRW, „Was ist Desinformation?“. *Betrachtungen aus sechs wissenschaftlichen Perspektiven*, (Düsseldorf, 2020) <https://www.medienanstalt-nrw.de/themen/desinformation/was-ist-desinformation.html> (staženo 19. ledna 2024).

Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg. „Wahlprogramm der SPD 2017“, Bundestags-wahl 2017, naposlady upravené 25. června 2017, <https://www.bundestagswahl-bw.de/wahlprogramm-spd-2017> (staženo 9. února 2024).

Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, „Wehrhafte Demokratie“, <https://www.lpb-bw.de/wehrhafte-demokratie> (staženo 15. dubna 2024).

Lewandowsky, Stephan, Ecker, Ullrich K. H. a Cook, John. *Beyond misinformation: Understanding and coping with the “post-truth” era*. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, č. 6, 2017, <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008> (staženo 4. ledna 2024).

liberale.de. „Denken wir neu.“, Kampagnenpräsentation FDP, naposlady upravené 8. srpna 2018, <https://www.liberale.de/content/denken-wir-neu> (staženo 9. února 2024).

Lipiński, Łukasz. „Strážci bran mizí“. *Goethe Institut Česko*, (listopad 2018), https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/the/ktx/21420922.html?fbclid=IwAR38NnE4OwORYHB2KQ1uLXjz_cfkdfjpkb465iGdkkdTWghxUNi_QzT4-YU (staženo 4. ledna 2024).

Lobo, Sascha. „Wehrhafte Demokratie ist zu wenig, wir brauchen die hartnäckige Demokratie“, *Spiegel Online*, 6. března 2024, <https://www.spiegel.de/netzwelt/netzpolitik/informationskrieg-die-wehrhafte-demokratie-des-21-jahrhunderts-kolumne-von-sascha-lobo-a-458b4e90-40a2-436e-8efb-d7ecec516ea1> (staženo 2. dubna 2024).

Loewenstein, Karl. „Militant Democracy and Fundamental Rights I.“, *The American Political Review*, roč. XXXI, č. 3, (1937): 417–432, <https://doi.org/10.2307/1948164> (staženo 29. března 2024).

Lübbe-Wolff, Gertrude. „Wehrhafte Demokratie“. *Verfassungsblog*, (13. října 2023), <https://verfassungsblog.de/wehrhafte-demokratie/> (staženo 29. března 2024).

Maas, Heiko. „Bundestag verabschiedet umstrittenes Facebook-Gesetz“, Hasskommentare im Internet, *Spiegel Online*, 30. června 2017, <https://www.spiegel.de/netzwelt/netzpolitik/heiko-maas-bundestag-beschliesst-facebook-gesetz-a-1155192.html> (staženo 9. února 2024).

„Mehr Fakes als News: Wie die AfD vom Zusammenhang zwischen Werten und Desinformation profitiert“, *Marktforschung*, 8. března 2024, <https://www.marktforschung.de/marktforschung/a/mehr-fakes-als-news-wie-die-afd-vom-zusammenhang-zwischen-werten-und-desinformation-profitiert/> (staženo 14. dubna 2024).

Miguel, Raquel. „The battle against disinformation in the upcoming federal election in Germany: actors, initiatives and tools“, *EU Disinfo Lab*, 24. září 2021, <https://www.disinfo.eu/publications/the-battle-against-disinformation-in-the-upcoming-federal-election-in-germany-actors-initiatives-and-tools/> (staženo 12. března 2024).

Meta. „Facebook veröffentlicht zehnten NetzDG-Transparenzbericht“, 31. ledna 2023, <https://about.fb.com/de/news/2023/01/facebook-veroeffentlicht-zehnten-netzdg-transparenzbericht/> (staženo 12. dubna 2024).

Mihr, Christian. „Das NetzDG ist gut gemeint, aber schlecht gemacht“, *Bundeszentrale für politische Bildung*, 20. února 2018, <https://www.bpb.de/themen/medien-journalismus/netzdebatte/265013/das-netzdg-ist-gut-gemeint-aber-schlecht-gemacht/> (staženo 2. února 2024).

Ministerstvo průmyslu a obchodu. „Nařízení o digitálních službách“, <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/digitalni-ekonomika/digitalni-sluzby/narizeni-o-digitalnich-sluzbach/> (staženo 12. dubna 2024).

Ministerstvo vnitra České republiky. „Definice dezinformací a propagandy“, Centrum proti hybridním hrozbám, <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx> (staženo 7. ledna 2024).

Möller, Judith, Hameleers, Michael a Ferreau, Frederik. *Typen von Desinformation und Misinformation*. Verschiedene Formen von Desinformation und ihre Verbreitung aus kommunikationswissenschaftlicher und rechtswissenschaftlicher Perspektive (Die Medienanstalten, 2020), https://www.die-medienanstalten.de/fileadmin/user_upload/die_medienanstalten/Publicationen/Weitere_Veroeffentlichungen/GVK_Gutachten_final_WEB_bf.pdf (staženo 13. ledna 2024).

„Nein, Merkel wirbt nicht mit einem alten SED-Spruch“. *Spiegel Online*, 30. srpna 2017, <https://www.spiegel.de/netzwelt/web/angela-merkel-wahlkampfplakat-mit-sed-spruch-ist-eine-bildmontage-a-1165240.html> (staženo 29. ledna 2024).

Nier, Hedda. „Beeinflusste Wahlen?“. *Naposledy upraveno* 21. září 2017, <https://de.statista.com/infografik/11187/wird-die-bundestagswahl-beeinflusst/> (staženo 22. března 2024).

Noyan, Oliver. „Bundestag verabschiedet Gesetzesnovelle zu Hate Speech im Internet“, *Euractiv*, naposledy aktualizováno 10. května 2021, <https://www.euractiv.de/section/innovation/news/bundestag-verabschiedet-gesetzesnovelle-zu-hate-speech-im-internet/> (staženo 26. března 2024).

„Online Hate Speech“ und Plattformregulierung: Update zum NetzDG“, *Noerr*, 2. listopadu 2020, <https://www.noerr.com/de/insights/online-hate-speech-und-plattformregulierung-update-zum-netzdg> (staženo 1. března 2024).

Oswald, Bernd. „Fakten gegen Fakes: fünf Verifizierungs-Initiativen made in Germany“, *Journalisten-Training Bernd Oswald*, 26. července 2017, <https://www.journalisten-training.de/blog/fakten-gegen-fakes-fuenf-verifizierungs-initiativen-made-in-germany/> (staženo 29. ledna 2024).

Pennycook, Gordon a David G. Rand, *Who Falls for Fake News? The Roles of Bullshit Receptivity, Overclaiming, Familiarity, and Analytic Thinking*, *Journal of Personality*, naposledy upraveno 27. března 2019, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3023545 (staženo 23. února 2024).

Petersen, Lars. „Hackerangriff auf Server des Bundeswahlleiters“, *Business Insider*, 15. září 2021, <https://www.businessinsider.de/politik/deutschland/hackerangriff-auf-server-des-bundeswahlleiters/> (staženo 18. března 2024).

Pfeifer, Hans. „AfD: Die Macht in den sozialen Medien“, *Deutsche Welle*, 24. srpna 2021, <https://www.dw.com/de/afd-die-macht-in-den-sozialen-medien/a-58906678> (staženo 14. dubna 2024).

Pindur, Marcus. „Bundesregierung plant Abwehrzentrum gegen falsche Nachrichten“, *Deutschlandfunk*, 23. prosince 2016, <https://www.deutschlandfunk.de/medienbericht-bundesregierung-plant-abwehrzentrum-gegen-100.html> (staženo 7. února 2024).

Reinbold, Fabian. „Deutsches Recherchebüro soll Falschmeldungen auf Facebook richtigstellen“. *Spiegel Online*, Fake News, 15. ledna 2017, <https://www.spiegel.de/netzwelt/web/facebook-correctiv-soll-fake-news-richtigstellen-a-1130014.html> (staženo 29. ledna 2024).

Reuter, Markus. „Bundestag beschließt Netzwerkdurchsetzungsgesetz“, *netzpolitik.org*, naposledy upravené 30. června 2017, <https://netzpolitik.org/2017/bundestag-beschliesst-netzwerkdurchsetzungsgesetz/> (staženo 9. února 2024).

Riedel, Ann Cathrin. *Desinformation auf Messengerdiensten*. Behind closed curtains (Potsdam-Babelsberg: Friedrich-Naumann-Stiftung für die Freiheit, 2020), https://shop.freiheit.org/download/P2@908/294320/FNF_Behind%20Closed%20Curtains_Desinformation%20auf%20Messengerdiensten_web.pdf (staženo 30. ledna 2024).

Rohwedder, Wulf. „Wo es bei der Bundesregierung hakt“, *Tagesschau*, 10. července 2020, <https://www.tagesschau.de/faktenfinder/bundesregierung-desinformation-101.html> (staženo 13. dubna 2024).

Rudl, Tomas. „Bundestag überarbeitet Regeln zu Hassrede im Netz“, *Netzpolitik.org*, <https://netzpolitik.org/2021/netzwerkdurchsetzungsgesetz-bundestag-ueberarbeitet-regeln-zu-hassrede-im-netz/> (staženo 2. března 2024).

Sage Journals. „Three Models of Democratic Self-Defence: Militant Democracy and Its Alternatives“, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0032321717723504> (staženo 29. března 2024).

Sahebi, Siavosh a Paul Formosa. „Social Media and its Negative Impacts on Autonomy“. *Philosophy & Technology* 35, Springer, 2022. <https://doi.org/10.1007/s13347-022-00567-7> (staženo 13. dubna 2024).

Sängerlaub, Alexander, Miriam Meier a Wolf-Dieter Rühl. *Fakten statt Fakes*. Verursacher, Verbreitungswege und Wirkungen von Fake News im Bundestagswahlkampf 2017, Stiftung Neue Verantwortung, 2018, https://www.stiftung-nv.de/sites/default/files/snv_faktenstatt_fakes.pdf (staženo 11. února 2024).

„Schmutziger Wahlkampf. Wie Desinformation die Bundestagswahl vergiftet“, *Correctiv*, <https://correctiv.org/faktencheck/hintergrund/2021/09/21/schmutziger-wahlkampf-desinformation-bundestagswahl/> (staženo 17. března 2024).

Schrenk, Lea. „Deutschland und der Ausnahmezustand“, *Bundeszentrale für politische Bildung*, 12. dubna 2017, <https://www.bpb.de/themen/medien-journalismus/netzdebatte/246570/deutschland-und-der-ausnahmezustand/> (staženo 10. dubna 2024).

Schwittai, Steffen. „Haben Fake News die Bundestagswahl 2017 beeinflusst?“, *Katapult*, 28. prosince 2018, <https://katapult-magazin.de/de/artikel/haben-fake-news-die-bundestagswahl-2017-beeinflusst> (staženo 10. března 2024).

Sebenius, Alyza. „Election Was Most Secure in American History, U.S. Officials Say“, *Bloomberg*, 13. listopadu 2020, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-11-13/election-was-most-secure-in-american-history-u-s-officials-say> (staženo 26. března 2024).

„So funktioniert die Briefwahl“. *Tagesschau*, 28. srpna 2021, <https://www.tagesschau.de/inland/btw21/briefwahl-125.html>, (staženo 12. února 2024).

„Spear phishing“, Slovník pojmů, Správa sítě, <https://www.sprava-site.eu/spear-phishing/> (staženo 10. února 2024).

Statistisches Bundesamt. „Ruth Brand to become President of the Federal Statistical Office“, Press release No. 532 of 15 December 2022, https://www.destatis.de/EN/Press/2022/12/PE22_532_p001.html (staženo 2. února 2024).

Stiftung Neue Verantwortung. „Dr. Julian Jaursch“, Project Director “Policy | Platform regulation”, <https://www.stiftung-nv.de/en/person/dr-julian-jaursch> (staženo 13. dubna 2024).

Syrovátka, Jonáš, Nikola Hořejš a Sarah Komarová. „Towards a model that measures the impact of disinformation on elections.“ *European View*, 22(1), 120, <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/17816858231162677> (staženo 15. ledna 2024).

Swaine, Jon. „Russians tried to hack Clinton server on day Trump urged email search“. *The Guardian*, 13. července 2018, <https://www.theguardian.com/us-news/2018/jul/13/russians-hillary-clinton-email-server-trump-indictment> (staženo 23. března 2024).

Tagesschau. „ARD-Faktenfinder“, <https://www.tagesschau.de/faktenfinder> (staženo 29. ledna 2024).

The American University of Paris. „Jayson Harsin“. Associate Professor, Faculty Directory, <https://www.aup.edu/profile/jharsin> (staženo 5. ledna 2024).

Transcript. „Wolf J. Schünemann“, *Independent Academic Publishing*, <https://www.transcript-verlag.de/author/schuenemann-wolf-j.-320023262/> (staženo 2. února 2024).

„Über“, Karolin Schwarz – Cyber & Co, <https://karolinschwarz.de/> (staženo 20. února 2024).

„Unionspolitiker fordern härtere Strafen für Fake News“. *Zeit Online*, 13. prosince 2016, <https://www.zeit.de/politik/ausland/2016-12/cdu-fake-news-strafen-facebook> (staženo 7. února 2024).

Universität Leipzig. „Prof. Dr. Christian Pieter Hoffmann“, <https://www.uni-leipzig.de/en/profile/mitarbeiter/prof-dr-christian-pieter-hoffmann> (staženo 20. dubna 2024).

U. S. Department of Justice. „Grand Jury Indicts Thirteen Russian Individuals and Three Russian Companies for Scheme to Interfere in the United States Political System“, Office of Public Affairs, naposledy upravené 16. února 2018. <https://www.justice.gov/opa/pr/grand-jury-indicts-thirteen-russian-individuals-and-three-russian-companies-scheme-interfere> (staženo 29. března 2024).

Ústav mezinárodních vztahů Praha. „Jakub Eberle“, <https://www.iir.cz/jakub-eberle> (staženo 29. března 2024).

„Verfassungsschutzbericht 2020“, Bundesministerium des Innern, für Heimat und Heimat, Berlín, 2021, https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/publikationen/themen/sicherheit/vsb-2020-gesamt.pdf?__blob=publicationFile&v=6 (staženo 2. března 2024).

„Verfassungsschutzbericht 2021“, Bundesministerium des Innern und für Heimat, Berlín, 2022, https://www.verfassungsschutz.de/SharedDocs/publikationen/DE/verfassungsschutzberichte/2022-06-07-verfassungsschutzbericht-2021.pdf?__blob=publicationFile&v=8 (staženo 3. března 2024).

Von Lindern, Jakob. „Wenigstens die Stimmzettel sind aus Papier“, *Zeit Online*, 14. července 2021, <https://www.zeit.de/digital/2021-07/cybersicherheit-bundestagswahl-einflussnahme-wahlen-manipulation-hackerangriffe-desinformation-digitalisierung> (staženo 14. dubna 2024).

Wahlrechtslexikon. „Das Wahlorgan Bundeswahlleiter“, Bundeswahlleiter, <https://www.wahlrecht.de/lexikon/bundeswahlleiter.html> (staženo 2. února 2024).

Westfälische Wilhelms-Universität Münster. *Einfluss der digitalen Medien auf den Wahlausgang*, Bundeszentrale für politische Bildung, 2017, <https://www.bpb.de/lernen/angebote/grafstat/grafstat-bundestagswahl-2017/254758/m-04-05-einfluss-der-neuen-medien-auf-den-wahlausgang/> (staženo 20. února 2024).

Wieduwilt, Hendrik. „Maas wird durchgesetzt“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, Gesetz gegen Internethetze, 28. června 2017, <https://archive.ph/20170629085335/http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/debatten/die-koalition-korrigiert-das-gesetz-gegen-hassrede-15080174.html#selection-1913.0-1917.1070> (staženo 2. února 2024).

Wright, Gavin. „Micro-targeting“. *TechTarget* (září 2023), <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/microtargeting> (staženo 17. ledna 2024).

YouGov. „Umfrage: Fake News sind gut für Populisten und Verschwörungstheorien.“. *Politik & Zeitgeschehen*, naposledy upravené 13. března 2017, https://yougov.de/politics/articles/17755-umfrage-fake-news-sind-gut-fur-populisten-und-vers?redirect_from=%2Fnews%2F2017%2F03%2F13%2Fumfrage-fake-news-sind-gut-fur-populisten-und-vers%2F (staženo 22. ledna 2024).

ZDFheute. „ZDF Investigativ“, <https://www.zdf.de/nachrichten/thema/zdfheutecheck-faktencheck-recherche-100.html> (staženo 29. ledna 2024).

Teze Diplomové práce

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS
Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.
Jméno: Bc. Nikola Nusková, DiS.
E-mail: 41855808@fsv.cuni.cz
Specializace (uved'te zkratkou)*: NRS
Semestr a školní rok zahájení práce: LS 2021/2022
Semestr a školní rok ukončení práce: LS 2023/2024
Vedoucí diplomového semináře: prof. PhDr. Ota Konrád, Ph.D.
Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Lizcová, Ph.D.
Název práce: Obranyschopná demokracie? Postoj německých politických stran k dezinformacím v souvislosti s volbami do Spolkového sněmu v letech 2017 až 2021
Charakteristika tématu práce (max 10 řádek): Současná digitální éra jdoucí ruku v ruce s rozmachem sociálních sítí přináší nejrůznější výzvy nejen pro německou demokracii. Jednu z nich představují dezinformace, které jsou mnohdy úmyslně vypouštěny do veřejného prostoru s cílem podkopávat důvěru společnosti ve státní instituce, delegitimizovat volební proces v zemi a prohlubovat sociální konflikty. Předložená kvalifikační práce se věnuje ohrožení v souvislosti s vlivem dezinformací na volby do Spolkového sněmu v letech 2017 až 2021 a klade si za cíl zodpovědět otázku, jaký postoj zaujaly relevantní politické strany k zajištění bezpečnosti voleb do Spolkového sněmu, jaká opatření byla přijata a o jakých se pouze diskutovalo. V souvislosti s kritikou některých legislativních kroků vlády se práce zabývá i vztahem mezi svobodou slova, konceptem obranyschopné demokracie a opatřeními politických stran.
Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek): Z původního projektu diplomové práce, jehož cílem měla být komparace vybraných dezinformací v souvislosti s volbami do Spolkového sněmu v letech 2017 a 2021, se téma diplomové práce změnilo na srovnání strategie německých státních orgánů pro boj s dezinformacemi ve volbách do Spolkového sněmu v letech 2017 a 2021. Následně došlo k další úpravě tématu a zaměření se na tuto problematiku z pohledu relevantních německých politických stran a kroků, které ve výše zmíněném období učinily pro to, aby vliv dezinformací na volby do Spolkového sněmu minimalizovaly. Práce rovněž zohlednila koncept obranyschopné demokracie.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu): Úvod Dezinformace a fake news Německo a dezinformace Německé politické strany a jejich postoj k dezinformacím Závěr
Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek): Tato diplomová práce ukázala, že se Německo během výše zmíněného časového období mnohokrát potýkalo s nelegitimními pokusy o uplatňování vlivu na demokratické procesy v

zemi. Nejvýznamnějším opatřením v boji s dezinformacemi se stalo přijetí zákona NetzDG. Spolková vláda opakovaně zdůrazňovala význam vzdělávacích činností a projektů, jejichž cílem bylo podpořit mediální kompetence obyvatelstva. Hlasitým aktérem, který často varoval před ruskými vlivy, byla strana FDP. Ta s důrazem na ochranu svobody slova usilovala o přijetí takových opatření, jež by zajistila bezpečnost a regulérnost voleb. Diplomová práce rovněž reflektuje jak složitý je vztah mezi snahou politických stran ochránit demokracii před vlivem dezinformací, konceptem obranyschopné demokracie a svobodou slova.

Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších):

- Bader, Max. „Disinformation in Elections“. *Security and Human Rights* 29, (2018), <https://doi.org/10.1163/18750230-02901006> (staženo 17. ledna 2024).

- Deutscher Bundestag. „Aktivitäten der Bundesregierung gegen illegitime Beeinflussung demokratischer Willensbildungsprozesse“, Drucksache 19/11754, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/12489, ze dne 19. srpna 2019, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/124/1912489.pdf> (staženo 22. března 2024).

- Deutscher Bundestag. „Desinformationskampagnen – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, Drucksache 19/16552, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/17073, ze dne 7. února 2020, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/170/1917073.pdf> (staženo 28. ledna 2024).

- Deutscher Bundestag. „Fake News – Erkenntnisse und Maßnahmen der Bundesregierung“, Drucksache 19/28051, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/28633, ze dne 19. dubna 2021, <https://dserver.bundestag.de/btd/19/286/1928633.pdf> (staženo 29. března 2024).

- Deutscher Bundestag. „Schutz der Bundestagswahl vor Desinformation und Cyberangriffen“, Antrag, 1. Lesung, 19. Wahlperiode, Drucksache 19/28743, ze dne 20. dubna 2021, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2021/kw16-de-schutz-bundestagswahl-2021-834864> (staženo 28. ledna 2023).

- Hoffmann, Christian Pieter. „Fake News, Misinformation, Desinformation“. Bundeszentrale für politische Bildung, Informationen zur politischen Bildung Nr. 335/2023, 26. července 2023, <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/izpb/medienkompetenz-355/539986/fake-news-misinformation-desinformation/> (staženo 11. ledna 2024).

- Sänglerlaub, Alexander, Miriam Meier a Wolf-Dieter Rühl. *Fakten statt Fakes. Verursacher, Verbreitungswege und Wirkungen von Fake News im Bundestagswahlkampf 2017*, Stiftung Neue Verantwortung, 2018, https://www.stiftung-nv.de/sites/default/files/snv_fakten_statt_fakes.pdf (staženo 11. února 2024).

Etika výzkumu:**

Jazyk práce:

česky

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		
Vedoucí specializace		
Garant programu		

* BAS – Balkánská a středoevropská studia; ES – Evropská studia; NRS – Německá a rakouská studia; RES – Ruská a eurasijská studia; SAS – Severoamerická studia; ZES – Západoevropská studia.

** Pokud je to relevantní, tj. vyžaduje to charakter výzkumu (nebo jeho zadavatel), data, s nimiž pracujete, nebo osobní bezpečnost vaše či dalších účastníků výzkumu, vysvětlíte, jak zajistíte dodržení, resp. splnění těchto etických aspektů výzkumu: 1) informovaný souhlas s účastí na výzkumu, 2) dobrovolná účast na výzkumu, 3) důvěrnost a anonymita zdrojů, 4) bezpečný výzkum (nikomu nevznikne újma).